

Effekten av bistand

- vellykket demokratipromotering eller olje til autokratiets maskineri?

Ida Jacobsen

Masteroppgave

Institutt for sammenliknende politikk

Universitetet i Bergen

Våren 2011

Abstract

The primary aim of this thesis is to contribute to the understanding of the question: Which effect does aid have on democratization? The answer to this has been remarkably diverse, ranging from arguments regarding how aid strengthens authoritarian tendencies to more optimistic approaches which maintain that aid has an important democratizing effect. This thesis has tested a range of the leading hypotheses concerning the relationship between aid and democracy using a panel analysis including all non-OECD countries from 1990 to 2007. The underlying objective is to contribute to this unsolved question by testing theories presented in earlier research that have not been tested empirically in a cross-national sample. In earlier research there is a range of theories concerning societal variables that are assumed to be the *indirect mechanisms* through which aid affects democracy. In addition there are also theories about societal factors that create an environment that *contingent* the effect of aid on democracy. This thesis thus entails a stronger emphasis on the causal mechanisms of the relationship between aid and democracy that has been left presupposed and untested in earlier research.

First and foremost the analysis concludes that aid seems to have a positive effect. In addition, this effect seems to be caused by an indirect effect of aid leading to democracy through improving health conditions. However, the data also finds that this positive effect is not present in Africa. The data even shows that the contingent effect of this region is not only moderating this positive impact of aid, but it is actually strong enough to reverse the relationship between aid and democracy. This implies that the dichotomy in the title of the paper: *effective democracy-promotion or oil to the machinery of autocracy* in reality do not represent two mutually exclusive answers at all, but correct answers for different contexts. This finding indicates that the earlier research on this topic has not been sufficiently nuanced regarding the answers to the question about the effect of aid on democracy. Future research on this topic should therefore move away from too abstract models that do not take the possibilities of indirect and contingent effects into account.

Forord

Det er mange som fortjener en stor takk for å ha hjulpet meg i arbeidet med denne oppgaven. Veilederen min, Tor Midtbø, har utvilsomt vært en av de viktigste støttespillerne i skriveprosessen. Hans tilgjengelighet og konkrete tilbakemeldinger har vært uunnværlige.

Jeg ønsker også å takke Lise Rakner for å ha inspirert meg til å fortsette med temaet, men også for hennes oppmuntrende vesen ovenfor alle studentene på instituttet. Deltagerne på forskningsgruppene ved Institutt for sammenliknende politikk fortjener også en stor takk for verdifulle tilbakemeldinger på oppgaven.

Jeg vil også rette en takk til Iver Fiksdal som har bidratt med viktige innspill, og det samme har Adrian Kjær. I tillegg ønsker jeg å rette en stor takk til mine medstudenter for å både ha skapt et livlig arbeidsmiljø, men også et etterlengtet rom for å tenke på noe annet enn oppgaven.

Takk også til Christian Michelsens Institutt for å ha gitt meg en studentplass og muligheten til å bli del av et spennende forskningsmiljø.

Og sist, men ikke minst vil jeg takke samboeren min John Olav for å ha vært en veldig god støtte i perioden da jeg jobbet med denne oppgaven.

Ida Jacobsen
Bergen, den 31. Mai 2011

Innholdsfortegnelse

Abstract	ii
Forord	iii
1. Innledning	5
2. Teoretisk rammeverk	7
2.1 Begrepsavklaring.....	7
2.2 Utviklingen av dagens bistandsregime.....	9
2.2.1 Bistand som geopolitikk	9
2.2.3 Bistand som demokratipromotering.....	11
2.2.4 Bistand som "hjelp-til-selvhjelp"	11
2.3 Tidligere forskning på bistandseffekter.....	13
2.3.1 Tidligere bistandsforskning.....	13
2.3.2. Tidligere forskning på bistands effekt på demokratisering.....	15
2.3.3. "Kald krig effekten"	16
2.3.4 "Afrika-effekten".....	16
2.3.5. Hvordan påvirker bistand demokrati?	17
2.4 Oppsummering	17
3. Teorier om bistands effekt på demokrati	19
3.1 Hypoteser om effekten av bistand på demokrati	19
3.1.1 Den politiske kulturen i Afrika ødelegger for en positiv bistandseffekt	19
3.1.2 Bistands effektivitet avhenger av geopolitisk kontekst	21
3.1.3 Bistand forbedrer demokrati gjennom økt helse og utdanningsnivå.....	21
3.1.4 Bistand skaper endringer i institusjonell kvalitet som påvirker demokratisk kvalitet	23
3.1.5 Bistand skaper en etnisk orientert politikk.....	25
3.2 Vestlig bekymring over Kinas økende innflytelse	27
3.3 Alternative forklaringer på demokrati.....	29
3.3.1 Økonomisk utvikling.....	29
3.3.2 Økonomisk vekst.....	30
3.3.3 Olje.....	30
3.3.4 Globalisering.....	31
3.3.5 Heterogenitet.....	32
3.3.6 Kolonibakgrunn.....	32

3.3.7 Islam.....	33
3.4 Oppsummering	33
4. Metode	35
4.1 Valg av metode.....	35
4.2 Betingede og indirekte effekter	36
4.2.1. <i>Betingede effekter</i>	36
4.2.2 <i>Indirekte effekter</i>	36
4.3 Fordeler ved bruken av paneldata	37
4.4 Fast effekt versus tilfeldig effekt modell.....	38
4.4.1 <i>Fast effekt modellen</i>	38
4.4.2. <i>Tilfeldig effekt modellen</i>	39
4.4.3. <i>Innenfor og mellom analyse</i>	40
4.5 Forutsetninger for regresjonsanalyse	42
4.5.1 <i>Problemet med omvendt kausalitet</i>	42
4.5.2 <i>Autokorrelasjon</i>	43
4.5.3 <i>Homoskedasitet</i>	43
4.5.4 <i>Linearitet</i>	44
4.5.5 <i>Normalitet</i>	44
4.5.6 <i>Stasjonaritet</i>	45
4.5.7 <i>Multikollinearitet</i>	45
4.5.8 <i>Ingen korrelasjon mellom de uobserverte effektene og forklaringsvariablene</i>	45
4.6 Gjennomføringen av analysen.....	46
5. Datagrunnlaget – operasjonalisering og validitet	48
5.1 Datautvalgets eksterne validitet	48
5.2 Variablenes validitet.....	49
5.2.1 <i>Demokrati</i>	49
5.2.2 <i>Bistand</i>	50
5.2.3 <i>Alliert i krigen mot terror</i>	52
5.2.4 <i>Helse</i>	53
5.2.5 <i>Utdanning</i>	53
5.2.6 <i>Institusjonell kvalitet</i>	53
5.2.7 <i>Etniske partier</i>	54
5.2.8 <i>Økonomisk utvikling</i>	54
5.2.9 <i>Økonomisk vekst</i>	55

5.2.10 Oljeinntekter.....	55
5.2.11 Globalisering.....	55
5.2.12 Heterogenitet.....	56
5.2.13 Britisk koloni	56
5.2.14 Islam.....	56
6. Analyse	57
6.1 Deskriptiv statistikk.....	57
6.1.1 Avhengig variabel – demokrati	57
6.1.2 Forklaringsvariabler.....	59
6.2 Regresjonsanalyse	63
6.2.1 Den generelle modellen.....	64
6.2.2. "Afrika-effekten"	66
6.2.3 Effekten av krigen mot terror	68
6.2.4 Indirekte effekter – grunnmodell	69
6.2.5 Påvirker bistand demokratisk nivå via økt helse?.....	70
6.2.6 Påvirker bistand demokrati via økt utdanning?.....	72
6.2.7 Har bistand en indirekte effekt via endring i institusjonell kvalitet?	74
6.2.8 Påvirker bistand demokrati ved å skape mer etnisk orienterte partier?.....	76
6.2.9 Den endelige modellen.....	78
7. Konklusjon.....	81
7.1 Oppsummering av funn	81
7.2 Begrensede aspekter ved analysen	83
7.3 Analysens implikasjoner.....	85
8. Litteraturliste.....	87
9. Vedlegg	94
9.1 Forutsetningene for regresjonsanalysen	95
9.1.1 Autokorrelasjon og heteroskedastisitet	95
9.1.2 Linearitet	95
9.1.3 Normalitet.....	95
9.1.4 Stasjonaritet	97
9.1.5 Multikollinearitet.....	97
9.1.6 Ingen korrelasjon mellom de uobserverte effektene og forklaringsvariablene.....	98

LISTE OVER TABELLER OG FIGURER

Tabell 1: Hypoteser om bistands effekt på demokrati.....	26
Tabell 2: Deskriptiv statistikk: Demokrati.....	57
Tabell 3: Deskriptiv statistikk: Forklaringsvariabler.....	59
Tabell 4: Kontrollvariablenes effekt på demokrati.....	64
Tabell 5: En negativ effekt i Afrika?.....	66
Tabell 6: Negativ effekt i land som er militært allierte av USA?.....	68
Tabell 7: Grunnmodell: Kontrollvariabler og "Afrika-effekten".....	70
Tabell 8: Bivariate sammenhenger: Indirekte effekt via økt helse.....	71
Tabell 9: Indirekte effekt via økt helse?.....	72
Tabell 10: Bivariate sammenhenger: Indirekte effekt via økt utdanning.....	73
Tabell 11: Indirekte effekt via økt utdanningsnivå?.....	74
Tabell 12: Bivariate sammenhenger: Bistand og institusjonell kvalitet.....	75
Tabell 13: Indirekte effekt via endringer i institusjonell kvalitet?.....	76
Tabell 14: Bivariate sammenhenger: Bistand og etniske partier.....	77
Tabell 15: Indirekte effekt via mer etnisk orienterte partier?.....	78
Tabell 16: Endelig modell: undersøkelsens signifikante variabler.....	79
Tabell 17: Betingede effekter: empiriske resultater.....	83
Tabell 18: Indirekte effekter: empiriske resultater.....	83
Tabell 19: Primærkilder i datasettet.....	94
Tabell 20: Endelig modell inkludert utdanning.....	94
Tabell 23: Normalitetstest.....	96
Tabell 21: Stasjonaritet.....	97
Tabell 22: Multikollinearitet.....	98
Figur 1: Normalfordelte restledd.....	99

1. Innledning

Slutten på den kalde krigen markerte en ny æra i vestlig bistand, da krav til demokrati i mottakerlandene begynner å vokse frem (Brown 2005:179). Da egne geopolitiske hensyn ikke lengre satt i forsete og styrte vestlig bistand ble veien åpnet for en mer "uforstyrret" bistandspolitikk med hensikt om å spre demokrati til resten av verden. Siden den tid har stadig nye avtaler om å øke bistandsnivået kommet til mellom OECD land. Bistandsnivået er stadig stigende og bare i 2007 ble det gitt over 103,5 milliarder dollar i bistand (OECD 2008a). Til tross for dette er det uenighet rundt i hvor stor grad de vestlige landene har lyktes med den offisielle demokratiseringsagendaen (Goldsmith 2001:123). Den politiske motivasjonen i giverlandene ser ut til å være tilstede både om man ser på de store pengesummene som er blitt gitt og den offentlige politikken som ligger bak, men likevel går kritiske forskere så langt som å kalle bistand " *an unmitigated political, economic and humanitarian disaster*" (Moyo 2009). Dette kan settes opp i sterk kontrast til at man på den andre siden av skalaen finner andre som argumenterer for at bistand har vært, og fremdeles er et viktig hjelpemiddel for å spre demokrati (Goldsmith 2001:144). Denne oppgaven skal ta opp spørsmålet: *Hvilken effekt har bistand på demokrati?*

Oppgaven vil innledes med en gjennomgang av det teoretiske rammeverket for oppgaven. Det første som i den sammenheng vil redegjøres for er de mest sentrale begrepene i denne oppgaven: demokrati og bistand. Etter denne begrepsavklaringen vil utviklingen av dagens bistandsregime beskrives for å sette oppgavens problemstilling i en historisk kontekst. Til sist vil dette kapitlet gå gjennom tidligere forskning på bistandseffekter for å vise hvordan denne oppgaven relaterer seg til visse "hull" i bistandsforskningen, men også hvordan oppgavens tema skiller seg fra forskning på andre typer bistandseffekter.

Etter å ha redegjort for oppgavens teoretiske rammeverk, vil det påfølgende kapitlet gå gjennom tidligere kvantitativ og kvalitativ forskning som har undersøkt effekten av bistand på demokrati. Denne gjennomgangen av tidligere forskning vil munne ut i en rekke testbare hypoteser som oppgaven vil ta sikte på å teste empirisk. Denne delen vil også redegjøre for de alternative forklaringene på demokrati, som oppgaven også vil ta høyde for.

Etter disse to teoretiske kapitlene vil oppgavens metodiske utgangspunkt gås gjennom. I denne delen vil det redegjøres for både valg av metode og implikasjonene av dette, samt hvordan analysen skal gjennomføres i praksis. Denne delen vil etterfølges av et kapittel som presenterer datagrunnlaget analysen skal benytte seg av. I dette kapitlet vil kvaliteten til de ulike variablene, samt datagrunnlaget som helhet bli gått gjennom. I oppgavens nest siste del vil selve analysen gjennomføres, der datagrunnlaget benyttes for å teste hypotesene fra teoridelen. Avslutningsvis vil funnene oppsummeres i en konkluderende del der også begrensningene til funnene og implikasjonene for fremtidig forskning vil gjøres rede for.

2. Teoretisk rammeverk

Denne teoridelen vil innledes med en diskusjon rundt begrepene demokrati og bistand, og hvordan de vil forstås i denne oppgaven. Etter begrepsavklaringen vil historien til moderne bistand gås gjennom for å sette dagens bistandsregime i kontekst. Deretter vil det følge en gjennomgang av tidligere forskning på bistandseffekter og erfaringene fra denne som denne undersøkelsen vil relatere seg til. Basert på denne gjennomgangen vil det argumenteres for hvilke manglende elementer i tidligere forskning denne oppgaven tar sikte på å bidra å til belyse.

2.1 Begrepsavklaring

Demokrati er et svært omdiskutert begrep innenfor samfunnsforskningen, og det finnes en rekke ulike meninger rundt hvordan det skal defineres. Hensikten med denne oppgaven er imidlertid ikke å kaste seg ut i denne begrepsdebatten, men det er likevel nødvendig å arbeide ut fra en uttalt forståelse av hva som menes med demokrati i denne konteksten. En av de mest brukte og aksepterte demokratidefinisjonene er utarbeidet av Robert Dahl, som beskriver to aspekter som de mest sentrale i et demokrati: konkurranse om politiske posisjoner og retten til politisk deltagelse i form av stemmerett og retten til å stille til valg (Dahl 1971:5-6). Disse aspektene kan regnes som viktige i et demokrati, men de er begge sentrert rundt viktigheten av demokratiske valg. De fleste er i dag enige om at frie valg ikke alene er nok til å sikre et demokrati. Det er også nødvendig med fundamentale politiske rettigheter i befolkningen, samt formelle begrensninger på utøvende makt. I tillegg til dette regnes det som nødvendig å ha en rekke sivile friheter som ytringsfrihet, pressefrihet og religionsfrihet for at et demokrati skal kunne fungere. Definisjoner som unnlater å inkludere disse aspektene står dermed i fare for å arbeide ut fra en for snever demokratidefinisjon (Munck og Verkuilen 2002:12, Diamond og Morlino 2004:26). Demokratiforståelsen i denne oppgaven vil dermed regne fire elementer som sentrale for et demokrati. Disse inkluderer både Dahls fokus på konkurranse om politisk makt og retten til politisk deltagelse, i tillegg til begrensninger på utøvenes makt og sivile rettigheter og friheter. Dette er på ingen måte å regne som en uttømmende liste for hva demokratibegrepet inneholder, men det er likevel ønskelig å unngå en maksimalistisk definisjon av begrepet. Spesielt ikke med tanke på at oppgavens omfang dekker en rekke ulike land over en lengre tidsperiode.

Innenfor demokratiforskning er ulike tradisjoner for hvilke faser av demokratisk utvikling man velger å undersøke. Noen forskere fokuserer på hvilke elementer som gjør at autoritære regimer opplever en overgang til demokrati, mens andre fokuserer på hva som skjer etter denne overgangen, og hva som kan forklare hvorfor demokratiske regimer overlever eller ikke. Forskere som fokuserer på demokratiske overganger eller demokratisk konsolidering arbeider ofte ut fra et aktørperspektiv, og ønsker å forklare hvorfor politiske ledere og andre sentrale aktører tar ulike valg i gitte situasjoner. En forsker ved navn Joseph Wright gjennomførte i 2009 en undersøkelse av bistands effekt på diktatorers valg om å demokratisere. Wright argumenterer for at bistandsgivernes løfte om at bistanden skal økes om mottakerlandet demokratiseres i visse tilfeller kan føre til at autoritære ledere åpner opp for politiske valg. Dette gjelder imidlertid kun i de situasjonene der lederne kan være rimelig sikker på å vinne et eventuelt fremtidig valg (Wright 2009:552). I denne oppgaven vil ikke demokratifokuset snevres inn til å forsøke å forklare kun demokratiske overganger eller demokratisk konsolidering etter en overgang. Demokratisering vil i denne oppgaven ses på som en kontinuerlig prosess der det interessante er landenes *grad av demokrati*, og om bistand påvirker denne prosessen i en negativ eller positiv retning. Perspektivet på hva som kan forklare demokrati vil derfor i stedet for å fokusere på å forklare aktørers valg i ulike situasjoner, fokusere mer på makroorienterte strukturelle forklaringer av demokrati over tid.

Når det kommer til bistandsbegrepet vil denne oppgaven arbeide ut fra samme forståelsesramme av hva som kan regnes som bistand deles av tidligere kvantitativ forskning på dette området. Det mest brukte målet på bistand er *Official Development Assistance* (ODA), og samles inn av OECD. Dette målet inkluderer pengestrømmer fra offentlige institusjoner i DAC landene, som har til hensikt å skape utvikling og velferd i mottakerlandene. I tillegg kan denne bistanden også gå fra giverlandet via større multilaterale organisasjoner som IMF og Verdensbanken. Denne bistandsdefinisjonen innebærer dermed at både militærbistand og pengestrømmer fra private aktører *ikke* regnes som bistand. Dagens bistand kommer i mange former, blant annet som budsjettstøtte, prosjektstøtte, bistand til mat eller teknisk assistanse. (Bulir og Hamann 2003:67).

2.2 Utviklingen av dagens bistandsregime

Bistand har siden slutten av andre verdenskrig blitt regnet for å være et sentralt utenrikspolitisk verktøy for å fronte demokrati. Hvordan det har blitt brukt varierer fra land til land, og tidsepoke til tidsepoke, men man kan likevel spore generelle trender i den internasjonale bistandspolitikken. Bistandspolitikken under den kalde krigen er i ettertiden ansett for å i stor grad ha vært styrt av et ønske om å spre markedskapitalismen og sikre allierte mot Sovjet. Etter den kalde krigen, derimot, har demokratipromotering vokst frem som et viktig imperativ i vestlig bistandspolitik (Dunning 2004:409-411). Man har også i løpet av 2000-tallet sett fremveksten av internasjonale avtaler om økt bistandseffektivitet. I disse avtalene er fremdeles demokratisering et viktig mål, men veien frem til en suksessfull bistandspolitik anses for å være avhengig av at mottakerlandene i større grad kan styre sin egen utvikling. Det er likevel, til tross for denne utviklingen, ikke enighet innenfor bistandsforskningen rundt hvilken effekt bistand har hatt på demokrati etter den kalde krigen. Blant annet argumenteres det for at bistand fremdeles er geopolitikk, og ikke et idealistisk ønske om demokratisering i mottakerlandet (Woods 2005:393, 397). I tillegg finnes det andre som uttrykker bekymring for at det nye fokuset på nasjonalt eierskap kan komme i konflikt med bistandsgivernes ønske om å skape press om demokratisering i mottakerlandene (Rakner og Wang 2007:1). Det er derfor viktig å få en oversikt over de ulike bistandsimperativene for å forstå dagens bistandspolitik og debatten knyttet til denne.

2.2.1 Bistand som geopolitikk

Historien til moderne bistand starter med lanseringen av Marshallplanen etter andre verdenskrig. Ettertiden har i stor grad berømmet dette bistandsprogrammet og regnet det for å være en stor suksess, som en følge av at man raskt så en spredning av politisk stabilitet, økonomisk vekst og demokratisering i Europa (Moyo 2009:10-13). Så hvorfor skulle man stoppe her? De nyrike europeiske landene og USA vendte nå sin oppmerksomhet mot den tredje verden. Hadde bistand lyktes i Europa var det liten grunn til å tro at man ikke kunne skape samme suksesshistorie i andre regioner. Men til tross for offisielle uttalelser om gode hensikter, har denne påfølgende delen av vestlig bistandshistorie blitt sterkt kritisert. Europeiske land har blitt anklaget for å bruke bistand som en forlengelse av kolonitiden, ved å sikre at tidligere koloniland forblir avhengige. USA har også mottatt særskilt mye kritikk for å

bruke bistand som et maktmiddel for å skaffe seg allierte i kampen mot kommunismen i perioden under den kalde krigen (Moyo 2009:13-14). Under den kalde krigen ble bistand i stor grad gitt basert på en utenrikspolitikk med hovedfokus på å beholde strategiske allierte. Spesielt USA trekkes frem for å ha ansett det for å spille en liten rolle om mottakerlandet var styrt av et militærdiktatur eller ikke, så lenge det kjørte en anti-kommunistisk linje. I ettertid har det vært bred akademisk enighet om at bistand gitt under den kalde krigen var negativt for demokratisering, da bistand som regel ble brukt til å støtte opp under autoritære ledere for å sikre stabilitet, fremfor å skape press om demokratisering (Dunning 2004:421, Brown 2005:179-181).

Under den kalde krigen var også populariteten til neoliberalismen og tanken om at statlig inngriper er ødeleggende for økonomien svært sterk. Denne ideen fikk grobunn både i europeiske og amerikanske politiske sirkler og dannet grobunn for det som i ettertiden er blitt kalt *Washington-konsensusen*. Dette paradigmet innebar en sterk frimarkedsideologi, som igjen ble retningsgivende for betingelser som ble satt for videreføring av bistand til utviklingslandene. Denne nye trenden innenfor bistandspolitikk krystalliserte seg i de nye *Structural Adjustment Programmes*, der klare betingelser til om privatisering av industri, liberalisering av handel og nedskjæringer i offentlig sektor ble stilt til mottakerlandene (Moyo 2009:14-22).

Dette neoliberalistiske fokuset har sammen med tendensen til å støtte allierte diktatorer vært et av de mest kritiserte aspektene ved denne periodens bistandspolitikk. En av de mest prominente motstanderne av fremveksten av *Structural Adjustment Programmes* er nobelprisvinneren Joseph Stiglitz, som tidligere har vært ansatt i Verdensbanken. Stiglitz har vært en tydelig forkjemper for argumentet om at det er store fundamentale svakheter i konservativ markedsliberalisme som får store konsekvenser for de fattigste, og at man derfor bør etterstrebe en balanse mellom stat og marked. Videre argumenterer Stiglitz for at man til tross for en økende akademisk anerkjennelse av dette argumentet, fortsetter å presse en svært konservativ økonomisk politikk i den tredje verden som vil være med på å gjøre situasjonen verre (Stiglitz 2006:xii-xiii).

2.2.3 Bistand som demokratipromotering

Slutten på den kalde krigen markerer et skille i internasjonal bistandspolitikk, som brakte med seg en endring fra en tydelig geopolitisk egeninteresse, til et større fokus på utvikling i mottakerlandene. Siden 90-tallet var ikke hovedfokuset lengre sentrert rundt å beholde strategiske allierte, autoritære eller ei, men i stedet føre en mer "uforstyrret" demokratipromoterende bistandspolitikk. Spesielt mye fokus ble rettet på å fremme demokrati og *Good Governance* i mottakerlandene. I *Good Governance*-begrepet ligger en antagelse om at et land trenger sterke og legitime statsinstitusjoner, et gjennomiktig rettssystem og fravær av korrupsjon (Moyo 2009:22). Erfaringene fra tidligere bistandspolitikk førte dermed til en endring i 90-årene. Tidligere ble "utvikling" ansett som det samme som økonomisk vekst. Man anså høyere BNP i mottakerlandene som viktig for en stabil verdensøkonomi, og sikring av et globalt fritt marked. Men "utvikling" av mottakerlandene er ikke lengre fokusert rundt økonomisk vekst alene, men anses også å inkludere økt levestandard og utvikling av demokrati (Stiglitz 1999:587). Dette skiftet skjedde etter at den sterke maktkampen mellom øst og vest kjølnet seg ned, og behovet for militære og geopolitiske allierte ble mindre altopplukende for sentrale bistandsgivere. Det tidligere ensidige fokuset på markedsliberalisering i kampen mot kommunismen, ble nå supplert med et fokus på demokratisering i mottakerlandene. Både enkeltland som yter bistand og store internasjonale organisasjoner som OECD og IMF har nå inkorporert demokratisering som et viktig mål for bistand. Verdensbanken, som er den største bistandsyteren på det afrikanske kontinentet, skal offisielt ikke favorisere en styreform fremfor en annen, men har likevel en offisiell politikk om å støtte folkets deltagelse i politisk styring (Knack 2004:252). I dag er det med andre ord utviklet seg en sterk internasjonal enighet om at demokratisering av mottakerlandene er et viktig mål for bistandspolitikk.

2.2.4 Bistand som "hjelp-til-selvhjelp"

I 2005 skrev OECD landene under på *The Paris Declaration on Aid Effectiveness*. Tanken bak denne avtalen var at man skulle skape mer gjennomsiktighet og utvikle universelle standarder i bistandspolitikken (Rogerson 2005:539). I denne avtalen sentrerer en rekke ulike forpliktelser rundt fem kjerneprinsipper: nasjonalt eierskap, støtte til nasjonale institusjoner, gjensidig ansvarlighet, harmonisering og resultatorientering. De tre første punktene fokuserer på at mottakerlandene skal få en større rolle i å styre sin egen utvikling gjennom styrket

autonomi, mer pengestøtte via nasjonale institusjoner og det at mottakerlandet *sammen* med bistandsgiveren skal være ansvarlig for landets videre utvikling. De to sistnevnte punktene med harmonisering og resultatorientering har mer fokus på bistandsgivernes rolle, og at denne i større grad bør koordineres for å unngå duplisering og ineffektivitet (Foresti, Booth og O'Neil 2006:vii).

Et sentralt punkt i avtalen er ideen om "nasjonalt eierskap", det vil si tanken om at mottakerlandene selv skal spille en rolle i å utvikle egen utvikling. Denne tanken har dannet grobunn for begrepet *mutual accountability*, som innebærer ideen om at det skal være gjensidig tillitt og samkjøring av preferanser mellom bistandsgiver og mottaker (Rogerson 2005:550-551). Som en følge av ideen om tillitt mellom giver og mottaker innebærer avtalen at man skal øke andelen bistand som er direkte budsjettstøtte, og trappe ned på programstøtten. Dette kan ses på som "*the most fundamental symbol of political trust*". En rekke europeiske land har nå begynt å øke andelen bistand som gis i denne formen. Andre land som Japan og USA er imidlertid ikke like ivrige etter å la mottakerlandene få en stor grad av autonomi i bruken av bistandspengene (Hyden 2008:259-261, 267). I hvor stor grad man har sett en realisering av idealet om en fremvekst av nasjonalt fremdrevne utviklingsreformer er det uenighet om. Det finnes argumenter for at idealet om at bistandsgiverne skal "trå tilbake" og la mottakerlandene styre sin egen utvikling kan komme i konflikt med bistandsgivernes ønske om å promotere *good governance* (Rakner og Wang 2007:1). Noen går så langt som å hevde at det internasjonale samfunnet er

"completely schizophrenic about conditionality (...). On the one hand, we aspire to stable, long-term, predictable aid-partnerships (...). But, on the other, our discussion on conditionality has brought out the deep-seated need to have (...) devices that give us the power to rescind such contracts at any time (...) framed as 'disbursement conditions' or 'eligibility criteria'." (Rogerson 2005:550-551).

Det er ikke bare det at man fortsatt stiller betingelser som man stiller spørsmålsteget ved. Noen stiller også spørsmålsteget ved selve tanken om at bistand bør gis som direkte budsjettstøtte, fordi dette kan bidra til å øke maktposisjonen til regjeringens utøvende gren, mens sivilsamfunnet svekkes (Hyden 2008:268-269). I tillegg innebar avtalen at de ulike

bistandsgiverne skal forsøke å harmonisere bistandspolitikken blant annet ved å lage felles avtaler og dele informasjon med hverandre (Rogerson 2005:531-537,550). Denne ideen om koordinering mellom giverne har også ført til bekymring for at dette skal gå ut over prinsippet om gjensidig ansvarlighet, da giverne kan fremstå som en sterk ”*unified front*” vis a vis mottakerlandene (Foresti et. al 2006:x).

Bistand har med andre ord en lang og noe ambivalent historie. Marshall planen har ettertiden ansett for å være en suksesshistorie, mens bistanden som ble gitt under den kalde krigen knyttet det sterk kritikk til. Dagens bistandsregime med dets fokus på betingelser om demokrati og internasjonale avtaler om økt effektivitet og nasjonalt eierskap er det imidlertid mindre grad av enighet rundt. Synet på bistandspolitikken i moderne tid er så divergerende at man på den ene siden har de som argumenter for at bistand kan være et hjelpemiddel som sikrer demokratisk utvikling, mens man på den andre siden har de som hevder at økt bistand bare vil gjøre vondt verre.

2.3 Tidligere forskning på bistandseffekter

Bistand har lenge vært gjenstand for både offentlig debatt og akademisk interesse, og har vært tilnærmet fra en rekke ulike perspektiver. Det vil i det følgende bli gått gjennom hvor denne undersøkelsen plasserer seg i forhold til tidligere typer forskning på bistand.

2.3.1 Tidligere bistandsforskning

For det første er det nødvendig å fremheve forskjellen mellom bistandsforskning som ønsker å forklare hvordan bistand fordeles, og den delen av forskningen som ønsker å forklare hvilke effekter bistand kan ha. Med andre ord handler dette om forskjellen mellom de som bruker bistand som avhengig variabel, og de som bruker det som forklaringsvariabel. En rekke forskere plasserer seg innenfor det førstnevnte perspektivet, som ofte ønsker å undersøke i hvor stor grad giverlandenes egne interesser styrer hvem som får hvor mye i bistand. Blant annet har forskerne Schraeder, Hook and Taylor (1998:320) gjennomført en kjent undersøkelse som konkluderte med at bistand i stor grad gis etter egne strategiske interesser, og at vestlige motiver derfor ikke er så altruistiske som deres offentlige politikk skulle tilsi. Innenfor denne retningen som forsøker å forklare hvordan bistand fordeles er det også

forskere som mener at det er et lands demokratiske nivå som påvirker hvor mye bistand de får. Dette skjer ved at land som demokratiseres mottar mer i bistand som en ”belønning” for politisk liberalisering. I disse tilfellene er det nivået av demokrati som antas å påvirke bistand, og ikke omvendt. Spesielt den amerikanske bistanden antas å følge dette imperativet (Knack og Brautigam 2004:273). Et eksempel på dette er en undersøkelse gjennomført av Allesina og Dollar (2000:38) som konkluderte med at demokratiske land mottar mer i bistand.

Hvorfor bistand fordeles som det gjør er et interessant spørsmål i seg selv, men i denne analysen er det primært perspektivet som fokuserer på *bistandseffekter* som står i hovedsete. Selv om det er interessant å avdekke hvorfor noen får mer eller mindre i bistand, er det også vel så viktig å avdekke hvilke konsekvenser de store bistandstrømmene får i mottakerlandene.

I tillegg til å skille seg fra denne typen bistandsforskningen som ønsker å forklare hvordan bistands fordeles, skiller denne undersøkelsen seg også fra annen forskning på *bistandseffekter* som fokuserer på andre samfunnsaspekter enn demokratisering. Det finnes en rekke samfunnsområder som bistand antas å ha en effekt på, og en av de virkelig store debattene innenfor bistandsforskningen handler om effekten av bistand på fattigdomsreduksjon. Innenfor denne litteraturen finner man kjente navn som Jeffrey Sachs, Paul Collier, William Easterly og Dambisa Moyo, som har ulike syn på hvordan man kan løfte Afrika ut av fattigdom. Kort oppsummert er denne debatten kjennetegnet av reaksjoner på en kjent bistandsteori presentert av Jeffrey Sachs om at Afrika er fanget i en ”fattigdomsfelle” som store mengder bistand kan være med på å hjelpe dem ut av (Sachs et. al 2004:3-5). Dette argumentet blir møtt av sterk kritikk fra blant annet William Easterly og Dambisa Moyo. Easterly beskriver teorien om ”fattigdomfellen” som en myte fordi flere av de fattigste landene som *har* beveget seg ut fattigdommen er de landene som har mottatt minst bistand. Han argumenterer videre for å avskaffe tradisjonen for å stille betingelser til bistand fordi dette har gjort mer skade enn gagn (Easterly 2006:38-40,367-368). Moyos kritikk er enda skarpere, da hun beskriver ”almissene” til Afrika som årsaken til at kontinentet er fanget i vedvarende fattigdom. Det Afrika trenger i stedet for bistand for å løftes ut av fattigdom, er i følge Moyo tilrettelegging for entreprenører og det frie markedet (Moyo 2009). Som en mellom posisjon mellom disse argumentene kan man finne Paul Collier, som hevder at bistandsdebatten ser ut til ”å få frem det verste hos både venstresiden og høyresiden”. Venstresiden beskriver bistand som en undertrykkende forlengelse av kolonitiden mens høyresiden ser på bistand på samme måte som de ser på tigging; som et disinsentiv til

selvhjelp. Collier plasserer seg i midten av disse argumentene ved å hevde at bistand ikke har vært en vidunderkur, men at det heller ikke har fått de fatale konsekvensene som Moyo og Easterly forespeiler. Han argumenterer derfor for å anerkjenne begrensningene til hva bistand kan utrette, samtidig som han advarer mot å se på bistand som årsaken til de fattige landenes problemer (Collier 2008:127-155). Denne oppgaven står i likhet med denne debatten i fare for å bli farget av ideologi. Argumentasjonen rundt bistands effekt på demokratisering står dermed også i fare for å bli påvirket av den samme politiseringen, da debatten om hvordan bistand påvirker demokrati også til dels handler om hvilke insentiver eller disinsentiver bistand antas å skape i et samfunn.

2.3.2. Tidligere forskning på bistands effekt på demokratisering

Det har blitt gjennomført flere kvantitative studier på bistands effekt på demokratisering, men det har ikke vokst frem en enighet blant statistikerne om hvordan denne effekten ser ut. Blant annet gjennomførte Stephen Knack (2004) en undersøkelse av bistands effekt på demokrati i et stort utvalg land, i tidsperioden 1975 til 2000 men fant ingen effekt. Knack har også gjennomført en bistandsundersøkelse sammen med Deborah Brautigam der de fant at bistand har hatt en negativ effekt på institusjonell kvalitet i Afrika sør for Sahara. Selv om denne undersøkelsen ikke undersøker effekten på demokrati, argumenterer artikkelen likevel for at denne effekten på den institusjonelle kvaliteten har konsekvenser for demokratisk kvalitet ved å ødelegge lederne i landets politiske ansvarlighet ovenfor innbyggerne (Knack og Brautigam 2004:256). Djankov, Montalvo og Reynal-Querol (2008) derimot, gjennomfører en undersøkelse der effekten på demokrati måles i tidsperioden 1960 til 1999, og disse forskerne finner en negativ sammenheng.

På den andre siden finnes det også eksempler på forskning som finner en positiv effekt. Arthur Goldsmiths undersøkelse fra 2001, dekket tidsperioden 1975-1997 og fant også en positiv, men svak effekt (2001:143-144). Finkel, Perez-Linan og Seligson (2007) gjennomførte en undersøkelse av den amerikanske bistanden gitt mellom 1990 og 2003, og fant ut at denne også hadde en positiv effekt på demokrati. Disse forskerne brukte imidlertid i motsetning til de andre nevnte forskerne, kun den andelen av bistand som går direkte til demokratipromotering og ikke bistand i sin helhet. Alle disse ulike resultatene viser imidlertid

hvorfor det ikke er overraskende at det er uenighet rundt hvilken effekt bistand har på demokrati.

2.3.3. "Kald krig effekten"

Tidligere forskning har imidlertid lært oss at valg av tidsperiode ser ut til å påvirke resultatet man får. Blant annet har Goldsmiths undersøkelse blitt kritisert for ikke å skille mellom perioden før og etter den kalde krigen. Thad Dunning gjennomførte en re-analyse av Goldsmiths funn, og argumenterer for at bistand under den kalde krigen i større grad ble gitt etter giverlandenes geopolitiske hensyn, og ikke med sikte på demokratipromoting. Ved å dele Goldsmiths undersøkelsesperiode i to, før og etter den kalde krigen, finner Dunning at den positive effekten av bistand er begrenset til etter den kalde krigen (Dunning 2004). Dette synet på bistand som negativt under den kalde krigen støttes også en av rekke andre forskere (Schraeder, Hook og Taylor 1998, Knack og Brautigam 2004, Edward Muller 1985), og det ser ut til at det nå er en generell enighet om at bistand ikke var positivt for demokratisk utvikling i mottakerlandene i denne epoken. Dette indikerer at man bør begrense seg til perioden etter den kalde krigen for å få et reelt bilde av bistandseffekten på demokrati. Til tross for dette finnes det imidlertid argumenter for at krigen mot terror har skapt en ny "kald krig effekt" der bistand styres tilbake i en geopolitisk retning, som det er nødvendig å kontrollere for (Woods 2005:393, 397).

2.3.4 "Afrika-effekten"

Tidligere forskning kan dermed sies å i omfattende grad ha tatt for seg teorien om den betingede effekten av den kalde krigen, og i stor grad bekreftet denne. Det samme kan man ikke si at har skjedd med teorien om at bistandseffekten kan ha ulik effekt i ulike kontekster. Dette er noe overraskende da tidligere forskning ofte har hatt et spesifikt fokus på Afrika. Blant forskerne på dette emnet med et kvalitativ fokus finner vi Diana Cammack (2007:600-601) som argumenterer for at bistand har en negativ effekt i Afrika, som skyldes den politiske kulturen på kontinentet. Carrie Manning (2005) argumenterer også for at bistand har hatt en negativ effekt på demokrati i Afrika. De tidligere kvantitative undersøkelsene har imidlertid ikke undersøkt om bistand har en spesifikk effekt i Afrika, sammenliknet med andre regioner.

Den kvantitative undersøkelsen til Goldsmith tok kun for seg land i Afrika sør for Sahara. Knacks undersøkelse fra 2004 inkluderte land fra hele verden, men testet ikke om det var en ulik effekt i Afrika. Det er derfor nødvendig å undersøke om bistand har en spesifikk effekt i Afrika, som skiller seg fra resten av verden.

2.3.5. *Hvordan påvirker bistand demokrati?*

Et annet kjennetegn ved de tidligere kvantitative undersøkelsene av bistandseffekter er at de kun ser på den direkte effekten på demokrati, og har bare teoretiske antagelser om hvilke mekanismer den virker gjennom. Det finnes en rekke ulike teorier rundt *hvordan* bistand påvirker demokrati, men lite forsøk i kvantitative studier på å undersøke om kausaliteten utarter seg slik teorien forespeiler. Goldsmith hevder blant annet at bistand har en positiv effekt på demokrati gjennom å øke nivået av helse og utdanning i befolkningen (Goldsmith 2001). De mer bistandskritiske teoriene argumenterer for at bistand har en negativ effekt på demokrati gjennom blant annet å svekke mottakerlandets institusjonelle kvalitet (Djankov et. al 2008:172). I tillegg finnes det også en rekke teorier om indirekte sammenhenger mellom bistand og demokrati i den kvalitative bistandsforskningen. Flere av disse kan være interessante å teste empirisk, men de har ikke blitt fanget opp av tidligere kvantitative undersøkelser.

2.4 Oppsummering

Denne gjennomgangen har gjort rede for hvilken begrepsforståelse denne oppgaven arbeider ut fra, samt plassert denne undersøkelsen i forhold til tidligere forskning på emnet. Med utgangspunkt i de gjennomgåtte karakteristikene i tidligere forskning, tar denne undersøkelsen sikte på å være et bidrag til denne bistandsdebatten ved å teste en rekke tidligere sammenhenger som frem til nå kun har vært teoretisk antatt. Et av de mest sentrale punktene er å sammenlikne bistandseffekten i Afrika med land fra andre deler av verden, for å undersøke holdbarheten til argumentasjonen om at bistand har en spesifikk negativ effekt i denne regionen. I tillegg kommer den til å undersøke plausibiliteten til en rekke andre teorier om hvordan bistand påvirker demokratisk kvalitet, som frem til nå kun har vært teoretisk antatt. Dette gjelder både for de teoriene som presenteres i den tidligere kvantitative

forskningen og de teoriene om bistandseffekter som er en del av den kvalitative forskningen på området, som vil presenteres i det påfølgende kapitlet.

3. Teorier om bistands effekt på demokrati

Den påfølgende delen gjør rede for hvilke teorier om bistands effekt på demokrati som denne oppgaven vil ta sikte på å gå dypere inn i. Hvilke teorier har vært blitt presentert i tidligere kvantitativ og kvalitativ forskning på bistands effekt på demokrati? I tillegg vil det gjøres rede for Kinas rolle i Afrika, som også er et sentralt aspekt i denne bistandslitteraturen. Kinas økte innflytelse ses på med skepsis av flere vestlige forskere, men til dags dato er det dessverre ikke gode nok data til å undersøke om kinesisk involvering ”stikker kjepper i hjulene” for vestlig bistandspolitikk. Til sist vil det også gås gjennom en rekke alternative forklaringer på demokrati, for å vise hvilke andre samfunnsaspekter det er nødvendig å ta høyde for når man skal forsøke å undersøke en eventuell bistandseffekt.

3.1 Hypoteser om effekten av bistand på demokrati

3.1.1 Den politiske kulturen i Afrika ødelegger for en positiv bistandseffekt

En del av bistandslitteraturen har sitt hovedfokus på Afrika og argumenterer for at bistand har en spesiell negativ effekt i denne regionen. Dette har en sammenheng med at afrikansk politisk kultur ofte beskrives som dominert av uformelle maktstrukturer (Hyden 2008:266). Det finnes ulike begreper på denne politiske kulturen, men et mye brukt begrep er *neopatrimonialisme*. Diana Cammack er en av flere forskere som bruker dette begrepet og argumenterer for at *neopatrimonialisme* kjennetegnes av at gamle patrimonialistiske trekk fortsetter å fungere til tross for at man har opprettet formelle demokratiske institusjoner. I denne politiske kulturen beskrives hele samfunn som avhengige av ”beskyttere” som fordeler offentlige ressurser nedover i en avhengighetskjede i bytte mot politisk støtte. I følge Cammack forsterkes tilstedeværelsen av denne korrupte klientelistiske kulturen i Afrika av bistand, på samme måte som ”olje i et maskineri” (Cammack 2007:600-601, egen oversettelse). Slike systemer er en form for sammenblanding av uformell og formell makt, der offisielle representanter gjennom korrupsjon fordeler offentlige midler nedover i sitt hierarki av støttespillere. Denne logikken er hevdet å gjennomsyre hele det politiske samfunn fra topp til bunn, og fører til at personlige interesser alltid vil vinne over ”nasjonens beste”. Denne

politiske kulturen ødelegger for demokratisk utvikling ikke bare ved å øke korrupsjon, men å gjøre politikken med personorientert i stedet for sentrert rundt ideologi. I tillegg øker den ”premien” på å vinne politisk makt, noe som fører til at man er villig til å gå svært lang for å beholde sin maktposisjon, blant annet gjennom valgjuks og forsøk på skaffe seg kontroll over landets medier (Cammack 2007 599-603). Cammack presenterer flere årsaker til flere land i Afrika er ”*stuck at this stage of political development*”, der hun trekker frem blant annet svak økonomisk vekst og arven etter kolonitiden, men også bistand. Bistand, hevder Cammack, har vært med på å opprettholde denne typen udemokratiske praksiser i flere land i Afrika (2007:599-601). Vestlige bistandsgivere på sin side, kritiseres for å ha hatt en tendens til å overse disse uformelle maktstrukturene, ved å ha et ensrettet fokus på mottakerlandenes formelle strukturer (Hyden 2008:266).

Samme type syn kan man finne hos Chabal og Daloz som argumenterer for at bistand har blitt brukt av den politiske eliten i Afrika for å opprettholde den neopatrimonielle maktstrukturen. De argumenterer videre for at tilstedeværelsen av denne maktstrukturen fører til at en fullverdig demokratiseringsprosess ikke har funnet sted i mange land i Afrika, til tross for innføringen av valg. Dette skjer ifølge forfatterne siden neopatrimonialisme er så sterk innebygd del av kulturen som gjennomsyrer måten man tenker på politisk representasjon. Politikerfiguren ses på som en ”farsfigur” som skal fordele ressurser til sine støttespillere, fremfor å arbeide for det beste for fellesskapet. Videre argumenterer de for at dette ikke overraskende, er stikk i strid med den vestlige oppfatningen av hvordan et demokrati skal fungere. Forfatterne trekker i likhet med Cammack frem bistand og hevder den har bidratt til at den politiske eliten har kunnet befeste sin maktposisjon, fordi som de skriver ”*Such aid is, as we know, diverted to those who hold power, or the gun (...)*”. Vestlige bistandsgivere kritiseres for å i sitt ensidige fokus på betydningen av valg, ikke ha tatt inn over seg tilstedeværelsen av denne maktstrukturen (2002:457-462).

Hypotese 1: Bistand har en negativ effekt i Afrika

3.1.2 Bistands effektivitet avhenger av geopolitisk kontekst

Teorien om en negativ effekt av bistand under den kalde krigen er et eksempel på en hypotese om at det er omstendighetene bistand gis i som bestemmer om den har en gitt effekt. Denne typen antagelser om bistands effektivitet kan kalles ”*credible commitment*” teorier, og baserer seg kort oppsummert på at demokratiske overtramp i større grad vil skje, når giverlandene har sterke geopolitiske interesser knyttet til mottakerlandene. Ved tilfeller av autoritære overtramp vil giverinstansene vurdere sin egen sikkerhetspolitikk og den strategiske alliansen med mottakerlandet som viktigere, og dermed vil trusler om å holde tilbake bistand ikke anses som troverdige. I ansente tider er allierte og egen sikkerhetspolitikk viktigere for giverinstitusjonene, enn demokratisering i mottakerlandene. Faren for å miste bistandsmidler som en følge av antidemokratiske overtramp anses dermed av mottakerlandene for å være liten (Dunning 2004:421-422). Til tross for at ”*credible commitment*” effekten hevdes å være tydelig under den kalde krigen hevder bekymrede røster at den samme negative trenden har kommet tilbake etter krigen mot terror. Det hevdes at man har sett en tilbakegang til bistandsimperativet under den kalde krigen, der man i større grad gir bistand basert på egeninteressert sikkerhetspolitikk enn et ønske om demokratisering i mottakerlandene. Denne utviklingen har ikke overraskende blitt hevdet å være spesielt synlig i USA, der økningen i den amerikanske bistanden ser ut til å være styrt av sikkerhetspolitiske hensyn. Blant landene som får mest bistand fra USA kan man finne de udemokratiske regimene i Egypt og Pakistan, i tillegg til at man har sett en stor økning i bistand til Afghanistans naboland for å skape støtte til krigen mot terror (Woods 2005:393, 397). Fremtidig forskning bør dermed ta høyde for at bistand kan ha ulik effekt på demokrati ikke bare før og etter den kalde krigen, men også basert på om landet er en strategisk alliert av USA i krigen mot terror.

Hypotese 2: Effekten av bistand på demokrati er negativ om mottakerlandet er en alliert i krigen mot terror

3.1.3 Bistand forbedrer demokrati gjennom økt helse og utdanningsnivå

I tillegg til teoriene om at bistandseffekten er betinget av ulike omstendigheter finnes det også teorier som argumenterer for at effekten bistand har på demokrati går via andre mekanismer i

samfunnet. Blant disse finnes det en rekke argumenter for at bistand kan ha en positiv effekt på demokrati. De mest vanlige av denne typen argumenter har likhetstrekk med klassisk moderniseringsteori. En sentral forsker innenfor moderniseringsteorien er Martin Lipset, som hevder at land som er rikere ofte har en mer utdannet befolkning og bedre levestandard, noe som øker sannsynligheten for demokrati (1959:83-84). Innenfor denne retningen finner man også Ronald Inglehart som mente at demokratisering er et resultat av økt utdanning, bedre helsetilbud og diversifisering av landets arbeidskraft. Logikken er at en befolkning som er bedre utdannet og har mindre helseproblemer vil være mer ressurssterke til å ta opp kampen for retten til medbestemmelse (gjengitt i Ross 2001:336,352). Den samme tankegangen kan man kjenne igjen i Arthur Goldsmiths analyse av bistandseffektivitet når han sier at bistand kan styrke demokrati indirekte gjennom økt helse og utdanning:

”Foreign aid is part of the reason of these improvements in human development. Better educated and healthier people, in turn, may make better informed and more active citizens, who are the lifeblood of democratic institutions” (Goldsmith: 2001:137).

Denne tanken om at bistand kan skape demokrati indirekte via forbedring av utdannelsemuligheter er også tydelig i sentrale givers bistandspolitikk. Blant annet kan man i en rapport utformet av USAID finne følgende uttalelse: *”Basic education contributes to the establishment of the socio-economic prerequisites for democracy”* (USAID 2003:3). I denne rapporten argumenterer man videre for økt samarbeid innad i organisasjonen mellom demokratipromoterende bistand, og bistand til utdanning, fordi man antar det er en sterk sammenheng mellom disse. Bistand som øker utdanningsnivået i mottakerlandene, hevdes å forbedre demokrati blant annet ved å øke de sosiale og økonomiske mulighetene i befolkningen, i tillegg til å inkorporere pluralistiske praksiser og respekt for rettsstaten i befolkningen (USAID 2003:4). Også EU-kommisjonen fokuserer på at bistand til økt utdanning er viktig for å utjevne sosiale ulikheter, samt å lære om demokrati og menneskerettigheter (EU-kommisjonen 2002:12). I Sveriges offisielle bistandspolitikk kan man finne samme type argumentasjon: *”Även insatser (bistand) inom andra områden bidrar indirekt till ökad demokrati. Utbildning och kunskap underlättar till exempel för medborgarna att delta i landets politik etc”* (Sida 2009). Denne ideen, inspirert av

statsvitenskaplig moderniseringsteori, finner med andre ord ikke bare gjenklang i akademiske kretser. Tanken har også fått gjennomslag i sentrale politiske institusjoner som har ansvar for å sette bistandspolitikken ut i praksis.

Hypotese 3: Bistand har en positiv effekt på demokrati ved å bedre innbyggernes helse

Hypotese 4: Bistand har en positiv effekt på demokrati ved å forbedre landets utdannelsesnivå

3.1.4 Bistand skaper endringer i institusjonell kvalitet som påvirker demokratisk kvalitet

I studien gjennomført av Finkel et. al (2007:416) konkluderes det med at den amerikanske bistanden rettet mot demokratisering hadde en positiv effekt. Dette antas å skje ved at bistand øker mottakerlandets institusjonelle kvalitet. I denne undersøkelsen ble det som tidligere nevnt kun brukt data på andelen av den amerikanske bistanden som gikk direkte til demokratipromotering. Sentralt for denne typen bistand er de ressursene som blant annet tar sikte på å styrke rettsstaten og sivilsamfunnet og å sikre medias uavhengighet.

Likevel er ikke tanken om at bistand kan bidra til demokratisering gjennom å bedre mottakerlandenes institusjoner begrenset til kun den demokratipromoterende bistanden. De senere årene har det vært en sterk økning i bistandsbetingelser som handler om styringskvalitet. Tidligere hadde vestlige bistandsorganisasjoner som IMF og Verdensbanken et sterkt ensidig fokus på økonomiske betingelser. I tråd med ”*Washington-konsensusen*” skulle mottakerlandene omfavne en neoliberal økonomisk politikk (Kapur og Webb 2000:2). De senere årene har man vært vitne til en økende forståelse for behovet for institusjonell kvalitet. Dette har ført til noe som karakteriseres som ”*Post-Washington konsensusen*”, der man også stiller krav om institusjonell reform når bistand skal fordeles. Dette betyr ikke at markedsliberalisering ikke lenger er viktig for de vestlige bistandsorganisasjonene, men at også behovet for god statskapasitet anses som nødvendig (Santiso 2001:15-16). En underliggende antagelse i denne endringen er at for å styrke demokratiet er ikke valg alene nok. For å konsolidere et demokrati bør også bistandsgivere stille krav om forbedring av statens institusjoner i mottakerlandene. I tillegg til å stille betingelser, kan også bistanden

bidra til å styrke den institusjonelle kvaliteten i mottakerlandet gjennom økonomisk støtte til rettstaten og byråkratiet (Santiso 2001:14-15). På denne måten kan bistand bidra til å øke mottakerlandets demokratiske kvalitet, ved å styrke den institusjonelle kvaliteten både i form av betingelsene som stilles og den økonomiske støtten til sentrale politiske institusjoner.

Til tross for dette er det ikke alle som er enige i at bistand vil bedrer institusjonell kvalitet i mottakerlandene. I boken "Aid Dependence and Governance" argumenterer Deborah Brautigam tvert imot for at bistandsavhengighet kan svekke mottakerlandenes institusjonelle kvalitet. Blant annet kan dette skje ved at bistandsgiverne presser reformer på mottakerlandenes statlige institusjoner, noe som skaper disinsentiver for at de utvikler egne selvstendige og effektive institusjoner. I tillegg har man sett en rekke eksempler på at bistandsorganisasjoner stjeler motiverte ansatte fra statsbyråkratiet ved å tilby vesentlig høyere lønninger (Brautigam 2000:7,38-41). Det samme argumentet kan man finne i Knack og Brautigams undersøkelse av bistands effekt på institusjonell kvalitet i Afrika. Knack og Brautigam konkluderte med at bistand hadde en negativ effekt på institusjonell kvalitet, men argumenterte også for at denne sammenhengen kunne ha negative konsekvenser for landets demokratiske nivå, blant annet i form av et dårlig institusjonalisert skattesystem som anses som viktig for demokratisk utvikling. Bistand som en ekstern ressurs fører på den ene siden til lite insentiver til å bygge effektive skatteinstitusjoner, noe som igjen svekker utviklingen av et ansvarlighetsforhold mellom stat og innbygger, som ligger i selve kjernen av demokratiet (Knack og Brautigam 2004: 265).

Dette innebærer med andre ord at det er motstridende teorier rundt hvordan bistand kan tenkes å påvirke mottakerlandets demokratiske kvalitet via dens effekt på den institusjonelle kvaliteten. Det er dermed behov for å lage to alternative hypoteser, basert på bistandsteoriene som handler om institusjonell kvalitet.

Hypotese 5a) Bistand har en positiv effekt på demokrati gjennom å forbedre den institusjonelle kvaliteten

b) Bistand har en negativ effekt på demokrati gjennom å forverre den institusjonelle kvaliteten

3.1.5 Bistand skaper en etnisk orientert politikk

Mye av kritikken mot bistand retter seg mot de tradisjonelle bistandsytternes fokus på å stille betingelser om markedsliberalisering i mottakerlandene. Verdensbanken og IMF har blitt anklaget for å ha et for smalt fokus på økonomisk liberalisering i utviklingsland, uten å etablere den institusjonelle infrastrukturen som trengs for å få markedøkonomien til å fungere. Tidligere var det vanlig at disse internasjonale institusjonene stilte en lange rekke krav om privatisering og handelsliberalisering til mottakerlandene. Kritikerne av denne praksisen argumenterer for at valg av økonomisk politikk ikke bare er et teknisk spørsmål, men også et politisk spørsmål der landets innbyggere bør få ytret sine synspunkter for å komme frem til en løsning som kan fungere effektivt i praksis. Demokratisk praksis handler om å løse, ikke undertrykke konflikt i et samfunn ved å tvinge gjennom internasjonale organisasjoners ønskede økonomiske modeller. Stiglitz hevder: *”Ultimately, if we believe in the democratic process, the countries must make the decisions themselves”*. Videre argumenterer han for at dette er spesielt viktig med tanke på det demokratiske underskuddet som finnes innad i de internasjonale organisasjonene. USA er det eneste landet som har makt til å legge ned veto i IMF og Verdensbanken, presidenten av Verdensbanken utnevnes av USA, og de er preget av lite gjennomsiktighet og lite medbestemmelsesrett for utviklingsland (Stiglitz 1999:588,591-594, Stiglitz 2006:282).

Stiglitz argumenterer videre for at IMF, Verdensbanken og WTO har utformet en global økonomisk politikk som er til fordel for kommersielle interesser i industrialiserte land, og som har vært ødeleggende for utviklingsland. Innad i vestlige land har det frie marked fungert, fordi man har hatt fungerende demokratier som har stått friere til å politisk temme eventuelle ødeleggende effekter av det frie marked, mens utviklingsland som stilles ovenfor sterke neoliberale bistandsbetingelser ikke har fått samme muligheten. Global økonomisk standardisering har i disse landene ødelagt utviklingen av nasjonal politisk suverenitet. Det er derfor grunn til å stille spørsmålsteget ved om denne praksisen har underminert demokrati i mottakerlandene (Stiglitz 2006:276-277).

De økonomiske betingelsene knyttet til bistand anklages dermed for å ha vært ødeleggende for demokrati i mottakerlandene. Andre versjoner av denne typen kritikk mener denne ødeleggende effekten er ytterligere graverende, fordi det kan forsterke etniske skillelinjer i politikken. Som et resultat av vestlige bistandsgiveres press for markedsliberalisering har

utformingen av en økonomisk modell blitt ”tatt ut av” den politiske debatten. Dette har ført til at man sitter igjen med partier som mobiliserer langs etniske skillelinjer. Vestlige partier har hatt muligheten til å kjempe for ulike varianter av sosioøkonomiske modeller. Dette ført til at partier i vestlige land i større grad fokuserer på ideologi og økonomiske skillelinjer som ofte går på tvers av etnisk tilhørighet. Dette er hevdet å være svært viktig i et demokrati, fordi man da utvikler nye former for solidaritet, som går på tvers av etnisitet. Men land som mottar mye bistand med krav om neoliberal omstrukturering av økonomien, har ikke det samme politiske spillerommet for å lage debatt om hvilken økonomisk modell man skal velge. Bistandsgivernes krav om markedsliberalisering skaper dermed en mangel på valgfrihet i den politiske økonomien som fører til at partiene i mottakerlandet i stedet mobiliserer på etniske og religiøse skillelinjer, eller klientilhørighet (Manning 2005:715-719).

Hypotese 6: Bistand ødelegger for demokrati ved å forsterke etniske skillelinjer i politikken.

Denne tabellen oppsummerer alle hypotesene som denne gjennomgangen av tidligere forskning på emnet har resultert i. Dette er dermed de hypotesene som skal testes i analysekapittelet. Det finnes imidlertid også en siste sentral teori på dette området som datatilgjengeligheten ikke tillatter å teste for, og det er betydningen av Kinas involvering.

Tabell 1: Hypoteser om bistands effekt på demokrati

Betingede effekter		
1) Bistand +	Afrikansk politikk kultur →	Negativ bistandseffekt
2) Bistand +	Alliert i krigen mot terror →	Negativ bistandseffekt
Indirekte effekter		
3) Bistand →	Bedre helse →	Positiv bistandseffekt
4) Bistand →	Høyere utdanning →	Positiv bistandseffekt
5a) Bistand →	Bedre institusjonell kvalitet →	Positiv bistandseffekt
5b) Bistand →	Lavere institusjonell kvalitet →	Negativ bistandseffekt
6) Bistand →	Etnisk orienterte partier →	Negativ bistandseffekt

3.2 Vestlig bekymring over Kinas økende innflytelse

Kinas eksplosive økonomiske vekst og økte internasjonale innflytelse de senere årene, har ført til en økt bekymring for at Kinas tilstedeværelse i utviklingsland. Spesielt har fokuset rettet seg mot Kinas involvering i Afrika, og hvilke eventuelle utfordringer dette kan resultere i for vestlige lands agendasettende innflytelse (Brautigam 2010:3). Vestlige giverland bekymrer seg for at Kinas betingelsesfrie bistand kan ødelegge for muligheten til å skape press om demokratisering (Hellstrøm 2009:17). Etter 1990 har Kinas involvering blitt ytterligere intensivert sin tilstedeværelse i utviklingsland, både i form av bistand, handelsavtaler og involvering i multilaterale organisasjoner (Tull 2006:460). Dette har skapt en frykt for at Kinas involvering i utviklingsland kan svekke forhandlingsmakten til vestlige givers press om demokratisering (Brautigam 2010:30). Spesielt har det blitt problematisert at Kina, som ikke er medlem av Development Assistance Committee (DAC), ikke har offentlige tall på hvor mye som gis i bistand (Brautigam 2010:7-8).

En av de største forskjellene mellom vestlige bistandsaktører og Kina, er at kinesisk bistand ikke stiller betingelser om demokratisering, men opererer i stedet ut fra et *non-interference* prinsipp (Brautigam 2010:23). Liu Guijin, talsmann for Kinas afrika-politikk oppsummerer Kinesisk bistandspolitikk:

“We don’t attach political conditions. We have to realize the political and economic environments are not ideal. But we don’t have to wait for everything to be satisfactory or human rights to be perfect” (sitert i Brautigam 2010:28).

Det hevdes at afrikanske ledere som var utsatt for press om politisk liberalisering, fikk en alliert i Kina og argumentet om at vestlige krav om demokrati og menneskerettigheter ikke er annen enn skjult imperialisme og paternalisme (Tull 2006:461). Kina fremholder at ingen politiske krav skal stilles til bistand (med unntak av at de må underkjenne Taiwan), fordi dette ville være å anse som innblanding i staters indre anliggende. Dette *non-interference* prinsippet gjør Kina til en attraktiv partner for utviklingsland. I Renmin Ribao, kommunistpartiets offisielle avis kan man lese:

”owing to the general failure in the West’s political and economic behaviour in Africa, African nations, which were only suspicious at first, are now negating Western-style democracy and have reinitiated ‘Afro-Asianism’ and proposed ‘going towards the Orient ’. This has opened up new opportunities for further enriching the content and elevating the quality of China-Africa cooperation” (Tull 2006:466-467).

Det hevdes at Kinas involvering i utviklingsland, og de alternative økonomiske ressursene dette innebærer vil gjøre det lettere for autoritære ledere til å stå mot press om demokratisering. Prinsippet om *non-interference* kan gjøre økonomiske avtaler med Kina mer attraktivt for afrikanske statsledere enn vestlige giverinstitusjoner og deres politiske betingelser. Så lenge det er i tråd med Kinas utenrikspolitiske egeninteresse, hevdes Kina å være villige til å støtte opp under diktaturer og kjempe mot krav om demokratisering i Afrika (Tull 2006:474,476). Det er i tillegg ikke bare bistand forstått ut fra OECDs definisjon av utviklingsassistanse, men også andre kinesiske investeringer som lån til infrastruktur og naturressurser, som kan være interessant. Disse pengestrømmene representerer også en alternativ inntektskilde til vestlig bistand. En stor andel av det som kan regnes som kinesisk *foreign assistanse* er lån eller bevilgninger til infrastruktur og naturressurser, og faller ofte utenfor OECDs bistandsdefinisjon fordi det ikke har en tydelig utviklings- eller fattigdomsreducerende hensikt, men kan likevel anses for å spille inn på vestlige bistandsgiveres mulighet for å skape press om demokratisk reform (Lum, Fischer, Gomez-Granger og Leland 2009:2).

Til tross for dette er ikke alle like overbevist om argumentet om Kinas ødeleggende effekt på vestlige krav om demokratisering. Deborah Brautigam går mot denne typen teorier og hevder at heller ikke vestlige donorer er like demokratipromoterende som den offentlige politikken skulle tilsi. Heller ikke krav om at mottakerlandene må være demokratiske gjennomføres konsekvent i praksis. Sentrale bistandsyttere som EU, USA, IMF og Verdensbanken har alle blitt kritisert for å føre en dobbeltmoralisk bistandspolitikk når det kommer til krav om demokrati og menneskerettigheter. Egne sikkerhetshensyn og økonomiske interesser kommer ofte i første rekke, i forhold til denne typen krav (Brautigam 2010:11). Brautigam peker på at heller ikke sentrale vestlige bistandsorganisasjoner som IMF eller Verdensbanken, stiller betingelser til mottakerlandene om demokratisering. I tillegg er ofte de bilaterale bistandsgiverne som stiller denne typen politiske betingelser, ofte inkonsekvente og mangler

tydelig definerte standarder. Man kan derfor ikke rettferdiggjøre et syn på Kinas involvering i utviklingsland som mer ødeleggende for demokratisering, fordi deres praksis ikke er like forskjellig fra de vestlige landenes reelle bistandspolitik (Brautigam 2010:1,36).

Dessverre er det å måle kinesisk bistand i reelle termer er en vanskelig oppgave. For det første offentliggjøres ikke tallene på bistand i Kina, da de anses for å være "statshemmeligheter". Det er derfor ikke data tilgjengelig til dags dato som gjør det mulig å kontrollere for en eventuell ødeleggende effekt av kinesisk tilstedeværelse.

3.3 Alternative forklaringer på demokrati

Selv om bistandsgivere argumenterer for at bistand kan være med på å skape demokrati, er det selvsagt også en rekke andre faktorer som samfunnsforskningen har argumentert for at kan spille inn. Et av samfunnsforskningens mest omdiskuterte spørsmål er hva som skaper demokrati i et land. I en undersøkelse av demokratisering er derfor nødvendig å også gjennomgå alternative forklaringer på demokrati.

3.3.1 Økonomisk utvikling

En sentral statsvitenskapelig teori som man ikke kommer utenom når man snakker om demokrati og demokratisering er det som er blitt kalt *moderniseringsteori*. Sentralt i denne teoritradisjonen er tanken om at økonomisk utvikling er positivt for demokrati. Måten dette skjer på er det ulike antagelser om, men de mest sentrale ideene hevder at økonomisk vekst i autoritære land har en indirekte effekt på demokrati ved at det skaper bedre levevilkår for landets innbyggere. Denne økte levestandarden er den som skaper press for demokratisering, og et sterkere ønske i befolkningen om delta i det politiske liv. I tillegg vil politisk inkludering av de lavere klassene, ikke ses på som en like stor trussel for overklassen, fordi da vil ikke forskjellen på de på toppen og de på bunnen av samfunnet være like stor (Lipset 1959:83-84). Det er med andre ord ikke nødvendigvis den økonomiske veksten i seg selv som skaper demokrati, men de sosiale endringene den fører med seg som økt utdanning og fremvekst av autonome private organisasjoner (Diamond 1992:125-127). Dette fører frem til følgende hypotese:

Hypotese: Økonomisk utvikling har en positiv effekt på demokrati

Teoriene om forholdet mellom demokrati og økonomi er imidlertid ikke enige i at den eventuelle effekt nødvendigvis er lineær. "Neubauer-hypotesen" er teorien om at forholdet mellom demokrati og økonomi ikke er lineært. I stedet for at den antatte positive effekten av økonomi på demokrati er likt på alle nivåer av økonomisk utvikling, argumenterer Neubauer for at effekten av økonomi på demokrati er størst i fattige land, men ikke tilstede i veldig rike land (Arat 1988:23). Det er derfor nødvendig å også ta høyde for at sammenhengen mellom økonomisk utvikling og demokrati kan være ikke-lineær.

Hypotese: Økonomisk utvikling har en positiv, men kurvelineær, effekt på demokrati

3.3.2 Økonomisk vekst

Men det er ikke bare det økonomiske nivået som antas å påvirke demokrati i et land. Det finnes også teorier om at *endringer* i økonomien har en effekt på demokrati. En rekke akademikere hevder at økonomisk vekst kan hindre demokratisering, fordi dette skaper støtte til alle former for regimer, autoritære eller ei. Mer penger å rutte med kan derfor bidra til å styrke autoritære regimers makt (Doorenspleet 2004:326-327).

Hypotese: Økonomisk vekst hindrer demokratisering

3.3.3 Olje

EN tredje økonomisk orientert forklaring på demokratisk nivå baserer seg på en sentral samfunnsvitenskapelig teori: *naturressursforbannelssteori*. Denne teorien antar at det er en negativ sammenheng mellom økonomi og demokrati, og baserer dette på en logikk som hevder at stater som har store "utjente" inntekter som en følge av naturressurser, og ikke skatt fra innbyggernes arbeidskraft har en tendens til å glemme behovet for en diversifisert og utdannet befolkning. Det at statens inntekter ikke er avhengig av at landets generelle økonomiske utvikling, leder som regel til mindre investeringer i landenes utdanningssystem. På denne måten har staten ikke samme behov for å investere i økonomien, og bruker i stedet de "utjente" inntektene til å investere i undertrykkelse og korrupsjon for å beholde politisk

makt. Dette skjer samtidig med at innbyggerne selv får mindre mulighet til å holde politikerne ansvarlige, fordi når de skattes lite eller ingenting, forsvinner muligheten til å true med tilbakeholdning av finansiell støtte til regjeringer som mangler legitimitet i befolkningen (Humphreys, Sachs og Stiglitz 2007:10-12).

Hypotese: Oljeinntekter har en negativ effekt på demokrati

3.3.4 Globalisering

De fleste tidlige teoretiseringene rundt årsakene til demokrati fokuserte på forklaringer innad i land. I dagens internasjonale kontekst er ikke land isolert fra påvirkning utenfra, og som en følge av dette har det i demokratilitteraturen vokst frem en anerkjennelse av at demokratisering ikke nødvendigvis kun er et fenomen drevet frem av krefter innad i et land (Finkel et.al 2007:409-410). I forbindelse med dette har begrepet ”globalisering” vokst frem, sammen med er en rekke teorier på hvordan fenomenet påvirker demokratisk kvalitet. Det vil nå kort oppsummeres ulike toneangivende teorier om globaliseringens påvirkning på demokrati.

Den første typen teorien fokuserer på det politiske aspektet ved globalisering, og argumenterer for at den økte informasjonsflyten over landegrensene og kontakten mellom stater globaliseringen har ført med seg, er positivt for demokrati. Ut fra dette perspektivet fører økt globalisering til at ideen om frie valg og politisk representasjon spres til flere land (Li og Reuveny 2003:29). Det finnes også teorier som er kritiske til den politiske globaliseringen, og hevder den kan være ødeleggende for demokratiet. Dette kan skje blant annet fordi den ødelegger den statlige autonomien og tvinger frem en politisk linje som tilfredsstillende forretningslivet og ikke ”folket”. Dette ødelegger ansvarlighetsforholdet mellom stat og innbygger, og dermed også demokratiet (Li og Reuveny 2003:32-37).

En annen type teorier fokuserer på den *økonomiske* globaliseringen, og her er det også ulike oppfatninger om hvilken retning effekten har. En optimistisk variant forutsetter at økonomisk globalisering vil føre til økt økonomisk vekst, mer åpne markeder og en sterkere arbeiderklasse som igjen er positivt for demokrati. Men innenfor dette økonomiske perspektivet finner man også avhengighetsteori, som anser økonomisk globalisering som noe

negativt for demokrati. I stedet for å skape økonomisk vekst, argumenterer denne teoriretningen det for at globalisering skaper større forskjeller mellom fattige og rike både innad i og mellom land. Dette skjer ved at den internasjonale globaliserte økonomien muliggjør at industrialiserte land kan fortsette å berike seg selv på bekostning av verdens fattige. Denne utviklingen anses, ikke overraskende, som ødeleggende for demokratisk kvalitet (Li og Reuveny 2003:32-37). Da teoriene innebærer ulike syn på om effekten er positiv eller negativ, vil den påfølgende hypotesen ikke være retnings spesifikk.

Hypotese: Globalisering påvirker demokratisk nivå

3.3.5 Heterogenitet

Blant demokratiske land i verden er det en overrepresentasjon av homogene samfunn. Det ser ut til at heterogene land, spesielt land der de etniske gruppene bor i egne geografiske områder, ikke har like stor sannsynlighet for å utvikle seg i en demokratisk retning. En av grunnene til dette kan være at de politiske partiene i etnisk sammensatte land, har en tendens til å alliere seg etter etniske skillelinjer i stedet for økonomiske eller klassebaserte skillelinjer (Karatnycky 2002:107-110.) Dette er spesielt negativt for demokratiet fordi en samfunnsgruppe med ulik etnisk opphav er lettere for å anses for å være en farligere opposisjon. Denne forestillingen kan lett misbrukes av den sittende makt for å motsette seg demokratisering. Dette brukes blant annet som en forklaring på hvorfor demokratisk utvikling har møtt store utfordringer i det Afrika, som ofte kjennetegnes av sterke etniske skillelinjer (Horowitz 1993:18-19).

Hypotese: Etnisk heterogenitet fører til mindre demokrati.

3.3.6 Kolonibakgrunn

Det er ikke bare dagens situasjon i et land som antas å påvirke utviklingen av demokrati. En demokratisk kultur vokser ikke frem over natten. Man kan også trekke frem historiske erfaringer som forklaring på sannsynligheten for å utvikle et velfungerende demokrati. Blant annet trekker Lipset frem et argument for at britiske kolonier har større sannsynlighet enn andre land for å utvikle demokrati. Grunnen til det er at Storbritannia tidlig åpnet opp for

involvering av lokale representanter i styre og stell, noe som skapte en demokratisk læringsprosess i disse landene som land av andre kolonimakter ikke opplevde (Lipset 1994:5).

Hypotese: Å ha vært en britisk koloni har en positiv effekt på demokratisk kvalitet

3.3.7 Islam

I tillegg til historiske erfaringer er religion også en faktor som antas å påvirke den politiske kulturen i land. I den vestlige verden er demokratiske styresett mer vanlig, enn i ikke-vestlige land. Dette har ledet akademikere til å utvikle teorier om at det er visse kulturelle trekk i ikke-vestlige land som er uforenelige med demokratiske verdier. Blant annet trekkes Islam frem, som en hindring for utviklingen av demokrati. Huntington forklarer denne sammenhengen med at Islam forutsetter av de politiske lederne styrer i tråd med religiøs doktrine, noe som er i opposisjon til demokratiske verdier (Huntington 1991:27-28). I tillegg trekkes kvinners svake posisjon i mange muslimske samfunn frem som en årsak til at demokrati sjeldnere vokser frem i muslimske land (Karatnycky 2002:105).

Hypotese: Det er en negativ sammenheng mellom Islam og demokratisk nivå

3.4 Oppsummering

Denne gjennomgangen har basert seg på tidligere forskning av bistands effekt på demokrati, og undersøkt hvilke argumenter som finnes i denne litteraturen om *hvordan* bistand antas å påvirke demokrati. De to første hypotesene antar at effekten av bistand betinges av gitte samfunnsforhold, som i dette tilfellet er en antatt betingende effekt av om mottakerlandet er afrikansk eller om landet er en militær alliert av USA. De påfølgende hypotesene argumenterte for at effekten bistand har på demokrati er indirekte, der effekten går via andre mekanismer i samfunnet som for eksempel økt helse eller utdanningsnivå. Denne oppgaven skal undersøke holdbarheten til disse teoriene, noe tidligere forskning på dette området ikke har gjort. I tillegg ble det gjort rede for et annet sentral aspekt innenfor denne bistandsforskningen, som ikke lar seg undersøke med dagens datatilgjengelighet. Til sist ble det også gjort rede for hvilke alternative forklaringer på demokrati som den påfølgende

analysen bør kontrollere for. Etter denne gjennomgangen av hvilke hypoteser oppgaven skal undersøke er det nå på tide å gjøre rede for hvilken metodisk innfallsvinkel som vil tas i bruk for å undersøke disse teoriene nærmere.

4. Metode

I denne delen av oppgaven vil det redegjøres for hvordan analysen vil utføres metodisk. Det vil først argumenteres for valg av metode og hvorfor kvantitativ metode er best egnet til å løse problemstillingen. Etter dette vil selve det metodiske grunnlaget gås gjennom, der det først redegjøres for hvordan de ulike hypotesene vil undersøkes i form av estimeringsteknikker som tar sikke på å avdekke betingede og indirekte effekter. Deretter vil valg av statistisk modell i undersøkelsen gjøres rede for. Til sist i denne delen vil det kort gås gjennom hvilke forutsetninger den valgte analyseteknikken baserer seg på, og hvilke hensyn det i denne oppgaven vil tas i forhold til disse.

4.1 Valg av metode

For å undersøke nærmere hvordan et eventuelt kausalt forhold mellom bistand og demokrati utarter seg vil denne oppgaven gå dypere inn i denne sammenhengen enn tidligere forskning har gjort. Dette vil gjøres ved å bruke statistiske teknikker for undersøke holdbarheten til en rekke sentrale hypoteser om hvordan bistand kan tenkes å påvirke den demokratiske kvaliteten i mottakerlandet. Det er ofte en debatt innenfor sammenliknende politikk rundt valget mellom statistiske analyser med et stort antall enheter og kvalitative studier. I dette tilfellet er hensikten med oppgaven å teste en rekke ulike teorier, både fra tidligere kvantitativ og kvalitativ forskning. Statistisk analyse med et stort antall enheter regnes for å være bedre egnet for å undersøke kausalsammenhenger på tvers av mange land (George og Bennet 2005:25). Da den primære hensikten med analysen er å teste hypoteser og kvantitative analyseteknikker åpner opp for å teste disse teoriene over et stort omfang av land og over en lengre tidsperiode er dette det mest hensiktsmessige metodevalget for formålet med denne oppgaven. Spesielt viktig er dette metodevalget for å undersøke teorien om at bistand har en spesifikk negativ effekt i Afrika. Uten et stort antall enheter som inkluderer både land i Afrika, men også land fra resten av verden ville ikke en sammenlikning av disse effektene vært mulig.

4.2 Betingede og indirekte effekter

I teoridelen kom det klart frem at en eventuell kausal sammenheng mellom bistand og demokratisk nivå ikke nødvendigvis er en ukomplisert og ”rett frem” affære. Forskere som argumenterer for at bistand har en negativ eller positiv effekt på demokrati har også ulike argumenter for at effekten av bistand er avhengig av spesifikke omstendigheter for å ha en gitt effekt. I tillegg finnes det også teorier om at bistands effekt på demokrati virker indirekte via andre samfunnsaspekter. Ulike statistiske teknikker åpner opp for muligheten til å undersøke disse indirekte og betingede sammenhengene. Tidligere bistandsforskning har fokusert på de direkte effektene, og latt de indirekte eller betingede sammenhengene forbli teoretiske antagelser. Hvorfor ikke å undersøke disse mellomliggende faktorene direkte for å se om sammenhengene ser ut til å være i samsvar med de ulike teoriene? Denne undersøkelsen tar sikte på å gjøre nettopp det.

4.2.1. *Betingede effekter*

I teoridelen ble det vist til to ulike teorier om at effekten av bistand er betinget av andre samfunnsforhold. For å teste holdbarheten til disse hypotesene kan man inkludere et interaksjonsledd i modellen, for å se om effekten endres i interaksjon med den antatte betingende variabelen (Rabe-Hesketh og Skrondal 2008:26-27). Basert på de gjennomgåtte hypotesene vil det i denne analysen være interessant om det å være et afrikansk land betinger effekten av bistand, og om det å være en militær alliert av USA styrer bistandseffekten i en negativ retning.

4.2.2 *Indirekte effekter*

Som vist i teoridelen finnes det en rekke teorier om mellomliggende variabler som antas å være en del av en kausal effekt av bistand på demokrati. Effekten som bistand antas å ha på demokrati er dermed ikke en direkte kausal effekt, men en effekt som påvirker demokrati indirekte gjennom disse mellomliggende variablene. I delen om tidligere forskning ble det nevnt at disse indirekte effektene kun har vært teoretisk antatt i foregående kvantitative undersøkelser på bistands effekt på demokrati. Denne undersøkelsen tar derfor sikte på å teste holdbarheten i disse hypotesene. Bruken av kvantitative data gjør det mulig å teste om de

antatte indirekte sammenhengene går i den teoretisk antatte retningen, i tillegg til at det er mulig å regne ut hvor stor andel av bistands totale effekt som ser ut til å gå via de mellomliggende variablene (Pennings et. al 2006:164). I første instans vil det for hver av hypotesene undersøkes om begge leddene i den kausale kjeden går i den antatte retningen i en bivariat regresjon. Eksempelvis er det to sammenhenger som bør gå i den teoretisk antatte retningen for at man skal kunne styrke teorien om at bistand påvirker demokrati positivt via økt helse. På den ene siden forutsetter teorien at bistand øker det generelle helsenivået i mottakerlandet, mens på den andre siden er det også nødvendig at økt helse fører til økt demokrati. Om begge disse sammenhengene går i den antatte retningen, er det grunn til å tro at bistandseffekten kan gå via økt helse. I andre omgang vil det gjennomføres en multivariat analyse der også de andre kontrollvariablene inkluderes. Basert på denne kan andelen mediert effekt av den totale bistandseffekten regnes ut, for å se hvor mye av en eventuell bistandseffekt som ser ut til å gå via samfunnsaspektene som de innledende hypotesene postulerer.

4.3 Fordeler ved bruken av paneldata

Denne oppgaven tar sikte på å basere seg på å teste de ulike teoriene om bistands effekt på demokrati ved å benytte seg av paneldata der datagrunnlaget er alle ikke-OECD land i tidsperioden 1990 til 2007. Dette har store fordeler kontra regresjonsanalyser som benytter seg av tverrsnittsdata. En av de største fordelene med paneldata er at det åpner for muligheten til å se på endringer i både tid og rom, noe som er et bedre utgangspunkt for å undersøke kausale sammenhenger (Pennings et. al 2006:174). Dette er en spesielt viktig funksjon når det kommer til å studere samfunnsfenomener som demokratisering, som er prosesser man regner for å utvikle seg over lengre tidshorisonter (Pierson 2003:1999). En annen stor fordel med paneldata er at det øker antallet observasjoner drastisk, da datagrunnlaget inkluderer flere tidsperioder for hver enhet (Worral 2008:233).

Når man benytter seg av paneldata som har variasjon både i tid og rom er det nødvendig å bruke en estimeringsmetode som tar høyde for dette. Vanlig OLS (Ordinary Least Squares) estimering baserer seg ikke på en utregning som inkorporerer det at man har flere verdier på samme enhet, og det er derfor nødvendig å benytte seg av alternative estimeringsteknikker når man benytter seg av paneldata. Når man har paneldata er det mer vanlig at man benytter seg

av enten en fast effekt (*fixed effects*) eller tilfeldig effekt modell (*random effects*). Hvilken av disse man skal velge, er det imidlertid stor uenighet om (Worrall 2008:234).

4.4 Fast effekt versus tilfeldig effekt modell

4.4.1 Fast effekt modellen

Når man benytter seg av paneldata har det lenge vært en metodisk debatt rundt valget av estimeringsmodell. Mange argumenterer for styrken til fast effekt modellen fordi den åpner for å kontrollere for uobservert heterogenitet. Dette er en av de største fordelene med fast effekt modellen, da en av de mest fellende kritikkene mot kvantitativ forskning er at man har utelatt viktige forklaringsvariabler, og at analyseresultatene som et resultat av dette er spuriøst. Fast effekt modellen løser dette problemet ved å basere estimeringen kun på endringer innad i hver enhet. Denne estimeringsmetoden resulterer derfor i regresjonskoeffisienter som kontrollerer for stabile uobserverte enhets effekter (Finkel 2007:480-481). Utregningen av estimatene i denne modellen fjerner forskjellen mellom enheter ved å bruke en prosedyre basert på gjennomsnittssentrering, der man kun tar høyde for ”variasjonen i X og Y rundt deres gjennomsnitt på enhetsnivå”¹ (Finkel 2007:480). Det er også derfor denne modellen kalles ”innenfor analyse”. Utregningen baserer seg på at alle forskjeller mellom grupper fanges opp av denne gjennomsnittssentreringen, og det er ingen mellomvariasjon igjen å forklare (Snijders og Bosker 1999:43).

En av ulempene ved bruken av en fast effekt estimator er at man eliminerer effekten av forklaringsvariabler som er konstante innenfor en enhet. Dette skjer fordi modellens utregning baserer seg på sentrere i forhold til gjennomsnittet og om variabelen er konstant innenfor en enhet vil dette bli null. I teoridelen ble det nevnt blant annet at en sentral demokratiseringsteori er at muslimske land har mindre demokratiske styresett. Denne effekten

¹ Dette gjøres ved følgende ligning.: $Y_{it} - \bar{y}_i = \beta_1 (X_{it} - \bar{X}_{it}) + \dots + \beta_j (X_{jit} - \bar{X}_{jit}) + U_{it} - \bar{U}_i$

Y refererer til avhengig variabel,, mens i indikerer at enhetene varierer i tid (t) og rom (i). β refererer til regresjonskoeffisienten, mens X er forklaringsvariablene. U refererer til restleddet. Som vi ser baserer utregningen av regresjonskoeffisientene seg på at man trekker fra gjennomsnittet på enhetsnivå, og dermed blir all variasjonen som er igjen å forklare kun variasjonen innenfor, og ikke mellom land. Dette skjer fordi den kun tar hensyn til variasjonen mellom Y (avhengig variabel) og X (uavhengig variabel) rundt deres enhetsgjennomsnitt (Finkel 2007:480, Woolridge 2009:482).

kunne ikke en fast effekt modell hatt muligheten til å kontrollere for da den ikke varierer over tid. Tilfeldig effekt modellen derimot, åpner for muligheten til å også estimere effekten av forklaringsvariabler som er konstante (Kennedy 2004:304). I tillegg innebærer denne kontrolleringen for alt enhetsspesifikke som er med i modellen i visse tilfeller en ”unødvendig konservativ test”, og forskeren står i fare for å gjøre en type to feil ved å si at det ikke er en effekt når det i realiteten er det (Snijders og Bosker 1999:15-16).

4.4.2. Tilfeldig effekt modellen

Tilfeldig effekt modellen forsøker å bøte på disse problemene ved å inkorporere variasjonen mellom enheter i analysen, i tillegg til variasjonen innad i hver enhet som fast effekt modellen baserer seg på. Fordelen er dermed at den ikke utelukker bruken av tidskonstante variabler, som kan være av stor teoretisk interesse å ha med i analysen. Både det å inkorporere variasjonen mellom enheter og muligheten til å bruke tidskonstante variabler er store fordeler vis a vis fast effekt modellen.

Problemet er imidlertid at denne modellen i motsetning til fast effekt modellen, står i fare for å gjøre en type en feil ved å overrapportere effekter som i virkeligheten ikke finnes. I tillegg er det et underliggende problem at tilfeldig effekt modellen forutsetter at man kan anta at forskjeller mellom enheter er et resultat av tilfeldigheter, og ikke enhetsspesifikke karakteristikk² (Worral 2008:234-235). Tilfeldig effekt modellen antar derfor at de effektene modellen ikke fanger opp (som blir en del av restleddet) er tilfeldige, og jevnt fordelt ut over enhetene undersøkelsen baserer seg på. Dette innebærer et modellen baserer seg på en forutsetning om at det ikke er korrelasjon mellom de uobserverte effektene og forklaringsvariablene (Verbeek 2008:364-368). Dette innebærer at man bør kunne anse utvalget som trukket tilfeldig fra en populasjon (Rabe-Hekseth og Skrondal 2008:61). Man antar at gruppene av enheter, i dette tilfellet landene, er «exchangeable» siden man antar de kommer fra en og samme populasjon. Variasjonen mellom landene som modellen ikke kan

² Regresjonsligningen som tilfeldig effekt modellen baserer seg på inkluderer i motsetning til fast effekt α_i som representerer den uobserverte effekten: $Y_{it} = \beta_0 + \beta_1 X_{1it} + \dots + \beta_j X_{jit} + \alpha_i + U_{it}$. I fast effekt modellen ekskluderes denne før estimeringen av effekten. I tilfeldig effekt modellen er α_i med i ligningen og man antar at den ikke er korrelert med en eller flere av forklaringsvariablene, og ved å gjøre dette blir estimeringen mer effektiv (Woolridge 2009:489)

forklare er antatt å være styrt av mekanismer som er uavhengig av land (Snijders og Bosker 1999:43-44).

Det vil i dette tilfellet si at man forutsetter at det ikke spiller en rolle om landet er Afghanistan eller Mexico, fordi variasjonen i demokrati antas å fanges opp av forklaringsvariablene i tilfeldig effekt modellen. Det som derimot ikke forklares av modellen og fanges opp av restleddet antas å være tilfeldig fordelt mellom landene. Dessverre vil denne antagelse om at forklaringsvariablene skal fange opp det landsspesifikke i de aller fleste tilfeller ikke være oppfylt, og man kan da ikke stole på resultatene til denne modellen (Snijders og Bosker 1999:40). Dette vil som oftest være tilfellet om enhetene er land, da enhetene er "one of a kind" og ikke kan anses som tilfeldig trukket fra en populasjon (Verbeek 2008:367). Dette er en av hovedinnvendingene mot bruken av denne metoden på aggregerte data (Finkel 2007:482). Prisen tilfeldig effekt modellen må betale for å inkorporere forskjellene mellom enhetene i analysen, innebærer dermed at den ikke på samme måte som fast effekt modellen klarer å unngå faren for å rapportere en effekt som i realiteten ikke er der. Dette skjer fordi den ikke i likhet med fast effekt modellen klarer å løse det generelle problemet i kvantitative analyser, med at man vanskelig kan fange opp alle samfunnsaspekter som påvirker avhengig variabel.

4.4.3. Innenfor og mellom analyse

Dilemmaet rundt valget mellom fast eller tilfeldig effekt modell blir ofte foreslått løst ved å gjennomføre en Hausman test. Hausman testen undersøker om tilfeldig effekt modellen bryter med forutsetningen om at det er korrelasjon mellom den uobserverte effekten og en eller flere av forklaringsvariablene (Woolridge 2009:493). Som vi har sett er det som skaper dilemmaet i valget mellom fast og tilfeldig effekt at det kan være store forskjeller på koeffisientene innenfor og mellom land. I noen ekstreme tilfeller kan denne differansen være så stor at den har ulikt fortegn (Snijders og Bosker 1999:53). Det at en panelmodell kan ha store forskjeller innenfor og mellom enheter, kan føre til at man gjør en økologisk feilslutning. Har man utelatte forklaringsvariabler som påvirker demokratinivået på landnivå over tid, kan en effekt som ser ut til å eksistere mellom land i realiteten være en påvirkning av fenomener innad i land som er utelatt fra modellen. Dette problemet med utelatte forklaringsvariabler vil føre til

residualer som er korrelert med forklaringsvariabelen, noe som bryter med en sentral forutsetning for regresjonsanalysen (Rabe-Hekseth og Skrondal 2008:115).

Tilfeldig effekt modellen er til tross for dette i utgangspunktet å foretrekke siden denne utnytter både innfor og mellom variasjonen, i tillegg til at det åpner for å bruke tidskonstante variabler. Problemet knyttet til bruken av tilfeldig effekt modellen kan imidlertid langt på vei løses ved å lage en tilfeldig effekt modell der man skiller mellom innenfor og mellom effekten.

De variablene som viser seg å ha ulik effekt mellom og innenfor enheter bør estimeres separat i analysen, mens de med samme mellom og innenfor-effekt kan estimeres med den opprinnelige variabelen. Basert på denne fremgangsmåten vil ofte Hausman-testen ikke lengre være signifikant og man kan da fortsatt benytte seg av tilfeldig effekt estimeringen (Rabe-Hekseth og Skrondal 2008:114,122-125). Dette skjer fordi inkluderingen av gruppegjennomsnittet til disse forklaringsvariablene i modellen, kan løse hovedproblemet tilknyttet tilfeldig effekt modellen som er korrelasjon mellom residualer og forklaringsvariabler. Inkluderingen av gruppegjennomsnittet fungerer på denne måten som en instrumentvariabel slik at man unngår endogenitetsproblemet, som er knyttet til tilfeldig effekt modellen (Snijder og Bosker 1999:44, Rabe-Hekseth og Skrondal 2008:115).

Analysen vil derfor benytte seg av en innenfor og mellom analyse³. Denne innenfor og mellom analysen kan i tillegg til å være et metodisk verktøy for å dempe ulempen ved å benytte seg av kun fast eller tilfeldig effekt modell, også være teoretisk interessant. Demokratisering og bistandeffekter er komplekse fenomener, og det er grunn til å tro at effekten kan være over tid, og mellom land. Det er ikke nødvendigvis slik at man kan avdekke en universell bistandseffekt. Kanskje finnes det ulike årsaker innad i land, som gjør at bistand får en spesiell effekt her men som modellen ikke klarer å fange opp. Det er derfor også av teoretisk interesse at man velger å undersøke innenfor og mellom-effektene.

³ I denne tilfeldig effekt modellen vil estimeringsmetoden være *Generalized Least Squares* (GLS). Utrekningen av denne ligner på en vanlig *Ordinary Least Squares* (OLS) estimering, der ligningen forsøker å lage en regresjonslinje som i størst mulig grad er tilpasset verdiene til enhetene, og dermed minimerer residualene i størst mulig grad. GLS estimeringen vil i tillegg til dette vekte verdiene ulikt og gi mindre utslag for observasjoner med høye standardfeil. Dette er med på å minske faren for heteroskedastitet, og er grunnen til at denne typen estimeringsmetoder også kalles *Weighted Least Squares* (WLS), da man i motsetning til OLS ikke vekter alle verdiene likt (Woolridge 2009:278).

Å sammenlikne effekten innad i land, med effekten mellom land gjør oss i stand til å undersøke om bruken av tilfeldig effekt modellen står i fare for å overrapportere effekter. Studier som ikke undersøker om det er en forskjell på effektene innad i land, og mellom land, står i fare for å feilrapportere sammenhenger (Snijders og Bosker 1999:13-14). Mellom-effekten ser kun på variasjonen mellom land og ekskluderer effekten av variasjonen innad i land (Rabe-Hesketh og Skrondal 2008:109-110). Dette sammenliknes deretter med innenfor effekten, som da har motsatt funksjon; å si noe om variasjonen innad i enhetene. Denne effekten regnes ut basert på gjennomsnittet til enhetens verdier på de respektive variablene, og dette innebærer som tidligere nevnt i forbindelse med fast effekt modellen, at variabler som er tidskonstante faller ut av analysen (Rabe-Hesketh og Skrondal 2008:111-113). Hvis det skulle vise seg at estimeringen av mellom effekten er veldig forskjellig fra innenfor effekten er dette et tegn på at det er enkelte landspesifikke forklaringsvariabler som er utelatt fra analysen. Dette kan føre til at estimeringen av mellom effekten er en overdrivelse av den reelle effekten (Rabe-Hesketh og Skrondal 2008:114). Å supplere analysen med en innefor og mellomanalyse er derfor spesielt viktig når man skal undersøke så mange land, og så komplekse fenomener som demokratisering som denne undersøkelsen tar sikte på å gjøre. Når man har undersøkt om det finnes avvik mellom innenfor og mellom effektene, vet man hvilke forklaringsvariabler tilfeldig effekt modellen står i fare for å overrapportere effekten av, og man kan da inkludere gruppegjennomsnittet til disse forklaringsvariablene i en den endelige modellen. På den måten unngår man at tilfeldig effekt modellen overrapporterer effekten av disse variablene, samtidig som at man kan benytte seg av tilfeldig effekt modellens metodiske fortrinn.

4.5 Forutsetninger for regresjonsanalyse

4.5.1 Problemet med omvendt kausalitet

Denne typen regresjonsanalyse forutsetter at det er forklaringsvariablene som har en effekt på avhengig variabel, og ikke omvendt. En type problem som kan oppstå når man skal undersøke effekten av bistand på demokrati er det som kan kalles "omvendt kausalitet". Dette problemet innebærer at det i realiteten er avhengig variabel som påvirker forklaringsvariabelen (Verbeek 2008:138). Som nevnt i teoridelene finnes det teorier på at forholdet mellom bistand og demokrati kan gå i motsatt retning. Enkelte teoretikere hevder at lands demokratiske nivå kan

avgjøre hvor mye de mottar i bistand, og om dette er tilfellet vil dette påvirke resultatene i analysen. En mye brukt teknikk for å unngå dette endogenitetsproblemet er å benytte seg av laggede uavhengige variabler. Dette er fordi en antatt kausal sammenheng mellom bistand og demokrati forutsetter at årsaken kommer før effekten i tid, men det er ikke alltid man kan regne med at en teoretisk antatt sammenheng i samfunnet vil inntreffe øyeblikkelig (Skog 2005:70). I tilfellet med en eventuell effekt av bistand på demokrati, er det grunn til å tro at den ikke vil få innvirkning med det samme da demokratisering regnes for å være en prosess som utvikler seg over lengre tid (Pierson 2003:1999). Denne oppgaven vil derfor benytte seg av forklaringsvariabler som er lagget med et år for å svare imøtekomme problematikken tilknyttet en mulig omvendt kausaleffekt.

4.5.2 Autokorrelasjon

Når man benytter seg av tverrsnittdata er ikke autokorrelasjon et problem, men når man benytter seg av paneldata er det stor fare for at det er sammenheng mellom variablenes verdier fra år til år innad i et land (Skog 2005:250-251). Siden datamaterialet i denne undersøkelsen er fra samme land flere år på rad, kan man anta at verdiene på verdiene fra år til år er avhengige av hverandre. Dette kan føre til at feiltermene fra år til år er korrelert med hverandre, noe som bryter med en forutsetning for regresjonsanalyse (Woolridge 2009:349-350). Denne undersøkelsen vil derfor benytte seg av robuste standardfeil, som unngår problemet med tidsavhengighet mellom residualene.

4.5.3 Homoskedasitet

For at signifikansnivået skal være til å stole på er det nødvendig at spredningen rundt regresjonslinjen er like stor både for høye og for lave verdier. Dette problemet er imidlertid ikke spesielt kritisk om man har et høyt antall N, noe som er tilfellet i denne undersøkelsen (Skog 2005:246-247). I tillegg vil det benyttes robuste standardfeil som også korrigerer for denne typen feil (Rabe-Hesketh og Skrondal 2008:39).

4.5.4 Linearitet

En sentral forutsetning for denne typen regresjonsanalyse er at sammenhengene mellom forklaringsvariablene og avhengig variabel er lineære. Om dette ikke er tilfellet vil estimeringen stå i fare for å rapportere skjeve koeffisienter. Til tross for dette vil de fleste samfunnsmessige sammenhenger i realiteten aldri være rent lineære, men dette er ofte den beste estimeringsteknikken om ikke sammenhengen er klar kurvelineær (Skog 2005:237-238). I denne oppgaven vil det dermed kontrolleres for ikke-linearitet, på de variablene det er en teoretisk forventning om at det finnes en kurvelineær effekt.

4.5.5 Normalitet

Utrekningen av variabelenes signifikansnivå baserer seg på en antagelse om at restleddet er normalfordelt. Avvik fra denne forutsetningen til påvirke troverdigheten til signifikanstesting, men dette er som regel ikke et problem når man har et høyt antall N. For å kontrollere om den påfølgende analysen avviker fra denne forutsetningen vil residualene plottes inn i et histogram, for å se om det finnes enheter i datasettet som avviker sterkt fra regresjonslinjen (Skog 2005:249-250). I noen tilfeller kan man ende opp med enheter med store avvik fra regresjonsligningen som kan påvirke estimeringen av regresjonskoeffisienten. Årsaken til at slike uteliggere oppstår kan enten være at verdier på enheten er feil i datasettet, eller det kan være et tegn på at modellen har utelatt relevante forklaringsvariabler (Skog 2005:249). Er det en eller flere uteliggere med ekstreme avvik kan dette få store konsekvenser for utregningen av regresjonskoeffisientene (Pennings et. al 2006:158-160).

For å avdekke om restleddet er normalfordelt vil de standardiserte residualene for modellen beregnes. Disse residualene gir en verdi på forskjellen mellom den observerte og den predikerte verdien for alle enhetene i analysen. Disse residualene vil deretter plottes inn i et histogram med en normalfordelingskurve, for å se om forutsetningen om at disse skal være normalfordelt er brutt. I tillegg vil også de standardiserte residualene undersøkes enkeltvis for å se om det finnes enkeltenheter som avviker sterkt fra regresjonslinjen (Rabe-Hesketh og Skrondal 2008:38-39).

4.5.6 Stasjonaritet

Premissene for stasjonaritet innebærer at man bør kunne anta at forholdet mellom forklaringsvariablene og avhengig variabel forholder seg stabilt over tid. Om det ikke gjør det vil det være vanskelig å tillegge endringer i avhengig variabel til forklaringsvariabelen (Woolridge 2009:378-379). En forutsetning for regresjonsanalyse er som en følge av dette at variansen, gjennomsnittet og autokovariansen er konstante over tid. Det vil bli benyttet en Dickey-Fuller test for å avdekke om forklaringsvariablene i modellen har problemer med ikke-stasjonaritet (Worrall 2008:239).

4.5.7 Multikollinearitet

Om det er stor korrelasjon mellom forklaringsvariablene i analysen kan dette både forstyrre estimeringen av de separate effektene, i tillegg til at det innebærer en fare for at to eller flere av variablene måler samme fenomen (Pennings et. al 2006:162-163). Det er derfor nødvendig å undersøke om variablene i undersøkelsen har for høy bivariat korrelasjon, men også om det er for høy korrelasjon mellom forklaringsvariablene som en gruppe. For å få et mål på dette vil *toleransen* beregnes. Dette målet gir et tall på i hvor stor grad hver forklaringsvariabel er avhengig av de andre forklaringsvariablene (Pennings et. al 2006:162-163).

4.5.8 Ingen korrelasjon mellom de uobserverte effektene og forklaringsvariablene

Estimeringen av tilfeldig effekt modellen som denne undersøkelsen benytter baserer seg på antagelsen om at det ikke er korrelasjon mellom de uobserverte effektene og forklaringsvariablene. Det finnes imidlertid en test, som kan undersøke om man bør benytte seg av en tilfeldig effekt modell eller ikke. Denne testen, Hausmann-testen, undersøker om det er korrelasjon mellom det modellen ikke forklarer og forklaringsvariablene. Det vil derfor gjennomføres en Hausman test, og om denne er signifikant er det et tegn på feilspesifikasjon i modellen, og konvensjonell visdom tilsier da at man bør forlate tilfeldig effekt fordel for fast effekt modellen, som er mer konservativ (Worrall 2008:235- 236).

4.6 Gjennomføringen av analysen

Selve gjennomføringen av analysen vil starte med en deskriptiv analyse av variablene som benyttes i oppgaven, både for å undersøke spredningen av verdiene, men også for å avdekke eventuell bortfallsproblematikken tilknyttet de ulike variablene. Dette er spesielt viktig da en rekke av landene i undersøkelsen er fattige, og det er nettopp denne typen land som har en tendens til å mangle verdier på aggregerte data som denne undersøkelsen tar sikte på å undersøke.

Etter denne univariate deskriptive analysen vil variablene undersøkes i en rekke multivariate regresjonsmodellen. De påfølgende regresjonsanalysene vil basere modelloppbyggingen på å først teste alle kontrollvariablene som antas å spille inn på landenes demokratiske nivå. Variablene som viser seg å være signifikante vil beholdes i en grunnmodell som skal brukes for å teste de ulike hypotesene om bistands effekt på demokrati. De betingede effektene vil først testes en for en, og om en eller begge av interaksjonsleddene er signifikante bør dette kontrolleres for å de påfølgende modellene for å unngå å gi skjeve estimater. Etter at de betingede effektene har blitt testet, vil så de indirekte effektene testes en for en. Dette gjøres som tidligere nevnt ved å først undersøke om de bivariante sammenhengene går i den teoretisk antatte retningen, og deretter vil andelen mediert effekt regnes ut basert på en sammenlikning av grunnmodellen og en ny modell der den mellomliggende variabelen også er kontrollert for. Til sist vil alle variablene som var signifikant underveis i modellene settes sammen til en endelig modell, der også forutsetningene for analysen vil gjennomgås.

Da analysen benytter seg av innenfor- og mellom analyse vil det underveis i analysen vil det undersøkes om variablene som er signifikante har ulik innenfor og mellom-effekt. Om det ikke er en forskjell på dem er det mer effektivt å benytte seg av den originale variabelen, og de påfølgende modellene vil da benytte seg av denne. Dette er fordi en variabel som ikke er delt inn i innenfor og mellom effekt vil gi mer presise estimater. Skulle det derimot vise seg å være variabler der det er en signifikant forskjell, vil inndelingen i innenfor og mellom-effekt beholdes, og kun den signifikante variabelen vil tas med videre til den endelige modellen. Utrekningen av om det er en forskjell på disse effektene vil gjøres ved å teste nullhypotesen om at effektene er like, ved bruk av Lincom-testen. Signifikante resultater på denne testen indikerer at det er signifikante forskjeller mellom effektene og at nullhypotesen om at de er like må forkastes (Rabe-Hesketh og Skrondal 2008:117-121).

Denne gjennomgangen har vist hvordan oppgaven vil løses rent metodisk, og det er nå på tide å redegjøre for hvilket datagrunnlag som vil benyttes for å teste de ulike hypotesene med dette metodiske rammeverket.

5. Datagrunnlaget – operasjonalisering og validitet

For å svare på oppgavens spørsmål er det nødvendig å overføre teoretiske begreper til målbare data. Når dette gjøres er det en rekke valg som må gjøres for å få best mulige tall på de teoretiske sammenhengene man ønsker å undersøke empirisk. Denne delen vil først gå gjennom undersøkelsens datagrunnlag i forhold til dets *eksterne validitet*, som tar utgangspunkt i en vurdering av konklusjonens generaliserbarhet. Er utvalget av enheter og tidsperiode representativt for spørsmålet man ønsker svar på? (Pennings 2006:19). For å sikre oss at man bruker de mest sentrale og pålitelige datakildene vil det deretter gås gjennom validiteten til hver enkelt av variablene undersøkelsen baserer seg på⁴. Det finnes en rekke ulike kriterier for å bedømme variablenes validitet. I det følgende vil det bli gått gjennom validiteten til variablene med utgangspunkt to sentrale kriterier. Det første kriteriet, *begrepsvaliditet*, handler om i hvor stor grad variabelen dekker det teoretiske begrepet det er ment å måle, og om den er sammenliknbar i ulike land (Skog 2005:89-90). Det andre kriteriet er *overflatevaliditet*, som tar for seg om variabelen er et mye brukt og akseptert mål innenfor det etablerte akademiske miljøet (Pennings 2006:67).

5.1 Datautvalgets eksterne validitet

Datagrunnlaget i denne undersøkelsen er alle land som ikke er medlem av OECD eller EU, i tidsperioden 1990 til 2008, noe som utgjør 150 land. Tidsperioden er som tidligere nevnt begrenset til perioden etter den kalde krigen, fordi det er stor enighet om at bistandspolitikken under den kalde krigen var mer fokusert på stormaktenes sikkerhetsmessige hensyn enn på demokratisering i mottakerlandene. Grunnen til at det er ikke-OECD land som er hovedfokus, er at det er disse landene som tradisjonelt har mottatt bistand og OECD land er de som har gitt bistand. I tillegg er det viktig å ha med land fra ulike verdensdeler fordi det finnes mye kvantitativ og kvalitativ litteratur på dette området som kun fokuserer på demokratiseringseffekten av bistand i Afrika (Goldsmith 2001, Moss, Pettersson og Van de Walle 2006, Brown 2005, Brautigam og Knack 2004). Noen hevder også, som nevnt i teoridelen, at den politiske kulturen i Afrika står i veien for at bistand kan ha en positiv effekt på demokratisering i denne regionen. Men for å vurdere troverdigheten til slike teorier er det

⁴ En komplett oversikt over primærkildene til variablene i analysen finnes i tabell 19 i vedlegget.

nødvendig å sammenlikne Afrika, med land fra andre deler av verden for å se om bistand har en spesifikk negativ effekt som er betinget av den afrikanske politiske kulturen.

EU land er også ekskludert fra analysen, selv om de ikke har vært EU-land hele tidsperioden undersøkelsen tar for seg. Grunnen til det er at etter den kalde krigen var muligheten for EU medlemskap et veldig sterkt insentiv for de tidligere kommunistlandene til å utvikle demokratiske styresett. Medlemskap ble ansett som svært viktig for den videre utviklingen i de nylig selvstendige landene, men EU stilte krav om demokratisering og markedsliberalisering for å kvalifisere seg til å søke om medlemskap. Som en følge av dette så man i tiden etter den kalde krigen en rekke tidligere sovjetstater på relativt kort tid utvikle seg til konsoliderte demokratier (Börzel og Risse 2004:9). Disse landene hadde derfor et mye sterkere insentiv til å demokratiseres, enn land som ikke har et mulig EU-medlemskap som gulrot. Denne spesielle situasjonen i Øst-Europa etter den kalde krigen gjør at for å finne en effekt av bistand, som ikke er påvirket av dette, vil disse landene ikke være med i analysen.

5.2 Variablenes validitet

5.2.1 Demokrati

I denne oppgaven vil det benyttes et mål på demokrati utviklet av Polity IV. Denne variabelen er et mål på demokrati som varierer mellom 0 (minst demokratisk) og 10 (mest demokratisk). Denne variabelen er satt sammen av mål på tre sentrale elementer i et demokrati: sivile rettigheter, tilstedeværelsen av politiske institusjoner som er representative for innbyggernes preferanser og formelle begrensningene av utøvende makt. Dette dekker de fleste av de sentrale demokratispektene som ble nevnt innledningsvis. Et problem med dette målet er imidlertid at det ikke inkluderer deltagelse, som er et sentralt aspekt i den tidligere nevnte demokratidefinisjonen til Robert Dahl (Munck og Verkuilen 2002:11). Dahls demokratidefinisjon omfavnet både stemmerett og retten til å stille til valg, mens Polity indeksen mangler stemmerettaspektet av disse to. Man må dermed anta at dette målet ikke tilfredsstillende kan dekke dette demokratispektet, men det er likevel det målet med høyest begrepsvaliditet som dekker oppgavens relativt store utvalg både i tid og rom. Freedom House sin demokratiindeks er også en mye brukt variabel, som i tillegg dekker denne undersøkelsens tidsperiode og geografiske område. Denne indikatoren vil likevel ikke bli brukt, da den

baserer den seg på en demokratidefinisjon som også inkluderer sosioøkonomiske rettigheter, frihet fra store sosioøkonomiske ulikheter, frihet fra krig og eiendomsrett. Dette er indikatorer som kan regnes for å gjøre definisjonen for bred, da disse aspektene kan regnes for å være underaspekter av andre samfunnsaspekter enn demokrati (Munck og Verkuilen 2002:11). Ofte brukes argumentet om at det er høy korrelasjon mellom Freedom House og andre demokratiindekser for å underbygge påstanden om at det spiller liten rolle hvilken av disse man velger. Det kan likevel argumenteres for at denne høye korrelasjonen skapes at en stor enighet om hvilke land som er svært demokratiske, og hvilke som er svært udemokratiske. Problemet med forskjeller på demokratiindikatorerne oppstår imidlertid i all hovedsak når landene man undersøker er i en "gråson", som også ofte inkluderer utviklingsland. Når man skal undersøke denne typen land er det spesielt viktig å være bevisst på valg av demokratiindikator, da det er spesielt denne typen land de ulike demokratimålene er uenige om (Gary Goertz 2006:125-126). Polity IV vil derfor benyttes fordi det dekke en rekke sentrale aspekter og samtidig unngår Freedom House sin maksimalistiske demokratidefinisjon. I tillegg er dette et mye brukt mål innenfor samfunnsforskningen og man kan derfor anta at målet har høy overflatevaliditet. Det har også en stor fordel vis a vis andre alternative mål på demokrati ved at det har data som både dekker geografisk bredt og har tall på demokrati som går langt tilbake i tid. Dette er en stor fordel når hensikten med oppgaven er å dekke en tidsperiode på 18 år i 150 land.

5.2.2 Bistand

De fleste kvantitative undersøkelser av bistands effekt på demokrati har benyttet seg av *Official Development Assistance* (ODA), som mål på bistand. Bistandstallene som brukes i denne oppgaven er hentet fra Verdensbankens database. OECD definerer *Official Development Assistance* (ODA) som finansiell støtte fra offentlige institusjoner i OECD landene med hensikt om økonomisk utvikling eller velferd til utviklingsland eller multilaterale organisasjoner med et bevilgningselement som er mer enn 25 prosent, minus tilbakebetalinger på lån. Målet ekskluderer derfor militær bistand og ugifter til fredsbevarende operasjoner (OECD 2008b). Dette målet utelukker dermed bistand fra andre aktører enn OECD landene fordi det er teorier om effekten av vestlig bistand undersøkelsen tar sikte på å undersøke. Dette er fordi det er spesielt i disse landene man har sett et sterkt fokus på en

demokratipromoterende bistandspolitikk. Bistand som gis via multilaterale organisasjoner inkluderes også fordi dette har vært en viktig del av vestlig bistand, i tillegg til at mange av teoriene som skal testes tar også utgangspunkt i IMF og Verdensbanken som bistandsaktører. Disse organisasjonene regnes også for å være nært knyttet til innflytelsen fra vestlige bistandsgivere, og da spesielt USA (Oatley og Yacke 2004:425, Woods 2003:92).

Dette generelle bistandsmålet har imidlertid ikke fått stå ukritisert. Enkelte forskere argumenterer for at man ikke kan bruke mål som fanger opp annen type bistand enn den som er gitt direkte til demokratipromoterende prosjekter, for å kunne si noe om effekten av bistand på demokrati. En kjent undersøkelse gjennomført av det amerikanske forskerteamet Finkel, Perez-Linan og Seligson kritiserte bruken av ODA når man skulle undersøke effekten på demokrati, fordi ikke all bistand er direkte demokratiassistanse. Forskerteamet fikk tilgang til disaggregerte bistandstall av USAID, og gjennomførte en undersøkelse av hvilken effekt kun den demokratipromoterende delen av den amerikanske bistanden hadde på demokratisk nivå i mottakerlandene. Undersøkelsen konkluderte med at USAID's demokratipromoterende bistand hadde en positiv effekt (Finkel, Perez-Linan og Seligson 2007:405-406).

Denne undersøkelsen kommer derimot ikke til å benytte seg av disaggregerte bistandsdata av ulike grunner. For det første taler praktiske hensyn imot da det er svært vanskelig å få tilgang til denne typen data. Finkel et. al undersøkelse involverte spesialtillatelse fra USAID til å gå inn i budsjettene, og en enorm administrativ jobb både i form av koding og definerings av hva som kan regnes som "direkte demokratipromoterende bistand". Denne jobben lar seg ikke uten videre replisere med bistand fra andre OECD-land. I tillegg til dette indikerer både teorier og bistandsgivernes argumenter for at det ikke bare er bistand som gis direkte til demokratipromotering som kan antas å ha en effekt på demokrati. Både forskere og bistandsyterne selv argumenterer for at andre typer bistand, spesielt den som er rettet mot å forbedre helse og utdanningssystemer, kan ha en indirekte effekt på demokrati. Dessuten er som regel den demokratipromoterende bistanden bare en liten andel av den totale andelen bistand (Knack 2004:252). Om man kun fokuserer på denne biten av bildet kan man overse eventuelle effekter av de generelle bistandsstrømmene, som er vel så interessante å avdekke. Finkel et. al anerkjenner også at man må tolke resultatene deres med forsiktighet, fordi det kan tenkes at bistand, fra andre aktører og som ikke får direkte til demokratipromotering kan ha mer langsiktige og indirekte effekter på demokrati (Finkel et. al 2007:421).

Det kan imidlertid regnes som et problem at man også har med lån når man måler bistand. Til tross for dette er lånene som gis med lav rente, lang nedbetalingsplan og ofte blir de slettet. Det er derfor en tendens i mottakerlandene ikke å se på lån som noe annerledes enn bevilgninger. De oppfatter bevilgningene og lånene for å være "to av det samme" (Moyo 2009:8-9). Ved å fjerne dette fra undersøkelsen kunne man stått i fare for å overse den helhetlige effekten til bistandsstrømmene.

Til tross for dette er ODA et mye brukt mål i bistandsforskningen og har dermed en høy grad av overflatevaliditet. I tillegg må denne variabelen ta høyde for at en bistandsdollar til et stort land er ikke det samme som en bistandsdollar gitt til et lite land. En del bistandsforskning har derfor stedet brukt bistand som andel av offentlige utgifter som et standardisert mål, men et slikt mål gjør at analyseresultatet står i fare for å påvirkes i for stor grad av økonomiske svingninger. I denne oppgaven vil det i stedet bli benyttet et mål som deler mottakerlandenes totale bistand på innbyggertallet, for å få et mål som er sammenliknbart mellom land. Men en bistandsdollar i 1990 er ikke nødvendigvis det samme som en bistandsdollar i 2008. Det vil derfor benyttes et bistandsmål som justerer for inflasjon og oppgis i konstante dollar. Dette gjør sammenlikninger over ulike tidsperioder mulig. Alt i alt tilsier dette at OECDs bistandstall har høy korrespondanse med begrepet det er ment å måle.

5.2.3 Alliert i krigen mot terror

I denne oppgaven er det tiltenkt å bruke et mål på militærbistand fra USA som en indikator på i hvor stor grad landet kan anses av amerikanerne for å være en strategisk alliert i kampen mot terror. Bistandstallene offentliggjøres av USAID, og militær bistand defineres av dem som "military accounts with a non-economic development purpose". For å få et mål som er sammenliknbart mellom land, vil denne variabelen i likhet med bistandsvariabelen, deles på innbyggertallet. Basert på disse tallene vil det utvikles en dummyvariabel, der land som mottar mer enn gjennomsnittlig militær bistand, vil regnes som "strategiske allierte" av USA. Begrepsvaliditeten er dermed relativt sterk, da målet lager en intuitiv terskelverdi for hvilke land som USA kan regnes som viktige militære allierte. Det kan likevel argumenteres for at denne variabelen også kunne blitt utviklet på bakgrunn av et mer geopolitisk, og mindre kvantitativt fokus, men dette er imidlertid utenfor denne oppgavens omfang. Når det kommer til overflatevaliditet er det første gang akkurat dette målet er brukt mål på å kategorisere land

som militære allierte eller ikke, men de offisielle tallene fra USAID må likevel kunne antas å ha høy overflatevaliditet.

5.2.4 Helse

Som nevnt tidligere finnes det teorier på at et lands nivå av helse påvirkes av bistand, som igjen antas å ha en positiv effekt på et lands demokratiske nivå. Når man skal måle kvaliteten til det generelle helsenivået i et land kan man gjøre dette på flere måter. De mest vanlige er spedbarnsdødelighet eller forventet levealder. I denne oppgaven vil det bli benyttet forventet levealder fordi dette er en sterk indikator på hvor god helse man har i et land, og variabelen kan derfor regnes for å ha tilstrekkelig høy begrepsvaliditet. Tallene på forventet levealder som denne undersøkelsen benytter seg av er utarbeidet av Verdensbanken. Dette er et mye brukt mål innenfor statistisk forskning, og det har dermed også høy overflatevaliditet.

5.2.5 Utdanning

Som et mål på utdanningsnivå vil det brukes et mål på prosentandel lesekyndige av innbyggerne over 15 år. Dette er et mål som både er sammenliknbart over landegrensener og fanger opp i hvor stor grad landene tilbyr innbyggerne basisutdanning. Andre mål som for eksempel andel som tar høyere utdanning fanger ikke på samme måte opp de mest primære utdanningsnivåene, som kan anses for å være mer relevante da mange av landene som denne undersøkelsen dekker fattige land. Denne variabelen kan derfor sies å ha tilstrekkelig begrepsvaliditet i denne sammenhengen, selv om alternative mål kunne blitt brukt. I tillegg kan den regnes for å ha høy overflatevaliditet da den er utviklet av UNESCO og er et mye brukt mål i tidligere forskning.

5.2.6 Institusjonell kvalitet

Det finnes teorier på at bistand påvirker mottakerlandenes institusjonelle kvalitet i både en positiv og en negativ retning. Et mye brukt mål på institusjonell kvalitet er *Indicator of Quality of Government*, som er utviklet av International Country Risk Guide. Dette målet er satt sammen av tre underelementer: korrupsjon, kvaliteten til byråkratiet og kvaliteten til rettsstaten. Teoriene om bistands effekt på mottakerlandets institusjonelle kvalitet fokuserte

på disse underaspektene, og indikatoren kan dermed sies å i tilfredsstillende grad samsvare med fenomenet det er tiltenkt å måle. Samtidig er dette målet et akseptert og utbredt mål på institusjonell kvalitet, og bruker av blant annet Knack i hans undersøkelse fra 2001.

5.2.7 Etniske partier

En av teoriene hevdet at bistand førte til at økonomisk ideologi presses ut av den politiske debatten. På denne måten antar man at bistand ødelegger for utviklingen av sosioøkonomiske skillelinjer i politikken. Økonomiske betingelser fører til at i stedet for en ideologisk orientert politikk, sentrerer politisk konkurranse i land som mottar bistand seg mer mot etniske eller religiøse skillelinjer. Dette er et fenomen som det i større grad enn de andre hypotesene, er vanskelig å måle. For å undersøke dette benyttes en dummyvariabel utviklet av en forskningsgruppe tilknyttet Verdensbanken. Denne variabelen fanger opp om det største regjeringspartiet representerer noen "særinteresser". Særinteresser innebærer i dette målet nasjonalistiske, rurale, regionale eller religiøse interesser. Dette målet fanger opp om politikken i landet i hovedsak dreier seg om mer "festsatte" skillelinjer i stedet for økonomisk ideologi. En innvending mot dette målet kan være at inkludering av "rurale interesser", som også kan regnes for å være ideologisk orienterte. Dette målet har dermed ikke en like god begrepsvaliditet som de andre variablene i undersøkelsen, da det er en viss avstand mellom begrepet det ønsker å måle og hva det faktisk måler. Resultatene av dette målet må derfor tolkes med forsiktighet, men det er likevel ønskelig å bruke denne variabelen fordi den kan gi interessante indikasjoner på fenomener det er vanskelig å finne tilfredsstillende indikatorer på.

5.2.8 Økonomisk utvikling

I denne oppgaven brukes BNP per innbygger som et mål på landenes økonomiske utvikling. Tallene er oppgitt i konstante amerikanske dollar, og er utarbeidet av FN. Dette er et mye brukt mål på økonomisk utvikling i kvantitativ politisk forskning. Man kan derfor anta at det har høy grad av overflatevaliditet. Ved å bruke BNP per innbygger i stedet for de reelle tallene får man også et tall som er mer sammenliknbart mellom land, noe som øker "reisbarheten" til målet og dermed også variabelens begrepsvaliditet.

5.2.9 Økonomisk vekst

Teorier på hva som forårsaker demokrati forutsetter også at man kontrollerer for økonomisk vekst. I denne oppgaven vil prosentvis økning i BNP per innbygger brukes som et mål på økonomisk vekst. Datasettet som brukes er utviklet av *Center for International Comparisons* ved Universitetet i Pennsylvania. Måten de regner seg frem til denne økningen er belønnet for å danne et godt utgangspunkt for sammenlikning mellom land, da tallene er oppnevnt i felles priser og en felles valuta (Summers og Heston 1991:327). I likhet med økonomisk utvikling bør dermed også denne variabelen kunne regnes for å ha tilfredsstillende begreps- og overflatevaliditet.

5.2.10 Oljeinntekter

En stat som har en stor andel oljeressurser som alternativ inntektskilde til skatt, anses for å være negativt for demokrati. I denne oppgaven vil dette måles som oljeinntekter som prosentandel av BNP, og det har dermed en sterk nærhet til fenomenet det ønsker å måle. Dette målet fanger opp hvor viktig olje er i landets økonomi, og gjør også målet sammenliknbart over ulike land da det oppgis som andel av BNP. Målet er hentet fra Verdensbanken og kan dermed også regnes for å ha høy overflatevaliditet.

5.2.11 Globalisering

En type demokratiseringsteorier fokuserer på effekten av globalisering. Jo mer et land er knyttet til det internasjonale samfunn, både i form av handel og kulturell interaksjon antas å påvirke hvor demokratisk et land er. Undersøkelsen vil derfor inkorporere muligheten for at nivå av globalisering kan påvirke demokratisk nivå. Variablene som vil benyttes i denne sammenhengen er to globaliseringsindekser utviklet av Axel Drehe, Noel Gaston og Pim Marten. Den første variabelen måler økonomisk globalisering som blant annet internasjonal handel og direkte utenlands investeringer som andel av landets BNP. Den andre variabelen tar for seg politisk globalisering, og måler det i andelen ambassader i landet, medlemskap i internasjonale organisasjoner og signering av internasjonale avtaler. Denne indeksen går fra null til hundre og er basert på data fra blant annet Verdensbanken, CIA og UNESCO. Man kan derfor anta at datagrunnlaget er av god kvalitet. I tillegg har indeksen en høy overflate-

validitet da den er et mye brukt mål innenfor både samfunnsvitenskapelig og økonomisk forskning.

5.2.12 Heterogenitet

For å undersøke teorien om at sterke etniske og lingvistiske skillelinjer er ødeleggende for demokrati brukes et kombinert mål på etnisk og lingvistisk fragmentering utviklet av Alberto Alesina et. al. Dette målet baserer seg på tre ulike kilder: Encyclopedia Britannica, CIA's World Factbook og Ethnic Groups Worldwide. Fordelen med dette målet er at det inkluderer etnisk fraksjonisering i tillegg til lingvistisk, og at det benytter seg av ulike kilder for å danne et mest mulig helhetlig bilde (Alesina et. al. 2003:157). Man kan dermed si at det har høy begrepsvaliditet, men også høy overflatevaliditet da dette er et mye brukt mål på grad av heterogenitet i et samfunn.

5.2.13 Britisk koloni

Undersøkelsen skal også kontrollere for teorien om at britiske kolonier er mer demokratiske. Denne variabelen er laget basert på en opprinnelig tidelt skala utformet av Hadenius og Teorell, over tidligere kolonimakter. I den omkodede variabelen, er det kun de som var britiske kolonier som får verdien en, mens resten får verdien null. Dette er ikke en variabel det kan antas å være spesielt store validitetsproblemer tilknyttet til.

5.2.14 Islam

For å undersøke om det kan ha en effekt om landet er muslimsk eller ikke benyttes det en dummyvariabel utviklet av *Central Intelligence Agency* (CIA) i USA. Denne variabelen gir enheten verdien 1, om landet har en muslimsk majoritet og verdien 0 om det ikke har det. Man kan dermed ikke si at det kan knyttes et særlig stort gap mellom det variabelen tar sikte på å måle og det den faktisk måler. Eneste problem kan være at land med en høy andel muslimske innbyggere, men som ikke er i majoritet, vil få samme verdi som land med få, eller ingen muslimske innbyggere. Likevel er målet mye brukt i kvantitativ forskning, og det kan dermed sies å ha tilfredsstillende overflatevaliditet.

6. Analyse

I denne delen av oppgaven er hensikten å undersøke hypotesene om bistands effekt på demokrati. Innledningsvis vil det gås gjennom både spredningen av verdiene på hver variabel, i tillegg til om det er noen av dem som har et problem med høyt bortfall. Deretter vil analysen startes med en generell regresjonsmodell som tester effekten av alle kontrollvariablene som det ble gått gjennom i teoridelen at kunne ha en effekt på demokrati. Forklaringene som i denne generelle modellen viser seg å ha en effekt vil tas med videre i de påfølgende modellene som tar sikte på å teste de betingede og indirekte effektene. Oppgaven vil først undersøke de betingede effektene, og deretter de indirekte effektene, for å se om kausaliteten mellom bistand og demokrati ser ut til å virke i tråd med noen av de ulike teoretiske forventningene om hvordan denne sammenhengen utarter seg. Til sist i dette analysekapittelet vil det gjennomføres en siste analyse, der alle variablene som var signifikante underveis testes i samme modell.

6.1 Deskriptiv statistikk

Før selve regresjonsanalysen vil verdiene på hver enkelt forklaringsvariabel bli undersøkt. Dette er med den hensikt å undersøke om det er noen av variablene som har store spredninger i verdiene, samt å avdekke om noen av variablene er preget av et høyt bortfall. Store mangler på verdier kan få konsekvenser for analysens generaliserbarhet, og det er derfor nødvendig å avdekke dette før analysen. Spesielt viktig er dette om bortfallet ser ut til å være systematisk, noe som kan være med på å påvirke resultatene av undersøkelsen.

6.1.1 Avhengig variabel – demokrati

Tabell 2: Deskriptiv statistikk: Demokrati

	Min	Max	Gjennomsnitt	St. avvik	N
Demokrati	0	10	3,70	3,57	2020

Polity IV indeksen som i denne oppgaven brukes som et mål på demokrati varierer mellom 0 og 10, der 10 er mest demokratisk. Dette er i realiteten en variabel på ordinalnivå, men da den har så mange som 11 mulige verdier kan den behandles som en metrisk variabel. Tabellen

over viser at enhetene i analysen dekker hele spekteret av mulige verdier. Gjennomsnittet ligger på 3,70, noe som sier oss at det mest vanlige i utvalget er å være nærmere ikke-demokratisk enn demokratisk. Standardavviket på 3,57 forteller oss at det er en relativt høy spredning på denne variabelen, med tanke på at antall mulige verdier ikke er mer enn 11. Bortfallet på variabelen er på 608, og innebærer i all hovedsak små øystater noe som ikke vil få store konsekvenser for utvalgets representativitet. Dessverre mangler det imidlertid også verdier på en rekke tidsperioder fra land i krig. Dette innebærer blant annet flere år i Afghanistan, Angola under borgerkrigen, Libanon, Liberia og Somalia. Dette kan spille inn på resultatet, og bør derfor tolke resultatene av analysen med forsiktighet når det kommer til land som har opplevd lengre krigsperioder.

Ser man nærmere på selve dataene er det ulik grad av variasjon i de ulike landene. Noen enheter endres ikke i løpet av hele tidsperioden, men dette gjelder hovedsakelig svært autoritære land som Burma, Libya, Syria og Saudi-Arabia. I tillegg har man land som i løpet av perioden opplever store endringer, som for eksempel Pakistan som opplever en nedgang i demokrati fra åtte til null.

6.1.2 Forklaringsvariabler

Tabell 3: Deskriptiv statistikk: Forklaringsvariabler

	Type Variabel	Min	Max	Gj.snitt	St.avvik	N
<i>Økonomiske variabler</i>						
Bistand	Numerisk	-137.43	2487.19	75.61	189.84	2440
Økonomisk utvikling	Numerisk	153.16	88292,58	6813.86	8969.90	2505
Økonomisk vekst	Numerisk	-64.36	118.24	2.00	8.40	2486
Oljeinntekter	Numerisk	0.00	105.96	6.23	13.86	2484
<i>Politiske variabler</i>						
Militær alliert av USA	Dikotom	0	1	0.09	0.28	1494
Institusjonell kvalitet	Numerisk	0.04	0.92	0.46	0.15	1701
Etnisk parti i regjering	Dikotom	0	1	0.17	0.37	2230
Politisk globalisering	Numerisk	1.56	94.11	50.82	20.45	2587
<i>Sosiokulturelle variabler</i>						
Afrika	Dikotom	0	1	0.34	0.47	2628
Helse	Numerisk	26.41	82.19	63.07	9.86	2492
Utdanning	Numerisk	11.40	99.70	73.07	21.88	1259
Heterogenitet	Numerisk, konstant	0	0.93	0.49	0.25	2113
Britisk koloni	Dikotom, konstant	0	1	0.38	0.49	2628
Muslimsk land	Dikotom, konstant	0	1	0.33	0.47	2628

Denne tabellen viser en oversikt over spredning og frafall på de ulike forklaringsvariablene som skal benyttes i denne analysen. Det knyttes sterkest interesse til bistandsvariabelen, og som denne tabellen viser ligger gjennomsnittet på 75,61, mens standardavviket er på 189,83 Dette indikerer en stor spredning i hvor mye land mottar i bistand per innbygger. Minimumsverdien er på -137,43, noe som er et resultat av at tilbakebetalinger på lån trekkes fra den totale summen. De aller fleste verdiene er imidlertid positive og viser at landene i

utvalget i all hovedsak mottar mer i bistand enn det som betales tilbake. Maksimumsverdien er på 2487,19, noe som er veldig høyt. Dette beløpet er imidlertid gitt til den lille øystaten Nauru, og grunnen til at tallet blir så høyt er at dette landet har få innbyggere og tallet blir dermed uforholdsmessig høyt når man deler totalsummen av bistand på innbyggertallet ⁵.

Frafallet på denne variabelen er på 188, men dette er i hovedsak små øystater. Det er også noe frafall i visse tidsperioder i autoritære land som Brunei, Libya, Hviterussland og Qatar. Heller ikke Sør-Afrika har verdier før etter Apartheid. Dette kan indikere at landene som mangler verdier er de som ikke har mottatt bistand, som en følge av sterke autoritære tendenser eller andre brudd mot menneskerettighetene som har gjort at vestlige giverland holder tilbake bistandsstøtten. Bortfallet kan likevel ikke regnes som svært problematisk fordi dette dreier seg om få land. I tillegg mangler de fleste enhetene bare verdier på enkelte tidspunkter og ikke hele analyseperioden.

Med unntak av de små øystatene, er landene som mottar over gjennomsnittlig mye i bistand Jordan, Bhutan, Bosnia-Hercegovina, Djibouti og Nicaragua. I tillegg er det også interessant å se på hvilke land som har opplevd store endringer i bistandsbevilgningene i løpet av undersøkelsesperioden. Om man sammenlikner gjennomsnittet med standardavviket ser man at det er en rekke land som har opplevd så store svingninger at standardavviket er høyere enn gjennomsnittet ⁶. Det tydeligste eksempelet på store forskjeller er Irak, som har et gjennomsnitt på 107 og standardavvik på hele 220. Dette skyldes at Irak, i tråd med teorien, tidligere mottok lite i bistand men har opplevd store pengestrømmer etter starten på krigen mot terror. Det samme gjelder Afghanistan, men ikke i like stor grad som man kan se i Irak.

Økonomisk utvikling måles i BNP per innbygger målt i konstante dollar. Som tabellen viser er det stor spredning i denne variabelen. Minste verdi er på 153,16 som er Kongo i 1990, mens høyeste verdi er på 88 292, i Vietnam i 2001. Den store forskjellen mellom gjennomsnittet og standardavviket forteller også at det er svært store forskjeller i enhetenes verdi på denne variabelen. Bortfallet er på 123 enheter og kan dermed ikke regnes som kritisk for resultatene med tanke på utvalget størrelse.

⁵ Det samme gjelder for en rekke andre øystater som Mikronesia og Marshalløyene. Alle landene som mottar mer enn 1000 dollar i bistand per innbygger er små øystater. Dette vil imidlertid ikke styre resultatene av analysen nevneverdig, fordi de fleste av disse faller ut av analysen da de mangler verdier på avhengig variabel.

⁶ Dette gjelder Irak, Afghanistan, Gabon, Costa Rica, Den demokratiske republikken Kongo, Kongo, Thailand og Papa Ny-Guinea

Økonomisk vekst måles i prosentvis endring i BNP per innbygger og er også oppgitt i konstante dollar for å muliggjøre sammenlikning over tid. I likhet med økonomisk utvikling er det også stor spredning på denne variabelen. Verdiene varierer fra -64,36 prosent i Irak i 1991, til 118,24 prosent økning i Ekvatorial-Guinea i 1997. I tillegg er gjennomsnittet på 2 prosent, mens standardavviket er på 8,40. Dette viser at det er stor spredning på denne variabelen mellom enhetene i undersøkelsen. Når det kommer til bortfallet på denne variabelen er dette relativt lavt. Av 2628 mulige enheter, er det et frafall på 142 enheter. Disse enhetene utgjør i all hovedsak små øystater eller kortere perioder i enkeltland, med unntak av Hviterussland og Nord-Korea som mangler verdier i hele undersøkelsesperioden.

Oljeinntekter som andel av BNP er også en variabel med stor spredning. Minsteverdien er null, en verdi en rekke av landene i datasettet har, mens den høyeste verdien er i Irak i 2005. Tabellen viser også at standardavviket er mye høyere enn gjennomsnittet, noe som indikerer store forskjeller mellom enhetene i andel oljeinntekter. Bortfallet på variabelen er på 144, noe som ikke er spesielt høyt sett i forhold til størrelsen på utvalget, og er også stort sett små øystater.

Dummyvariabelen som indikerer om landet er en militær alliert av USA eller ikke, viser at det vanligste er å ikke være en militær alliert av USA. Gjennomsnittet er på 0,13, noe som indikerer at 13 prosent har verdien 1 på denne variabelen. Frafallet er på 873, og gjenspeiler sannsynligvis de som ikke har mottatt militære bistand fra USA. De som mangler verdier på variabelen er gjennomgående autoritære land eller små øystater, i tillegg ser man at etter starten på krigen mot terror økt militær bistand til Afghanistan, Aserbajdsjan, Irak, Pakistan og Tadsjikistan.

Institusjonell kvalitet måles i International Country Risk Guides *Indicator of Quality of Government*. Denne variabelen har verdier som varierer mellom 0,04 i Liberia i 1993 og 0,92 i Singapore i 2002. Gjennomsnittet ligger på 0,46, med et standardavvik på 0,15, noe som innebærer en moderat spredning. Frafallet på variabelen er imidlertid noe problematisk fordi det ser ut til å være et bortfall av visse geografiske områder, da en rekke afrikanske land, i tillegg til Afghanistan og området rundt mangler verdier på denne variabelen.

Etniske partier i regjering er en dummyvariabel, der verdien en innebærer at landet har et regjeringsparti som representerer en spesifikk befolkningsgruppe som har et enten nasjonalistisk, ruralt, regionalt eller religiøst grunnlag. Denne variabelen har et gjennomsnitt på 0,17 noe som sier at 17 prosent av enhetene ikke har partier i regjering som representerer en spesifikk folkegruppe. Frafallet på denne variabelen er på 398 som er hovedsakelig små øystater, men også noen autoritære land som Nord-Korea, De forente arabiske emirater og Kina.

Sosial globalisering varierer mellom lavest (1,56) i Micronesia i 1900 og høyest (94,11) i Argentina 2007. Variabelen har et gjennomsnitt på 50,82 og et standardavvik på 20,45 noe som indikerer en moderat spredning. Frafallet er på 41 og inkluderer i all hovedsak små øystater.

Helse måles i forventet levealder og varierer mellom 26 år i Sierra Leone i 1993 og 86 år i San Marino i 2006. Gjennomsnittet ligger på 63, mens standardavviket er på i underkant av 10 år. Dette indikerer en viss grad av spredning, men ikke like ekstreme forskjeller som man kunne se i de økonomiske variablene. Frafallet på denne variabelen er på 136, noe som er lavt sett i forhold til utvalgets størrelse. Enhetene som mangler verdier utgjør i all hovedsak små øystater, og vil derfor ikke påvirke generaliseringsmulighetene i nevneverdig grad.

Utdanningsvariabelen oppgis i prosentandel lese- og skrivekyndige over 15 år. Denne variabelen varierer mellom 11,40 prosent i Niger i 1990 til 99,70 prosent i Barbados 2002. Standardavviket er på 21,88, noe som indikerer at det er relativt høy spredning på denne variabelen, da den er oppgitt i prosent. Når det kommer til bortfallet på denne variabelen er dette relativt høyt, men dette skyldes at de fleste enhetene mangler verdier fra 2002 og utover. Dette innebærer at store deler av frafalle ikke er systematisk, men det er likevel noen land som har falt helt ut av analysen. Dette er hovedsakelig små øystater, men også autoritære land og land som har vært preget av krig⁷. Det er dermed grunn til å tro at denne variabelen ikke kan gi resultater som er representative for hele utvalget.

⁷ Blant annet Afghanistan, Angola, Irak, Nord-Korea, Sierra Leone med flere.

Heterogenitet måles i en variabel som er konstant, og varierer i utvalget mellom lavest (0) i Comoros og høyest (0,93) i Uganda. Variabelen har 515 manglende verdier, men dette er tidsperioden 2005-2007 på alle variablene, og innebærer dermed ikke et systematisk bortfall⁸.

Dummyvariabelen som indikerer om landet har vært en britisk koloni, har et gjennomsnitt på 0,38 noe som innebærer at 38 prosent av enhetene har vært britiske kolonier. Denne variabelen har ingen manglende verdier. Muslimske land er også en dummyvariabel, som indikerer at 33 prosent av landene i utvalget har en befolkning med en muslimsk majoritet. Heller ikke denne variabelen har frafall. Det samme gjelder dummyvariabelen Afrika, som viser at det er 34 prosent afrikanske land i utvalget.

Alt i alt har dette vist at de fleste variablene ikke har noen store problemer med bortfall. De landene som mangler i analysen er i all hovedsak små øystater, men også noen svært autoritære land eller land under krigsperioder. Dette er dessverre en del av et generelt problem når man skal undersøke utviklingsland, som mange av landene i dette utvalget er.

6.2 Regresjonsanalyse

I den påfølgende analysedelen vil modelloppbyggingen først undersøke kontrollvariablene, og ta med de signifikante variablene fra denne videre i en generell modell. Deretter er det relevant å først undersøke de to teoriene om betingede effekter, da undersøkelsen av de indirekte effektene kan bli skjeve om det viser seg at bistandseffekten er betinget av om landet er afrikansk eller om det er en militær alliert av USA. Er effekten betinget bør de påfølgende modellene kontrollere for dette for å unngå å gi skjeve estimater. Etter å ha undersøkt om effekten er betinget eller ikke, vil de indirekte effektene testes en for en. I teoridelen kom det frem at bistand kan tenkes å påvirke demokrati på ulike måter, mens den deskriptive analysen av variablene viste at det finnes ulik grad av kvalitet på målene til disse ulike teoriene, og noen har større bortfall som gjør dem mer problematiske. Som en følge av dette vil den

⁸ Yemen og São Tomé og Príncipe mangler verdier i hele perioden, men det er så få land at det ikke vil få nevneverdige konsekvenser for tolkningen av resultatene på denne variabelen.

påfølgende analysen teste en og en av de indirekte effektene, for å unngå stort frafall og dermed en fare for skjeve estimater på analysen i sin helhet. Deretter vil alle variablene som var signifikante underveis i de ulike modellene, settes sammen i en endelig modell.

6.2.1 Den generelle modellen

Tabell 4: Kontrollvariablenes effekt på demokrati

Variabel	Koeffisient	Robust standardfeil	P-verdi
Økonomisk utvikling (innenfor)	3.44e-06	5.1900000	0.508
Økonomisk utvikling (mellom)	0.0000131	0.0000413	0.750
Økonomisk vekst (innenfor)	0.0046259	0.0045059	0.305
Økonomisk vekst (mellom)	0.0022551	0.099521	0.982
Politisk globalisering (innenfor)	0.0355979***	0.0127951	0.005
Politisk globalisering (mellom)	0.0532461***	0.0147359	0.000
Oljeinntekter (innenfor)	0.0001449	0.0093516	0.988
Oljeinntekter (mellom)	-0.052483***	0.0126982	0.000
Heterogenitet (konstant)	-1.620166	1.124901	0.150
Britisk koloni (konstant)	0.2785252	0.5632957	0.621
Islam (konstant)	-2.780616***	0.4791163	0.000
Konstant	2.800007	1.166114	
Modellens forklaringskraft	R ²	F-test (Wald)	AIC
Antall enheter: 1371	0.3152	140.85***	5230.38

***p<0,01, **p<0,05, *p<0,10

I denne modellen har koeffisienten til både økonomisk vekst og økonomisk utvikling et positivt fortegn, men ingen av disse sammenhengene er signifikante og vil dermed ikke tas med til neste modell. Politisk globalisering derimot er signifikant, og ser ut til å ha en positiv effekt på demokrati i tråd med teorien om at ideen om frie valg spres til resten av verden⁹. Da både innenfor og mellomeffekten av politisk globalisering er positiv og signifikant, er det grunn til å tro disse effektene er like og da er det mer effektivt å benytte seg av den opprinnelige variabelen. En test av disse to koeffisientene bekrefter at innenfor- og mellom effekten på denne variabelen er like¹⁰. De påfølgende modellene vil derfor benytte seg av den opprinnelige politisk globaliseringsvariabelen.

⁹ Effekten av økonomisk globalisering er også kontrollert for i en alternativ modell, med samme retning og signifikansnivå. Denne vil imidlertid ikke inkluderes grunnet høy korrelasjon mellom globaliseringsmålene. Politisk globalisering hadde sterkest signifikansnivå, og vil derfor brukes som forklaringsvariabel på globalisering.

¹⁰ Denne testen hadde et signifikansnivå på 0,367, noe som indikerer at vi må beholde nullhypotesen om at innenfor og mellom effektene er like.

Mellomeffekten av oljeinntekter er også signifikant, og vil tas med som kontrollvariabel i de påfølgende modellene ¹¹. Denne effekten er i tråd med naturressursforbannelseteorien, og tilsier at høyere oljeinntekter har en negativ effekt på demokrati. Innenfor-effekten av denne variabelen er imidlertid ikke signifikant, og vil ikke tas med videre til neste modell.

De tre konstante variablene har alle fortegn som forventet, da det å ha en heterogen befolkning har en negativ effekt, å ha vært en britisk koloni har en positiv effekt, mens muslimske land har en negativ effekt på landets demokratiske nivå. Av disse tre er det imidlertid kun islam som har en signifikant effekt. Siden denne variabelen er en dummyvariabel forteller koeffisienten oss at land som er muslimske i gjennomsnitt har 2,7 lavere verdi på demokratiindikatoren, noe som er relativt mye da skalaen kun går fra null til ti. Av kontrollvariablene er det dermed politisk globalisering, innenfor-effekten av oljeinntekter og om landet er muslimsk eller ikke som ser ut til å ha en effekt på demokrati. Disse variablene tas dermed videre til neste modell.

Når det kommer til forklaringskraften til modellen som helhet har denne modellen en R^2 på 0.3152. Dette er et mål som varierer mellom null og en, og indikerer hvor mye av variasjonen til avhengig variabel som forklares av variablene som er tatt med i modellen. Problemet med denne er imidlertid at den øker jo flere forklaringsvariabler som tas med i modellen, selv om de inkluderte variablene ikke er signifikante. Store modeller vil dermed som regel alltid ha større R^2 selv om de i realiteten ikke har større forklaringskraft (Midtbø 2007:104-105). Denne modellens R^2 indikerer dermed at modellen kan forklare ca. 35 prosent av variasjonen i demokratisk nivå. Dette målet må imidlertid ikke brukes som et endelig svar på modellens forklaringskraft, men det kan brukes som en rettesnor på hvilke av modellene som forklarer mest. Denne verdien vil dermed sammenliknes med de påfølgende modellene for å se om inkluderingen av nye variabler eller ekskluderingen av ikke-signifikante variabler vil spille inn på modellens forklaringskraft. Da R^2 som nevnt ikke nødvendigvis er et tilstrekkelig mål på modellens forklaringskraft inkluderes også *Akaike's Information Criterion* (AIC), som i motsetning til R^2 er et mål på hvor lite modellen kan forklare. I tillegg varierer ikke AIC mellom faste intervaller, men den kan brukes til å sammenlikne modeller med samme avhengige variabel. Når denne verdien øker, regnes dette for å være at tegn på at andelen

¹¹ En test av forskjellen i innenfor og mellom effekten av olje gir et signifikansnivå på 0,001. Dette tilsier at vi kan forkaste nullhypotesen om at effektene er like.

modellen *ikke* kan forklare er høyere enn i modeller med lavere AIC-verdi. AIC har også den fordelene at den "straffer" modeller med for mange forklaringsvariabler, i motsetning til R², og i stedet favoriserer modeller med færre, men sterke forklaringsvariabler (Veerbek 2008:60-61)¹². Denne modellen har en AIC på 5230,382 og om denne går ned i de påfølgende modellene er dette et tegn på at de forklarer mer enn denne innledende grunnmodellen. Som et mål på modellens forklaringskraft inkluderer tabellen også f-testen, som signifikanstester endringene i forklaringskraft til de ulike modellene. Denne kan dermed si noe om inkluderingen av nye variabler gir økt kollektiv signifikans av modellens variabler som en gruppe. Jo høyere f-verdi, jo lavere signifikansnivå og jo mer forklarer modellen (Midtbø 2007:109). Det er derfor interessant å undersøke om f-verdien til de ulike modellene endres etter hvert som variabler tas inn og ut av modellen. F-verdien på den første modellen er som vi ser 140,85 og er signifikant på lavere enn 1 prosent signifikansnivå.

6.2.2. "Afrika-effekten"

Tabell 5: En negativ effekt i Afrika?

Variabel	Koeffisient	Robust standardfeil	P-verdi
Politisk globalisering	0.0359548***	0.0087273	0.000
Oljeinntekter (mellom)	-0.0611185***	0.0104777	0.000
Islam	-2.466309***	0.4613522	0.000
Bistand (innenfor)	0.0051649***	0.0019742	0.009
Bistand (mellom)	0.0161306*	0.0090268	0.074
Afrika	-1.465634**	0.6446878	0.023
Bistand*Afrika (innenfor)	-0.0073098*(**)	0.003903	0.061
Bistand*Afrika (mellom)	-0.0121773	0.0115302	0.291
Konstant	3.358307***	0.7387141	0.000
Modellens forklaringskraft	R ²	F-test (Wald)	AIC
Antall enheter: 1795	0.3706	157.57***	6927.97

***p<0,01, **p<0,05, *p<0,10

Før man begynner å undersøke de indirekte effektene av bistand er det nødvendig å avdekke om det er en negativ effekt av bistand på demokrati som er betinget av om landet er afrikansk eller ikke. I denne modellen er effekten av bistand inkludert med de signifikante kontrollvariablene. Koeffisientene til denne modellen indikerer at bistandseffekten ser ut til å være signifikant både innenfor og mellom land. En test av forskjellen mellom disse

¹² I denne analysen er AIC regnet ut basert på en maximum likelihood (mle) estimering, i stedet for GLS estimering, da AIC ikke finnes for GLS. Selv om det kan være små forskjeller mellom estimatene til MLE og GLS, vil AIC-verdien til begge være tilnærmet like da forskjellene mellom estimerings-teknikkene kun innebærer marginale forskjeller.

koeffisientene viser at disse effektene er like, og de påfølgende analysene vil dermed kun benytte seg av den opprinnelige bistandsvariabelen¹³. Det som imidlertid er interessant er at selv om denne effekten er positiv har bistand i interaksjon med Afrika et negativt fortegn. Begge interaksjonsvariablene til Afrika i interaksjon med bistand er negative, men det er kun innenfor-effekten som er signifikant. Denne variabelen har en p-verdi på 0,061, og er dermed ikke signifikant på annet enn ti prosents signifikansnivå. Til tross for dette kan den likevel regnes som signifikant på et fem prosents nivå, med en en-halet test, da teorien om retningen av denne effekten argumenterer for at om det er en betinget bistandseffekt i Afrika kan den kun gå i negativ retning. Koeffisienten til innenfor-effekten av bistand er 0,0051649, mens interaksjon med Afrika er negativ har en større koeffisient (-0,0073098). Dette betyr at om man trekker den fra den totale effekten, så er ikke bare den positive effekten av bistand svakere i Afrika, men interaksjonseffekten er så sterk at den endrer fortegn på effekten. Den betingede effekten er med andre ord så sterk at den ikke bare modererer den positive effekten av bistand, men den *snur* retningen på bistandseffekten fra positiv til negativ. Dette er i tråd med teoriene om at bistand har en spesifikk negativ effekt på demokrati i Afrika.

Det at bistand i seg selv har en signifikant positiv effekt, mens den i interaksjon med Afrika har en signifikant negativ effekt tyder på at det er sterk ulik effekt av bistand i denne regionen. Dette er noe som bør tas høyde for når de øvrige teoriene skal testes. Å ikke kontrollere for denne effekten når de indirekte effektene skal testes kunne gitt skjeve estimater, og derfor beholdes det signifikante interaksjonsleddet i de påfølgende modellene. De øvrige kontrollvariablene beholder retning og signifikans og tas dermed også videre til neste modell.

Ekskluderingen av de ikke-signifikante kontrollvariablene, og inkluderingen av det nye og signifikante interaksjonsleddet innebærer også som vi ser at modellens forklaringskraft økes både i form av en høyere R^2 og en høyere f-verdi. Dette indikerer at denne modellen har høyere forklaringskraft, og det underbygger at de ikke-signifikante kontrollvariablene i den generelle modellen ikke burde tas med videre til de påfølgende modellene. AIC verdien i denne modellen derimot går opp, noe som indikere at andelen denne modellen ikke kan forklare har gått opp. Dette kan være et resultat av at det er tatt ut en rekke variabler, og det er kommet til en ekstra variabel som ikke er signifikant (mellom-effekten av bistand i interaksjon med Afrika).

¹³ Testen viser at forskjellen på mellom og innenfor-effekten hadde et signifikansnivå på 0.216, noe som indikerer at vi må beholde nullhypotesen om at innenfor og mellom effektene er like

6.2.3 Effekten av krigen mot terror

Tabell 6: Negativ effekt i land som er militært allierte av USA?

Variabel	Koeffisient	Robust standardfeil	P-verdi
Politisk globalisering	0.0421295 ***	0.0090957	0.000
Oljeinntekter (mellom)	-0.0630231 ***	0.0131958	0.000
Islam	-2.478448 ***	0.4388187	0.000
Bistand	0.0062629 ***	0.0016175	0.000
Afrika	-2.146368 ***	0.4516505	0.000
Bistand*Afrika	-0.0100358 **	0.0039433	0.011
Militær alliert (innenfor)	0.4083535**	0.1638198	0.013
Militær alliert (mellom)	-0.3047441	1.109954	0.784
Bistand*Militær alliert (innenfor)	0.002136	0.0033159	0.519
Bistand*Militær alliert (mellom)	-0.0065917	0.0190294	0.729
Konstant	3.678683***	0.680048	0.000
Modellens forklaringskraft	R ²	F-test (Wald)	AIC
Antall enheter: 1273	0.4555	191.21***	5078.03

***p<0,01, **p<0,05, *p<0,10

I teoridelen ble det vist til argumenter om at det å være en militær alliert av USA ville ødelegge muligheten for at bistand hadde en demokratiserende effekt i mottakerlandet. Denne teorien bekreftes ikke av denne analysen, da det å få over gjennomsnittet militær bistand fra USA ser ut til å ha en positiv sammenheng med demokrati. Da er det heller ingen overraskelse at interaksjonen mellom bistand og det å være en militær alliert av USA sammen har et positivt fortegn. Denne sammenhengen er imidlertid langt fra signifikant. Grunnen til at man ikke finner en sammenheng i denne analysen kan selvsagt være at det ikke finnes en sammenheng, men årsaken kan også være at den opprinnelige teorien i realiteten gjelder få land, der blant annet Pakistan og Egypt ble trukket spesifikt frem.

Det ser dermed ikke ut til at det finnes en sammenheng mellom å være en militær alliert av USA som betinger effekten av bistand på demokratisering i en negativ retning. Tvert imot ser innenfor-effekten av det å være en militær alliert ut til å ha en positiv effekt på demokrati, og denne variabelen er også signifikant og bør derfor kontrolleres for i den endelige modellen¹⁴.

¹⁴ En test av forskjellen på innenfor- og mellomeffekten viser et signifikansnivå på 0,511, og indikerer dermed at det ikke er en signifikant forskjell på dem. Det vil likevel kun benyttes innenfor-effekten da fortegnet på effektene er ulike, og mellom-effekten er langt fra signifikant.

Inkluderingen av denne variabelen viste at innenfor-effekten av det å være en militær alliert av USA, hadde en positiv og signifikant effekt, noe som også gjør at R^2 og f-verdien øker, mens AIC-verdien går ned. Alt dette taler også i favør av å inkludere denne signifikante variabelen i analysens endelige modell.

6.2.4 Indirekte effekter – grunnmodell

Bistand ser i de innledende analysene ut til å ha en signifikant positiv effekt på demokrati, både over tid og mellom land. I tillegg til dette ser det ut til at bistand i interaksjon med Afrika har en negativ effekt, slik at effekten på demokrati er betinget av om mottakerlandet er afrikansk eller ikke. Det er derfor nødvendig å ha med dette interaksjonsleddet med i modellene som skal teste de indirekte effektene. Da bistand generelt ser ut til å ha en positiv effekt er det interessant å gå dypere inn i denne sammenhengen, og se om man kan finne støtte for de ulike teoriene om de kausale mekanismene bistand antas å virke gjennom. Basert på den første modellen med kontrollvariablene og modellen som fant en betinget effekt mellom bistand og Afrika, dannes følgende grunnmodell som skal testes opp mot hver av de enkelte antatte indirekte effektene:

Tabell 7: Grunnmodell: Kontrollvariabler og "Afrika-effekten"

Variabel	Koeffisient	Robust standardfeil	P-verdi
Politisk globalisering	0.0357719 ***	0.0086771	0.000
Oljeinntekter (mellom)	-0.0619704 ***	0.0120028	0.000
Islam	-2.524522 ***	0.4346871	0.000
Bistand	0.0056393 ***	0.0019805	0.004
Afrika	-1.825706***	0.4527775	0.000
Bistand*Afrika (innenfor)	-0.007793 **	0.0039288	0.047
Konstant	3.69162***	0.6520927	0.000
Modellens forklaringskraft	R^2	F-test (Wald)	AIC
Antall enheter: 1795	0.3693	134.29***	6925.60

***p<0,01, **p<0,05, *p<0,10

Denne modellen danner utgangspunktet for å undersøke de indirekte effektene. For hver av de indirekte sammenhengene vil det først gjennomføres to bivariate regresjonsanalyser for å se om effektene mellom variablene går i den retningen teoriene antar. Dette innebærer at man først undersøker om bistand har den antatte effekten på den mellomliggende variabelen og deretter testes det om den mellomliggende variabelen påvirker demokrati i samme retning

som teoriene forespeiler. Er bistands effekt på den mellomliggende variabelen i tråd med forventningene, og er effekten den mellomliggende variabelen har på demokrati også i samsvar med hypotesen? Dette kan gi indikasjoner på om sammenhengene er i tråd med de teoretiske forventningene, og eventuelt hvor i den kausale linken den teoretiske sammenhengen stopper. Om begge disse sammenhengene er i samsvar med de teoretiske forventningene er det grunn til å tro at bistand kan påvirke demokrati via den aktuelle mellomliggende variabelen, og da vil denne indirekte effekten kunne regnes ut. Dette gjøres ved at man sammenlikner koeffisienten til bistand i den generelle modellen, med hvor mye den endrer seg i modellen der også den mellomliggende variabelen er inkludert. Basert på dette kan man regne ut hvor stor andel av den totale bistandseffekten som er indirekte.

Denne modellen har en lavere R^2 på 0,3693, og en lavere f-verdi på 134,29. I tillegg har AIC verdien, og dermed andelen modellen ikke kan forklare, økt. Dette innebærer med andre ord en noe lavere forklaringskraft enn den foregående modellen. En mulig forklaring på dette kan være at denne modellen ikke inkluderer det å være en militær alliert av USA som viste seg å ha en positiv og signifikant effekt på demokrati. Denne variabelen vil det imidlertid kontrolleres for i den endelige modellen, men ikke i de påfølgende modellene som skal teste de indirekte modellene siden denne ikke hadde en signifikant interaksjonseffekt, i motsetning til den tidligere observerte ”Afrika-effekten”.

6.2.5 Påvirker bistand demokratisk nivå via økt helse?

I teoridelen ble det argumentert for at bistand kan øke et lands helsenivå, som igjen er antatt å være positivt for demokratiet. For at denne teorien skal finne støtte forutsettes det både at bistand har en positiv effekt på helse og at helse har en positiv effekt på demokrati. Tabellen under viser de bivariate sammenhengene mellom disse variablene.

Tabell 8: Bivariate sammenhenger: Indirekte effekt via økt helse

Sammenheng	Koeffisient	Robust standardfeil	P-verdi	N
Bistand → Helse (innenfor)	-0.001224	0.0015374	0.426	2192
Bistand → Helse (mellom)	0.0034811*	0.0020826	0.095	
Helse → Demokrati (innenfor)	0.0525981	0.0413732	0.204	1911
Helse → Demokrati (mellom)	0.0758566***	0.0277505	0.006	

***p<0,01, **p<0,05, *p<0,10

Denne tabellen undersøker forutsetningene for den tredje hypotesen om at bistand har en positiv effekt på demokrati ved å bedre innbyggernes helse. Mellom-effekten av bistand ser i den bivariate analysen ut til å ha en positiv effekt på helse, som teorien forespeiler. Denne effekten er også signifikant, men ikke på mer enn 10 prosent signifikansnivå. Innenfor-effekten derimot er negativ, overraskende nok, men dette er ikke signifikant og dermed irrelevant. I tillegg til dette ser det ut til at også mellom-effekten av helse på demokrati er signifikant og positiv. Dette betyr at begge mellom-effektene i dette tilfellet er i tråd med teorien om at bistand kan ha en positiv effekt på demokrati via økt helse. Det gjenstår likevel å se undersøke hvor sterk denne effekten er, og om den beholder forklaringskraften når man også kontrollerer for de andre variablene i modellen.

Tabell 9: Indirekte effekt via økt helse?

Variabel	Koeffisient	Robust standardfeil	P-verdi
Politisk globalisering	0.0332393 ***	0.0081486	0.000
Oljeinntekter (mellom)	-0.0637839 ***	0.012586	0.000
Islam	-2.537682 ***	0.443889	0.000
Bistand	0.0055825 **	0.0019965	0.005
Afrika	-1.439079 **	0.6519569	0.027
Bistand*Afrika	-0.0079568 **	0.0039105	0.042
Helse (innenfor)	0.0173003	0.0381702	0.650
Helse (mellom)	0.0268546	0.0348684	0.441
Konstant	1.313838	2.272988	0.371
Modellens forklaringskraft	R ²	F-test (Wald)	AIC
Antall enheter: 1786	0.3691	132.76***	6892.50

***p<0,01, **p<0,05, *p<0,10

Helsenivået i et land ser også i denne modellen ut til å ha en positiv effekt på det demokratiske nivået, men denne effekten er ikke lengre signifikant når man kontrollerer for de andre variablene i modellen. De resterende variablene beholder samme fortegn og signifikans som i den generelle modellen, Som en følge av dette utgjør heller ikke inkluderingen av helse i den generelle modellen store endringer i bistandseffekten, noe som gjør at andelen av den totale effekten av bistand som kan regnes for å virke indirekte via økt helse blir relativt. Utrekningen viser at den indirekte effekten er på en prosent¹⁵. Dette kan

¹⁵ Denne utregningen baserer seg på at man skal dele den indirekte effekten på den totale effekten for å få et tall på hvor stor andel av den totale effekten som går via helseforbedring. Den totale effekten av bistand er koeffisienten i den generelle modellen, som er på 0,0056393. For å finne den indirekte effekten trekkes denne koeffisienten fra bistandskoeffisienten i neste modell som også inkluderer helse (0.0056393 - 0.0055825 = 0,0000568). Den indirekte effekten skal så deles på den totale effekten (0,0000568/ 0.0056393 = 0,01 (1 prosent)). Det samme resultatet får man også om man bruker den opprinnelige helsevariabelen også. En test av forskjellen på innenfor og mellom-effekten av helse viser at effektene er like med en signifikansverdi på 0.856.

imidlertid være et resultat av at de andre forklaringsvariablene fjerner mye av denne effekten, men det kan også skyldes målefeil. Til tross for at denne effekten er liten, kan man likevel si at dette resultatet delvis støtter opp om denne hypotesen da både de bivarierte sammenhengene, og den multivariate modellen (dog med en liten effekt) støtter opp under det teoretiske fundamentet for denne hypotesen.

Forklaringskraften til modellen i forhold til grunnmodellen øker heller ikke med inkluderingen av denne variabelen verken om man ser på R^2 eller f-verdien da begge synker, om enn marginalt. AIC synker imidlertid, noe som indikerer at andelen modellen ikke kan forklare går noe ned. Men til tross for at alle målene på modellens forklaringskraft ikke gir entydige svar, så er alle endringene marginale, og dermed kan man anta at inkluderingen av helsevariabelen ikke innebærer en stor forskjell i modellens forklaringskraft.

6.2.6 Påvirker bistand demokrati via økt utdanning?

Tabell 10: Bivariate sammenhenger: Indirekte effekt via økt utdanning

Sammenheng	Koeffisient	Robust standardfeil	P-verdi	N
Bistand → Utdanning (innenfor)	-0.0493391***	0.0068092	0.000	1083
Bistand → Utdanning (mellom)	0.0289854	0.0371746	0.436	
Utdanning → Demokrati (innenfor)	0.0970652***	0.0320281	0.002	1138
Utdanning → Demokrati (mellom)	0.0386486***	0.0144907	0.008	

***p<0,01, **p<0,05, *p<0,10

Teorien om at bistand har en positiv effekt på demokrati via økt utdanning, forutsetter for det første at bistand har en positiv effekt på demokrati, og for den andre at utdanningsnivå har en positiv effekt på demokrati. Den bivarierte sammenhengen mellom bistand og utdanning i denne tabellen, ser imidlertid til å gå mot denne teorien. Innenfor-effekten av bistand på utdanning er den eneste av de to som er signifikant, men denne har overraskende nok et negativt fortegn. Forklaringen på dette er muligens at land med lavere utdanningsnivå får mer i bistand, og at dette skyver estimatet av bistandseffekten i en negativ retning. Når det kommer til sammenhengen mellom utdanning og demokrati går denne i den forventede retningen, og denne sammenhengen er også signifikant.

Nullhypotesen om at effektene er like må da beholdes. Det ble som en følge av dette gjennomført en regresjonsmodell med kun den opprinnelige helsevariabelen, men også i denne er effekten av helse positiv langt fra signifikant. Dette fikk heller ikke konsekvenser for den indirekte effekten, som også i denne modellen utgjorde 1 prosent (Indirekte effekt: $0.0056393 - 0.0055572 = 0,0000821$ Andel av total effekt: $0,0000821 / 0.0056393 = 0,01$).

Tabell 11: Indirekte effekt via økt utdanningsnivå?

Variabel	Koeffisient	Robust standardfeil	P-verdi
Politisk globalisering	0.0337806 ***	0.0120296	0.005
Oljeinntekter (mellom)	-0.0591124***	0.0191749	0.002
Islam	-2.604201***	0.5443452	0.000
Bistand	0.0087236**	0.0041921	0.037
Afrika	-2.465161***	0.6653647	0.000
Bistand*Afrika	-0.0110731(*)	0.0070036	0.114
Utdanning (innenfor)	0.0642313*	0.0366706	0.080
Utdanning (mellom)	-0.0045886	0.0155533	0.768
Konstant	4.313038**	1.560302	0.006
Modellens forklaringskraft	R ²	F-test (Wald)	AIC
Antall enheter: 1060	0.3751	124.11***	4007.72

***p<0,01, **p<0,05, *p<0,10

Da den bivariate sammenhengen mellom bistand og utdanning ikke gikk i den retningen som teorien forespeilet er det lite grunn til å tro at inkluderingen av utdanningsvariablen kommer til å skape store endringer i forklaringskraften til bistand i den generelle modellen. Som tabellen over viser beholder de fleste opprinnelige variablene retning og signifikansnivå. Den eneste variabelen som endrer seg når man kontrollerer for utdanning er interaksjonen mellom Afrika og bistand, som ikke lengre er signifikant annet enn på 10 prosent nivå med en en-halet test. En av årsakene til dette kan være at det er et relativt stort bortfall på utdannelsesvariablen, som nevnt i den deskriptive analysen. Til tross for dette er det nødvendig å kontrollere for utdanning i den endelige modellen, da innenfor-effekten av denne er signifikant ¹⁶.

Når det kommer til de indirekte effektene mellom bistand og utdanning, ser vi at effekten av bistand ikke endres vesentlig når man kontrollerer for utdanning. Prosentandelen av effekten som er mediert er så liten at den i utregningen blir negativ. Dette er imidlertid ikke er overraskende siden heller ikke den bivariate sammenheng mellom bistand og utdanning gikk i samme retning som teorien antok ¹⁷.

¹⁶ Innenfor-effekten av utdanning er signifikant på 10 prosent nivå, men om man bruker en en-halet test er den signifikant på under 5 prosent nivå. Det er akseptabelt å benytte seg av en enhalet-test om effekten kun kan tenkes å gå i en retning, og teorien tilsier i dette tilfellet at om utdanning har en effekt på demokrati er den positiv. I tillegg viser en test av forskjellen på innenfor effekten og mellom-effekten av utdanning, at man må forkaste nullhypotesen om at de er like (med en p-verdi på 0,093). I den endelige modellen vil det derfor kun benyttes innenfor-effekten av utdanning.

¹⁷ Indirekte effekt av utdanning: Total effekt – Direkte effekt = Indirekte effekt (0,0056393 – 0.0087236 = -0,0030843). Indirekte effekt / Total effekt = Andel mediert effekt (-0,0028385 / 0,0051384 = -0,54).

F-verdien til modellen øker ikke om man legger til utdanningsvariabelen, noe som kan henge sammen med at inkluderingen av mellom-effekten av utdanning var langt fra signifikant. Når det kommer til R^2 går denne noe opp, noe som sannsynligvis er et resultat av at inkluderingen av innenfor-effekten av utdanning viste seg å være signifikant. I tillegg ser vi at AIC verdien synker noe som også indikerer at denne modellen har høyere forklaringskraft enn de foregående. Inkluderingen av utdanningseffekten (innenfor) ser dermed ut til å øke forklaringskraften, og bør derfor inkluderes i den endelige modellen.

6.2.7 Har bistand en indirekte effekt via endring i institusjonell kvalitet?

Tabell 12: Bivariate sammenhenger: Bistand og institusjonell kvalitet

Sammenheng	Koeffisient	Robust st.feil	P-verdi	N
Bistand → Institusjonell kvalitet (innenfor)	0.0000694	0.0001007	0.491	1503
Bistand → Institusjonell kvalitet (mellom)	-0.0007594*	0.0003994	0.057	
Institusjonell kvalitet → Demokrati (innenfor)	-0.5911541	2.578722	0.559	1453
Institusjonell kvalitet → Demokrati (mellom)	1.980571	0.0144907	0.442	

***p<0,01, **p<0,05, *p<0,10

I teoridelen kom det frem at det er ulike teorier rundt i hvilken retning bistand påvirker institusjonell kvalitet. Denne tabellen viser at den bivariate sammenhengen mellom bistand og institusjonell kvalitet i dette utvalget er negativ. Mellom-effekten er i tråd med Knacks og Brautigam (2004) sin teori om at bistand er ødeleggende for mottakerlandets institusjonelle kvalitet og er signifikant på 10 prosent nivå. Innenfor-effekten derimot har et positivt fortegn, men denne langt fra signifikant. Mellom effektene i denne modellen er dermed i tråd med de teoretiske forventningene til Knack og Brautigam om at bistand kan være negativt for demokratiet ved å forverre den institusjonelle kvaliteten. Mellom effekten av institusjonell kvalitet på demokrati er positiv, noe som indikerer at institusjonell kvalitet er positivt for demokrati, noe Knack og Brautigams teori også nødvendigvis må fortutsette. Denne effekten er dog ikke signifikant. Det er heller ikke innenforeffekten av institusjonell kvalitet som noe overraskende går i motsatt retning.

Så langt støtter de empiriske resultatene delvis opp under Knack og Brautigams hypotese, og ikke den alternative hypotesen om at bistand er positivt for mottakerlandets institusjonelle

kvalitet, om man kun tar utgangspunkt i mellomeffektene. Basert på disse funnene er det nå nødvendig å undersøke hvordan effektene utarter seg når man kontrollerer for andre variabler.

Tabell 13: Indirekte effekt via endringer i institusjonell kvalitet?

Variabel	Koeffisient	Robust standardfeil	P-verdi
Politisk globalisering	0.0355053***	0.0095521	0.000
Oljeinntekter (mellom)	-0.0688916***	0.0137064	0.000
Islam	-2.417222***	0.5106271	0.000
Bistand	0.0064055**	0.0030724	0.037
Afrika	-2.007836 ***	0.543012	0.000
Bistand*Afrika	-0.0060939	0.0050849	0.231
Institusjonell kvalitet (innenfor)	0.0278377	1.07752	0.979
Institusjonell kvalitet (mellom)	-1.433449	2.297646	0.533
Konstant	4.598058***	1.253748	0.000
Modellens forklaringskraft	R ²	F-test (Wald)	AIC
Antall enheter: 1372	0.3715	141.02***	5312.21

***p<0,01, **p<0,05, *p<0,10

I denne multivariate modellen er både innenfor og mellom effekten av institusjonell kvalitet langt fra signifikant, noe som ikke er spesielt overraskende da heller ikke de bivariate effektene var signifikante. Resultatene argumenterer dermed ikke for at institusjonell kvalitet har den forventede positive effekten på demokrati¹⁸. Å regne ut bistands indirekte effekt på demokrati via bistand vil dermed gi lite mening, når den teoretiske sammenhengen mellom demokrati og institusjonell kvalitet ikke går i den forventede retningen. Utrekningen av den indirekte effekten ender dermed opp med å være så liten at den er negativ¹⁹. Resten av modellen endres heller ikke for øvrig mye fra den opprinnelige modellen, da de inkluderte variablene ikke er signifikante. Det man allikevel kan ser er at noen av de opprinnelig signifikante effektene blir mindre signifikante da interaksjonen mellom Afrika og bistand ikke lengre er signifikant. Dette kan henge sammen med at variabelen på institusjonell kvalitet, som nevnt i den deskriptive analysen, ser ut til å ha et systematisk frafall der en rekke

¹⁸ En test av om det er en forskjell på innenfor og mellom-effekten av institusjonell kvalitet viser at det ikke er en forskjell mellom dem. P-verdien i denne testen var 0,546, noe som betyr at vi ikke kan forkaste nullhypotesen om at effektene er like. Å inkludere den opprinnelige institusjonell kvalitet variabelen endrer likevel ikke nevneverdig på resultatet, da den ikke er signifikant. En utregning av den indirekte effekten av institusjonell kvalitet i denne modellen viser en andel mediert effekt på -14 prosent (Indirekte effekt: 0,0056393 – 0,0064216 = -0,0007823. Andel mediert effekt: -0,0007823 / 0,0056393 = -0,14).

¹⁹ Indirekte effekt av institusjonell kvalitet: Total effekt – Direkte effekt = Indirekte effekt (0,0056393 – 0,0064055 = -0,0007662). Indirekte effekt / Total effekt = Andel mediert effekt (-0,0007662/ 0,0056393 = -0,14).

afrikanske land mangler verdier på variabelen. Dette vil imidlertid ikke bli et problem i den endelige modellen, da variabelen er langt fra signifikant og dermed ikke vil inkluderes.

Også i denne modellen går både R^2 og f-verdien noe opp, men AIC verdien går også opp noe som indikerer at inkluderingen av institusjonell kvalitet i modellen ikke øker modellens forklaringskraft. Variabelen er heller ikke signifikant, og dette taler også for at den ikke bør inkluderes i den endelige modellen.

6.2.8 Påvirker bistand demokrati ved å skape mer etnisk orienterte partier?

Tabell 14: Bivariate sammenhenger: Bistand og etniske partier

Sammenheng	Koeffisient	Robust standardfeil	P-verdi	N
Bistand (innenfor) → Etniske partier	-0.0028448	0.0021106	0.178	1959
Bistand (mellom) → Etniske partier	-0.0007234	0.0110851	0.948	
Etniske partier → Demokrati	-0.755563	0.6190497	0.222	1862

*** $p < 0,01$, ** $p < 0,05$, * $p < 0,10$

Tabellen ovenfor viser at sammenhengen mellom bistand og tilstedeværelsen av etniske partier ikke går i den retningen teorien forutsatte²⁰. I stedet ser det ut til at mer bistand minker sannsynligheten for å ha et regjeringsparti som fokuserer på etniske skillelinjer, men denne sammenhengen er ikke signifikant og kan dermed ikke regnes for å avspeile en reell tendens. Når man ser på sammenhengen mellom etniske partier og demokrati går derimot i samme retning som teorien forutsatte. Tilstedeværelsen av etniske partier ser ut til å henge sammen med lavere demokratisk nivå, men heller ikke dette er signifikant.

Alt i alt tyder går disse sammenhengene mot teorien om at bistand påvirker demokratiet negativt ved å skape mer etnisk orienterte partier. Etniske partier ser ut til å ha den antatte negative effekten på demokrati, men det ser ikke ut til at bistand er med på å skape en mer etnisk orientert politikk.

²⁰ Da variabelen "etniske partier" er en dummy-variabel er det i denne bivariate analysen det i stedet bruk `xtlogi` kommandoen i `stata` (logistisk regresjon). Denne gjør imidlertid at koeffisienten gir informasjon om retning, men ikke styrke på sammenhengen. Denne variabelen er også lite tidsvarierende, og vil derfor behandles som en konstant variabel i analysen. Dette er fordi beregning av innenforeffekten til variabler som er lite varierende er problematisk (Worrall 2008:236). Den vil derfor ikke deles inn i innenfor- og mellom-effekter, da innenfor effekten av denne vil gi lite mening.

Tabell 15: Indirekte effekt via mer etnisk orienterte partier?

Variabel	Koeffisient	Robust standardfeil	P-verdi
Politisk globalisering	0.0359574***	0.0083759	0.000
Oljeinntekter (mellom)	-0.0611716***	0.0127331	0.000
Islam	-2.664685 ***	0.4300622	0.000
Bistand	0.0054477***	0.002024	0.007
Afrika	-1.989084 ***	0.4458791	0.000
Bistand*Afrika	-0.0073093 *(*)	0.0039519	0.064
Etniske partier	-0.3275019	0.5600209	0.559
Konstant	3.969207***	0.6262059	0.000
Modellens forklaringskraft	R ²	F-test (Wald)	AIC
Antall enheter: 1749	0.4095	148.57***	6755.60

***p<0,01, **p<0,05, *p<0,10

Denne modellen viser at også kontrollert for de andre forklaringsvariablene i modellen har etniske partier den forventede negative effekten på demokrati, men heller ikke i den multivariate modellen er denne effekten signifikant. Ingen av de opprinnelige variablene ender retning når variabelen med etniske partier inkluderes. Eneste endring som skjer i resultatene er at interaksjonen mellom bistand og Afrika ikke lengre er signifikant på annet enn 10 prosent signifikansnivå med en en-halet test.

Da de innledende bivariate sammenhengene ikke gikk i retningen teorien forutsatte, fordi bistand ikke så ut til å henge sammen med mer etnisk orienterte partier er det lite grunn til å tro at utregningen av den indirekte effekten vil vise en sterk indirekte effekt. Utregningen av denne effekten viser en indirekte effekt på 3 prosent, men da de innledende bivariate sammenhengene mellom bistand og etniske partier ikke gikk i den forventede retningene er det liten grunn til å tro at denne endringen i forklaringskraften av bistand er et resultat av den antatte indirekte bistandseffekten²¹.

Også i denne modellen indikerer R² og f-verdien at modellens forklaringskraft øker når man inkluderer den nye variabelen. På den andre siden går AIC-verdien opp noe som argumenterer for at inkluderingen av denne variabelen ikke bidrar til økt forklaringskraft. Dette sett i sammenheng med at den inkluderte variabelen ikke er signifikant vil ikke denne tas med videre til den endelige modellen. Det må likevel tas høyde for at mangelen på signifikante resultater i denne modellen kan være et resultat av at denne variabelen, som nevnt i

²¹ Indirekte effekt via etniske partier: Total effekt – Direkte effekt = Indirekte effekt (0,0056393 – 0,0054477 = 0,0001916). Indirekte effekt / Total effekt = Andel mediert effekt (0,0001916/ 0,0056393 = 0,03).

gjennomgangen av datagrunnlaget, ikke nødvendigvis er like dekkende for begrepet den er ment å måle som de andre variablene i undersøkelsen.

6.2.9 Den endelige modellen

Tabell 16: Endelig modell: undersøkelsens signifikante variabler

Variabel	Koeffisient	Robust standardfeil	P-verdi
Politisk globalisering	0.0419999 ***	0.0091259	0.000
Oljeinntekter (mellom)	-0.0631651 ***	0.0127949	0.000
Islam	-2.536581 ***	0.4369375	0.000
Bistand	0.0061319 ***	0.001691	0.000
Afrika	-2.122987 ***	0.4534928	0.000
Bistand*Afrika	-0.0099016 **	0.0039485	0.012
Militær alliert (innenfor)	0.4272199 ***	0.1543133	0.006
Konstant	3.649391 ***	0.6770943	0.000
Modellens forklaringskraft	R ²	F-test (Wald)	AIC
Antall enheter: 1273	0.4473	171.07 ***	5072.49

***p<0,01, **p<0,05, *p<0,10

De fleste variablene som var en del av de indirekte effektene var ikke signifikante kontrollert for de andre forklaringsvariablene i modellen. De variablene som derimot var signifikante er som vi har sett om landet var en militær alliert av USA eller ikke, noe som hadde en overraskende positiv signifikant effekt på demokrati. I tillegg hadde utdanning (innenfor) en positiv og signifikant sammenheng med demokrati, som var i tråd med de teoretiske forventningene i motsetning til militær alliert variabelen. Den endelige modellen bør dermed også kontrollere for disse variablene, men det er imidlertid et bortfallsproblem tilknyttet utdanningsvariabelen. Når denne inkluderes i modellen blir frafallet for stort til at denne variabelen bør tas med i den endelige modellen, men som tabell 20 i vedlegget viser så endrer ikke inkluderingen av denne variabelen hverken retning eller signifikansnivå på variablene i modellen ovenfor²².

Som denne tabellen viser så beholder alle de tidligere funnene retning, og alle variablene som er inkludert er signifikante på 5 prosent nivå. Effekten av bistand er positiv, og koeffisienten viser at om bistand øker med 100 dollar per innbygger, vil demokratinivået øke med 0,06.

²² Når utdanningsvariabelen inkluderes blir antallet enheter 760, noe som er et uakseptabelt høyt frafall. Men som tabellen i appendikset viser beholder alle de opprinnelige variablene retning og signifikansnivå, når utdanningsvariabelen er inkludert og man kan derfor anta at den ikke ville endret det endelige resultatet. Som modellen viser er også utdanning kun signifikant på 10 prosent nivå (eller 5 prosent nivå om man bruker en enhetet test).

Dette er ikke en enorm økning, men med tanke på at demokratiskalaen får fra null til ti, vil en økning i over et halvt poeng ikke være ubetydelig.

Når det kommer til effekten av bistand i Afrika, ser vi at denne beholder sitt negative fortegn og er signifikant. Koeffisienten for interaksjonen er i tillegg større enn bistandskoeffisienten, noe som tilsier at effekten av bistand på demokrati i Afrika er ikke bare mindre positiv men den endrer fortegnet på effekten.

De øvrige forklaringsvariablene har samme effekt i den endelige modellen, som de hadde i de foregående modellene. Politisk globalisering ser fremdeles ut til å ha en positiv effekt på mottakerlandets demokratiske nivå i tråd med teorien om at ideen om demokrati og frie valg spres via økt kontakt mellom landegrensene. Oljeinntekter har i tråd med teorien om naturressursforbannelsen en negativ effekt på demokratisk nivå, men dette gjelder bare effekten mellom land. Endringer i andel oljeinntekter innad i land ser ikke ut til å ha en effekt på demokratisk nivå i denne perioden, men grunnen til dette kan være at det ikke har vært store svingninger i andelen oljeinntekter. Islam har også i tråd med teorien en negativ sammenheng med demokrati, der muslimske land ser ut til å ha 2,5 lavere score på demokratiskalaen. Det å være en militær alliert av USA ser ut til å henge positivt sammen med demokratisk nivå, noe som er den eneste av variablene som går stikk i strid med den forventede retningen på sammenhengen. Denne effekten er imidlertid begrenset til kun innenfor land.

Denne modellen har en R^2 på 0,4473 og en f-verdi på 171,07²³. Dette er den høyeste forklaringskraften av alle modellene i undersøkelse, med unntak av modellen som testet den betingede effekten av å være en militær alliert av USA. AIC-verdien til denne modellen er også den laveste av alle modellene, med unntak av den modellen som inkluderte utdanningsvariabelen²⁴.

²³ Alle modellene hadde en f-test som var signifikant på under 1 prosent signifikansnivå, men f-verdien varierer likevel mellom modellene og gjør det mulig å sammenlikne forklaringskraften til ulike modeller. Høyere f-verdi indikerer sterkere forklaringskraft.

²⁴ Tabellen i vedlegget viser at når denne variabelen også inkluderes i den endelige modellen går AIC ytterligere ned, men denne variabelen skaper et for høyt bortfall på den endelige modellen. Til tross for dette innebærer ikke inkluderingen av denne variabelen, som tidligere nevnt, endringer i retning eller signifikans på de andre forklaringsvariablene i den endelige modellen.

Når det kommer til forutsetningene for analysen ble det ikke funnet brudd som kan få nevneverdige implikasjoner for modellens troverdighet (se punkt 9.1 i vedlegget for spesifisering).

7. Konklusjon

7.1 Oppsummering av funn

Denne oppgaven hadde til hensikt å undersøke *hvilken effekt har bistand på demokrati?* For å svare på dette spørsmålet tok oppgaven sikte på å gå dypere inn i bistandseffekten ved å undersøke en rekke hypoteser på hvordan denne effekten utarter seg. Dette har ikke blitt gjort i tidligere kvantitative analyser, men også flere teorier basert på kvalitativ forskning på dette området ble testet innenfor dette kvantitative rammeverket.

Tabellen under oppsummerer analysens funn på de seks hypotesene som ble undersøkt. Den første hypotesen argumenterte for at bistand har en negativ effekt i Afrika. Denne hypotesen fikk ensidig støtte i datagrunnlaget i denne analysen. Til tross for at bistand ser ut til å ha en positiv og signifikant effekt på demokrati, ser det imidlertid ikke ut til at denne effekten er tilstedet i Afrika. Tvert imot argumentere funnene for at bistand til denne regionen har en negativ effekt.

Når det kommer til teorien om at krigen mot terror har skapt en ny ”*kald krig-effekt*” ser ikke funnene i denne oppgaven ut til å støtte opp under dette argumentet. Ser man kun på hvilke land som har mottatt over gjennomsnittlig militær bistand fra USA, så ser det ut til at dette har en positiv sammenheng med demokrati (innenfor), noe som i går i motsatt retning av premisset for teorien. Noe av grunnen til at dette ikke ser ut til å betinge effekten av bistand i en negativ retning, er at det i realiteten er få land der denne effekten antas å inntreffe. Det er ikke sikkert den samme effekten vil gjelde for alle land mottar over gjennomsnittlig mye i bistand, men kun få strategiske allierte av disse igjen, som for eksempel Egypt og Pakistan som også er landene som trekkes spesielt frem som empiriske eksempler på denne effekten. Det er derfor grunn til å tro at det er behov for å gå dypere inn i de spesifikke landene denne effekten kan tenkes å spille inn, for å få dypere innsikt i en eventuell negativ bistandseffekt.

De innledende modellene i analysen undersøkte hypotesene om betingede bistandseffekter. Da bistand i seg selv ser ut til å ha en positiv effekt er det interessant å undersøke om hvordan denne generelle positive effekten kan tenkes å utarte seg. Undersøkelsene av de indirekte

effektene tok sikte på å gå dypere inn i *hvordan* bistand kan tenkes å påvirke mottakerlandets demokratiske nivå. Dette ble gjort ved å undersøke teoriene om de indirekte effektene bistand kan tenkes å ha på demokrati, kontrollert for den betingede effekten Afrika ser ut til å ha på bistandseffekten.

Som tabellen under viser så var det kun en av teoriene om en indirekte bistandseffekt som fikk ensidig støtte i både den bivariante forundersøkelsen og den multivariate modellen. Dette var hypotesen om at bistand har en positiv effekt på demokrati ved å bedre helsen til landets innbyggere. De bivariante sammenhengene viste at bistand på den ene siden fører til bedre helse, og på den andre siden at økt helse har en positiv effekt på demokrati, både når man tar høyde for innenfor og mellom-effekten. De grunnleggende premissene for teorien fant dermed støtte, men da denne effekten ble undersøkt i en multivariat modell så det ikke ut til at den medierte effekten var spesielt sterk.

Når det kommer til hypotesen om at bistand fører til økt utdanningsnivå, som igjen fører til mer demokrati, så støttet ikke engang de bivariante analysene opp under dette. Den kausale linkene ser allerede ut til å stoppe i første ledd, da bistand ikke henger sammen med økt utdanning.

Teoriene om at bistand påvirker mottakerlandets institusjonelle kvalitet viste på sin side noe uklare sammenhenger. Teorien om at bistand skal føre til økt institusjonell kvalitet fikk ikke støtte i de bivariante sammenhengene da innenforeffekten viste en positiv, men langt fra signifikant sammenheng. Mellomeffektene støttet i stedet opp under Knack og Brautigams teori om at bistand har en negativ effekt på institusjonell kvalitet og at institusjonell effekt på sin side er positivt for demokrati. Effekten av institusjonell kvalitet på demokrati var imidlertid verken positiv eller signifikant da effekten av de andre variablene i analysen ble kontrollert for.

Undersøkelsens siste hypotese om at bistand fører til mer etnisk orienterte partier som er negativt for demokrati, fant i likhet med teorien om utdannings-effekten ikke engang støtte i første ledd av den kausale kjeden, da bistand ikke så ut til å henge sammen med mer etnisk orienterte partier.

Tabell 17: Betingede effekter: empiriske resultater

Interaksjonsledd			Bistandseffekt	Empirisk støtte?	Brudd i kausal link?
1) Bistand	+	Afrika →	Negativ	Ja	Nei
2) Bistand	+	Alliert i krigen mot terror →	Negativ	Nei	Alliert → Mer demokrati

Tabell 18: Indirekte effekter: empiriske resultater

Bivariate sammenhenger			Multivariat modell	
Hypoteser	Empirisk støtte	Brudd i den kausale link?	Empirisk støtte?	Brudd i den kausale link?
3) Økt helse	Ja	Nei	Ja, men svak	Nei
4) Høyere utdanning	Nei	Bistand fører ikke til høyere utdanning	Nei	I den bivariate analysen
5a) Bedre institusjonell kvalitet	Nei	Bistand fører ikke til bedre institusjonell kvalitet	Nei	I den bivariate analysen
5b) Lavere institusjonell kvalitet	Delvis støtte	Kun mellomeffekten tilsier at institusjonell kvalitet fører til mer demokrati	Nei	Institusjonell kvalitet fører ikke til mer demokrati
6) Etniske partier	Nei	Bistand fører ikke til mer etniske partier	Nei	I den bivariate analysen

7.2 Begrensede aspekter ved analysen

Alt i alt har denne gjennomgangen vist at bistand ser ut til å ha en positiv effekt på demokrati utenfor Afrika. Det som imidlertid ikke tilfredsstillende kan forklares basert på dette funnet er om dette har en sammenheng med teoriene om den afrikanske neopatrimonialismen som fremmes av forskere som Cammack, Chabal og Daloz. Denne oppgaven har kun kontrollert for om landet er afrikansk og ikke nødvendigvis hva det er med Afrika som gjør at bistand ikke har den samme effekten her. Dette betyr at selv om man delvis kan finne støtte for teoriene om at det er en spesifikk bistandseffekt i Afrika, er det ikke gitt at

denne betingede effekten nødvendigvis skyldes neopatrimonialisme. Det kan også tenkes at det er andre faktorer som spiller inn som gjør at bistand ser ut til å ha en ulik effekt på demokrati i denne regionen. Som nevnt i teoridelen er det knyttet skepsis til Kinas involvering i Afrika, og den negative effekten dette kan tenkes å ha på muligheten for at vestlige land kan skape press om demokratisering i regionen. Fremtidig forskning bør derfor gå nærmere inn i denne effekten, for å undersøke *hva* det er med Afrika som gjør at bistand ikke ser ut til å ha den forventede positive effekten her.

Analysen fant også delvis støtte for teorien om at bistand har en positiv effekt på demokrati som virker via økt helse. De resterende hypotesene om indirekte effekter ble som tabellen ovenfor viser, ikke støttet av analysen. En mulig forklaring på at ingen av de indirekte effektene fant støtte kan være, som nevnt i teoridelen, at *betingelsene* som stilles til bistanden i seg selv fører til økt demokratisk kvalitet i mottakerlandene. Om dette er tilfellet kan det ha en sammenheng med at bistand har en negativ effekt i Afrika, der Kinas økonomiske involvering antas å svekke vestlige bistandsgiveres mulighet til å skape press om demokrati. Denne mulige årsaksforklaringen er det imidlertid ikke mulig å undersøke, da man til dags dato ikke har tilfredsstillende data på den kinesiske økonomiske involveringen i Afrika.

Dette forskningsområdet er også som tidligere nevnt, utsatt for et potensielt problem med omvendt kausalitet, da det finnes teorier på at et lands demokratiske nivå kan påvirke hvor mye de får i bistand. Det kan tenkes at Afrika, som er en region preget av fattigdom og lite demokrati, mottar et høyere bistandsnivå enn andre regioner nettopp som en følge av dette. Dette kan styre konklusjonen i retning av at bistand har en negativ effekt her, selv om det i realiteten er landenes demokratiske nivå som påvirker bistandsnivået og ikke omvendt.

I tillegg til disse begrensningene er det som nevnt i analysedelen, en rekke land som mangler verdier på variablene og dermed faller ut av analysen. De fleste av disse landene er mindre øystater, noe som ikke får store konsekvenser for generaliserbarheten av analysens funn. Dessverre er det også bortfall på en rekke autoritære land og land i krig, noe som gjør at analysens funn ikke kan regnes for å tilfredsstillende dekke denne typen land.

7.3 Analysens implikasjoner

Denne oppgaven har tatt sikte på å undersøke *hvilken effekt har bistand på demokrati?* Dette spørsmålet har tidligere forskning kommet frem til ulike svar på der noen mener bistand er viktig for demokratipromotering, mens andre konkluderer med at bistand bidrar til opprettholdelsen av autokratiske tradisjoner. Funnene i denne oppgaven argumenterer for at svaret på dette spørsmålet er mer komplekst og sammensatt enn disse gjensidig utelukkende svarene tilsier. En rekke teorier om at bistand påvirker demokrati via andre aspekter i samfunnet har i tidligere forskning forblitt teoretisk antatt, men isolert fra empirisk granskning. Det samme har ulike teorier om at effekten av bistand er betinget av spesifikke samfunnsforhold. Basert på tidligere bistandsforskning har denne oppgaven testet en rekke hypoteser om *hvordan* bistand antas å påvirke demokrati. Funnene dette resulterte i tyder på at man ikke har vært nok nyansert i undersøkelsen av bistands effekt på demokrati.

Funnene i oppgavens analyse tilsier i første omgang at effekten bistand har på demokrati er positiv og at deler av denne positive effekten ser ut til å være et resultat av at bistand øker helsenivået, noe som igjen er positivt for demokratiet. Dette funnet støtter opp under en tidligere antatt sammenheng mellom bistand og demokrati, som både forskere og bistandsorganisasjonene selv har argumentert for men som ikke har blitt testet før. Til tross for dette var det en rekke andre ledende hypoteser om indirekte bistandeffekter som ikke fikk støtte i analysen. Flere av dem manglet dessuten empirisk støtte selv i de enkleste bivariate modellene. Funnene i denne oppgaven argumenterer dermed for å gå nærmere inn i de indirekte effektene bistand kan påvirke demokrati gjennom. Dette er spesielt interessant da denne oppgaven ikke fant støtte for en rekke av de toneangivende bistandsteoriene om hvordan bistand påvirker demokrati.

I tillegg viste det seg at selv om bistand generelt ser ut til å ha en demokratiserende effekt, ser det ikke ut til at denne positive virkningen inntreffer i Afrika. Tvert imot var den betingede effekten av afrikanske land så sterk, at sammenhengen ikke bare ble moderert men snudd helt om. Svaret på spørsmålet i oppgavens tittel: *Effekten av bistand - vellykket demokratipromotering eller olje til autokratiets maskineri?* synes dermed å ikke være to gjensidig utelukkende svar, men i stedet riktig svar for ulike kontekster.

Disse funnene indikerer at tidligere forskning i for liten grad har undersøkt *hvordan* bistand påvirker demokrati. Tidligere forskning har tatt utgangspunkt i for abstrakte modeller som ikke har gått inn på for å teste de kausale mekanismene i form av indirekte eller betingede effekter. Spesielt viktig i så henseende er den geografisk betingede bistandseffekten i Afrika som ikke tidligere vært undersøkt i større kvantitative analyser. Man kan som vi har sett, argumentere for at bistand har en allmenngyldig og generell effekt på demokrati, *men* som denne oppgaven har vist, er det god grunn til å tro at denne effekten ikke nødvendigvis er universell men avhengig av kontekst. Da bistandseffekten i denne regionen ser ut til å skille seg sterkt fra resten av verden kan dette bety at analyser av bistands effekt på demokrati som ikke kontrollerer for denne geografisk betingede effekten får resultater som styres i en negativ retning. Hva det derimot er i den afrikanske konteksten som betinger demokrati i en negativ retning er ikke svart på, men dette kan være et svært interessant tema for fremtidig forskning å gå dypere inn i. Funnene i denne analysen argumenterer dermed for en økt sensitivitet for kontekstuelle betingende effekter og kausale mekanismer i den videre forskningen på spørsmålet om hvilken effekt bistand har på demokrati.

8. Litteraturliste

Alesina, Alberto og David Dollar (2000): «Who Gives Foreign Aid to Whom and Why?» *Journal of Economic Growth* 5 (1): 33-63.

Allison, Paul David (2005): *Fixed Effects Regression Model Methods for Longitudinal Data using SAS*. Cary NC, SAS Institute Inc.

Arat, Zehra F. (1988): “Democracy and Economic Development: Modernization Theory Revisited”. *Comparative Politics* 21(1): 21-36.

Bräutigam, Deborah (2000): *Aid Dependence and Governance*. Stockholm: Almqvist & Wiksell International.

Bräutigam, Deborah (2010): «China, Africa and the International Aid Architecture» *African Development Bank Group*, Working Paper.

Bräutigam, Deborah og Stephen Knack (2004): «Foreign Aid, Institutions and governance in Sub-Saharan Africa» *Economic Development and Cultural Change* 52 (2):255-285.

Brown, Stephen (2005): «Foreign Aid and Democracy Promotion: Lessons from Africa» *The European Journal of Development Research* 17 (2): 179–198.

Börzel, Tanja A. og Thomas Risse (2004): «One Size Fits All! EU Policies for the Promotion of Human Rights, Democracy and the Rule of Law» *Center for Development, Workshop on Democracy Promotion, Oct. 4-5, 2004*.

Cammack, Diane (2007): «The Logic of African Neopatrimonialism: What Role for Donors?» *Development Policy Review* 25 (5) 599:614.

Collier, David (2008): *De fattigste – veien ut av uføret*. Oslo: Gyldendal.

Dahl, Robert (1971): *Polyarchy: Participation and Opposition*. Yale University Press: New Haven.

Diamond, Larry (1991): "Economic Development and Democracy Revisited". I Gary Marks (red.) *Reexamining Democracy: Essays in Honor of Seymour Martin Lipset* 93-139. London: Sage.

Djankov, Simeon, José Garcia Montalvo og Marta Reynal-Querol (2008): "The Curse of Aid" *Journal of Economic Growth* 13(3):169-194.

Doorenspleet, Renske (2004): "The Structural Context of Recent Transitions to Democracy". *European Journal of Political Research* 43(3):309-335.

Dunning, Thad (2004): «Conditioning the effects of foreign aid: Cold War Politics, Donor Credibility and Democracy in Africa». *International Organization* 58 (2): 409-423.

Easterly, William (2006): *The White Man's Burden – Why the West's efforts to aid the rest have done so much ill and so little good*. New York: The Penguin Press.

Finkel, David E. (2007): «*Linear Panel Analysis*» i Scott Menard (red.). *Handbook of Longitudinal Studies: Design, Measurement and Analysis*. 475-504 Amsterdam: Elsevier

Finkel, Steven, Anibal Perez-Linan og Mitchell A. Seligson (2007): «The Effect of US Foreign Assistance on Democracy Building 1990-2003» *World Politics* 59:404-439.

Foresti, Marta, David Booth og Tammie O'Neil (2006): "Aid effectiveness and human rights: strengthening the implementation of the Paris Declaration." London: ODI.

Gleditsch, Kristian Skrede og Michael D. Ward (2006): "Diffusion and the International Context of Democratization". *International Organization* 60 (4): 911-933.

Goertz, Gary (2006): *Social Science concepts: A user's guide*. New Jersey: Princeton University Press.

Goldsmith, Arthur (2001): «Foreign aid and statehood in Africa» *International Organization* 55 (1):123-148.

Granger, C. W. J (1969): «Investigating Causal Relations by Econometric Models and Cross-spectral Methods» *Econometrica* 37 (3): 424-438.

Hartman, John og Wey Hsiao (1988): «Inequality and Violence: Issues of Theory and Measurement in Muller» *American Sociological Review* 53 (5): 794-799

Hellstrøm, Jerker (2009): «China's Emerging Role in Africa – A Strategic Overview» *FOI Studies in African Security*.

Horowitz, Donald L. (1993): "Democracy in Divided Societies." *Journal of Democracy* 4 (4) 18-38.

Huber, Evelyn, Dietrich Rueschemeyer og John D. Stephens (1993): “The Impact of Economic Development on Democracy” *Journal of Economic Perspectives* 7 (3):71-85.

Humphreys, Macartan, Jeffrey Sachs og Joseph E. Stiglitz (2007): *Escaping the resource curse*. New York: Columbia University Press.

Huntington, Samuel P (1991): “Democracy's Third Wave” *Journal of Democracy* 2(2):12-34.

Hyden, Göran (2008): “After the Paris Declaration: Taking on the Issue of Power”. *Development Policy Review* 26 (3): 259-274.

Munck, Gerardo L. og Jay Vwerkuijen (2002): “Conceptualizing and Measuring Democracy: Evaluating Alternative Indices”. *Comparative Political Studies* 35:5-34.

Kapur, Devesh og Richard Webb: “Governance-related Conditionalities of the International Financial Institutions” *G-24 Discussion Paper Series* 6:1-22.

- Karatnycky, Adrian (2002): "Muslim Countries and the Democracy Gap" *Journal of Democracy* (13)1:99-112
- Knack, Stephen (2004): «Does Foreign Aid Promote Democracy?» *International Studies Quarterly* 48 (1): 251-266.
- Lambsdorff, Johan Graf (2007): «The Methodology of the Corruption Perception Index». *Transparency International og University of Passau*.
- Li, Quan og Rafael Reuveny (2003): "Economic Globalization and Democracy: An Empirical Analysis". *British Journal of Political Science* 33(1):29-54.
- Lipset, Martin (1959): "Some Social Requisites of Democracy: Economic Development and Political Legitimacy". *The American Political Science Review* 53 (1): 69-105.
- Lipset, Martin (1994): "The Social Requisites for Democracy Revisited" *American Sociological Review* 59:1-22.
- Manning, Carrie (2005): «Assessing African Party Systems after the Third Wave» *Party Politics* 11 (6): 707-727.
- Midtbø, Tor (2007): *Regresjonsanalyse for samfunnsvitere*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Moyo, Dambisa (2009): *Dead Aid: why aid is not working and how there is a better way for Africa*. New York: Farrer, Straus og Giroux.
- Moss, Todd, Gunilla Pettersson og Nicolas van de Walle (2006): «An Aid-Institutions Paradox? A Review Essay on Aid and State Building in Sub Saharan Africa» *Center for Global Development Working Paper No:74*.
- Muller, Edward N (1985): «Dependent Economic Development, Aid Dependence on the United States, and Democratic Breakdown in the Third World» *International Studies Quarterly* 29 (4): 445-469.

Oatley, Thomas og Jason Yackee (2004): "American Interest and IMF lending" *International Politics* 41(3):415-429.

OECD (2008)a): *Aid targets slipping out of reach?*
<http://www.oecd.org/dataoecd/47/25/41724314.pdf> [15.Mai 2011].

OECD (2008)b): *Is it ODA?* <http://www.oecd.org/dataoecd/21/21/34086975.pdf> [15.Mai 2011].

Pennings, Paul, Hans Keman og Jan Kleinnijenhuis (2006): *Doing Research in Political Science – An introduction to Comparative Methods and Statistics*. Sage Publications: London

Pierson, Paul (2003): "Big, Slow Moving, and Invisible: Macrosocial Processes in the Study of Comparative Politics" i James Mahoney og Dietrich Rueschemeyer (red.) *Comparative Historical Analysis in the Social Sciences*. 177-207. New York: Cambridge University Press.

Renard, R og D.Cassimon (2003): "The Quality of Aid Statistics What We Should Be Measuring and Why We Don't" *Tijdschrift voor Economie En Management* 48 (4): 653-674.

Rabe-Hesketh og Skrondal (2008): "*Multilevel and Longitudinal Modeling Using Stata*" (2.edition) College Station: Stata pres.

Ranker, Lise og Vibeke Vang (2007): "Governance Assessments and the Paris Declaration". *A CMI Issues Paper*, prepared for the UNDP Bergen Seminar September 2007.

Rogerson, Andrew (2005): "Aid Harmonization and Alignment: Bridging the Gaps between Reality and the Paris Reform Agenda". *Development Policy Review* 23 (5):531-552.

Ross, Michael Lewin (2001): «Does Oil Hinder Democracy?» *World Politics* 53 (3): 325-361

Sachs, Jeffrey D., John W. McArthur, Guido Schmidt-Traub, Margaret Kruk, Chandrika Bahadur, Michael Faye og Gordon McCord (2004): "Ending Africa's Poverty Trap" *Brookings Papers on Economic Activity* 1:117-216.

Santiso, Carlos (2001): «Good Governance and Aid Effectiveness: The World Bank and Conditionality» *The Georgetown Public Policy Review* 7 (1): 1-22.

Stiglitz, Joseph E. (1999): «The World Bank at the Millennium» *The Economic Journal* 109 (459): 577-597.

Stiglitz, Joseph E. (2006): *Making Globalization Work*. New York: W.W Norton & Company.

Schraeder, Peter, Steven Hook og Bruce Taylor (1998): «Clarifying the Foreign Aid Puzzle: A Comparison of American, Japanese, French and Swedish Aid Flows». *World Politics* 50 (2): 294:323.

Sida (2009): *Demokrati bidrar till välbefinnande*. <http://www.sida.se/Svenska/Om-oss/Sa-arbetar-vi/Viktiga-omraden-for-utveckling/Demokrati-manskliga-rattigheter-och-jamstalldhet/Vart-arbete-med-demokrati-och-manskliga-rattigheter/> [15.Mai 2011].

Snijders, Tom A.B og Roel J. Bosker (1999): *Multilevel Analysis – An introduction to basic and advanced multilevel modeling*. London: Sage Publications.

Tull, Denise M. (2006): «China's engagement in Africa: scope, significance and consequences» *Journal of Modern African Studies* 44 (3): 459-479.

USAID (2003): *USAID RESOURCE GUIDE FOR JOINT PROGRAMMING IN EDUCATION AND DEMOCRACY*. http://www.ieq.org/pdf/USAID_Resource_Guide.pdf [15. Mai 2011].

Veeberk, Marno (2007): *A Guide to Modern Econometric*. West Sussex, John Wiley and Sons Ltd.

Woods, Ngaire (2003): “The United States and the International Financial Institutions: Power and Influence Within the World Bank and the IMF” *US Hegemony and International Organizations* (1):92-115.

Woods, Ngaire (2005): «The shifting politics of foreign aid» *International Affairs* 81 (2): 393–409

Woolridge, Jeffrey M (2009): *Introductory Econometrics – A modern Approach*. Mason Ohio: South Western Cenage Learning.

Worrall, John (2008): «An introduction to pooling cross-sectional and time-series data» i Scott Menard (red.). *Handbook of Longitudinal Studies: Design, Measurement and Analysis* 233-248. Amsterdam: Elsevier.

Wright, Joseph (2009): “How Foreign Aid Can Foster Democratization in Autocratic Regimes”. *American Journal of Political Science* 53(3):552-571.

9. Vedlegg

Tabell 19: Primærkilder i datasettet

Variabelnavn	Hentet fra	Primærkilde
Demokrati	QOG datasett	Polity IV
Bistand	OECD	OECD Database
Militær alliert	USAID	USAID
Helse	Verdensbanken	United Nations Population Division
Utdanning	Verdensbanken	UNESCO
Institusjonell kvalitet	QOG datasett	International Country Risk Guide
Etniske partier	Pippa Norris datasett	Database of Political Institutions, World Bank
Økonomisk utvikling	QOG datasett	Unites Nations Statistics Division
Økonomisk vekst	QOG datasett	Unites Nations Statistics Division
Oljeinntekter	Verdensbanken	Verdensbanken
Politisk globalisering	QOG datasett	Verdensbanken, CIA og UNESCO
Økonomisk globalisering	QOG datasett	Verdensbanken, CIA og UNESCO
Heterogenitet	Pippa Norris datasett	Encyclopedia Britannica, CIAs World Factbook og Ethnic Groups Worldwide
Britisk koloni	QOG datasett	Hadenius og Teorell
Islam	Pippa Norris datasett	Central Intelligence Agency (CIA)

Tabell 20: Endelig modell inkludert utdanning

Variabel	Koeffisient	Robust standardfeil	P-verdi
Politisk globalisering	0.0385677 ***	0.0122219	0.002
Oljeinntekter (mellom)	-0.0513147 **	0.0229802	0.026
Islam	-2.40777 ***	0.5947724	0.000
Bistand	0.0094872 ***	0.0036191	0.009
Afrika	-2.566662 ***	0.5561983	0.000
Bistand*Afrika	-0.0152679 **	0.0074804	0.041
Militær alliert (innenfor)	0.408004 **	0.17260453	0.018
Utdanning (innenfor)	0.0769193*	0.041067	0.061
Konstant	3.821032	0.868619	
Modellens forklaringskraft	Justert R ²	F-test (Wald)	AIC
Antall enheter: 760	0.4368	117.76***	2956.39

***p<0,01, **p<0,05, *p<0,10

9.1 Forutsetningene for regresjonsanalysen

9.1.1 Autokorrelasjon og heteroskedastisitet

Bruken av robuste standardfeil korrigerer for potensielle brudd på forutsetningene for regresjon i form av autokorrelasjon og heteroskedastisitet. I den påfølgende delen vil de ytterligere forutsetningene for regresjon gås gjennom og vurderes.

9.1.2 Linearitet

I metoddelen ble forutsetningen om lineære sammenhenger vist til, og det ble argumentert for at denne oppgaven skulle undersøke ikke-linearitet på de variabler der det var sterke teoretiske forventninger om denne typen sammenheng. I dette tilfellet gjelder dette kun økonomisk vekst, og det ble innledningsvis kjørt alternative modeller der også den kurvelineære effekten ble kontrollert for i form av en polynom variabel. Inkluderingen av denne variabelen var ikke signifikant, og endret heller ikke nevneverdig på resultatene og ble derfor tatt ut av den generelle modellen som inkluderte de aktuelle kontrollvariablene. Det at heller ikke denne variabelen var signifikant kan henge sammen med at de rikeste landene, som også er de mest demokratiske er de mest relevante for at forholdet mellom demokrati og økonomi er kurvelineær, men en rekke av disse landene er ikke med i oppgaven da den ekskluderer alle ikke-OECD land. I tillegg kan inkluderingen av oljeinntekter som en kontrollvariabel, også fjerne en del av en eventuell kurvelineær effekt der land med et høyt nivå av økonomisk utvikling ikke lengre har et positivt forhold til demokratisk nivå.

9.1.3 Normalitet

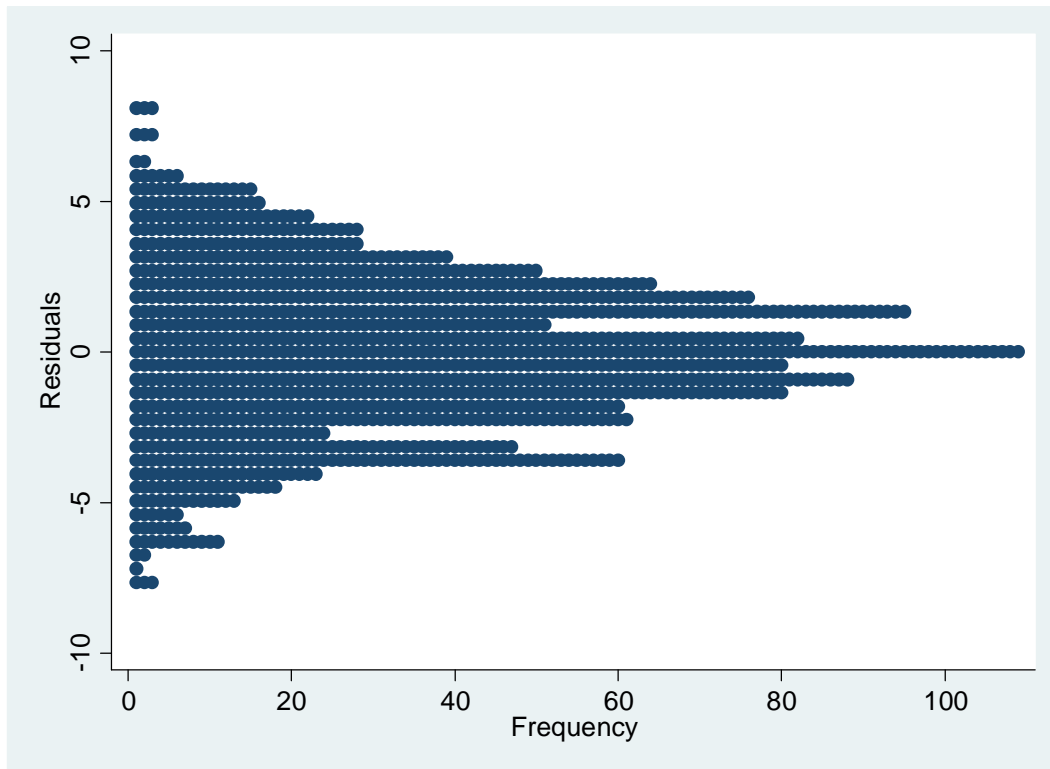
I følge Shapiro-Francia normalitetstest har alle forklaringsvariablene normalfordelte verdier og residualer. Eneste unntak er Islam, som ikke overraskende ikke ser ut til å være normalfordelt.

Tabell 23: Normalitetstest

Variabel	Sig.
Demokrati	0.00001
Politisk globalisering	0.00001
Oljeinntekter (innenfor)	0.00001
Islam	1.00000
Bistand	0.00001
Afrika	0.00001
Bistand*Afrika	0.00001
Militær alliert (innenfor)	0.00001

For å avdekke om modellen har problemer tilknyttet normalitet residualene er de standardiserte residualene beregnet. Disse ble satt inn i et histogram som viser at modellen ikke ser ut til å ha problemer med mangelen på normalfordelt restledd. I tillegg ble de standardiserte residualene undersøkt enkeltvis, og i følge Rabe-Hesketh og Skrondal bør disse verdiene ikke være mer enn 3. I denne modellen er det imidlertid en del enheter som har residualer over dette, noe som indikerer at de har store avvik mellom predikert og observert verdi. Til tross for at det er en rekke enheter med høye residualer ser det ikke ut til å være noen systematikk i dette, i form av at kun ett eller to land ser ut til å påvirke estimeringen i uforholdsmessig grad. Da denne testen har til hensikt å undersøke om det er enkeltland som styrer estimeringen i en skjev retning, kan man ikke si at denne modellen har det, da det er en hel rekke med land på ulike tidspunkt som har høye residualer. Disse tallene er dermed sannsynligvis et resultat av at modellen dekker et stort geografisk og tidsmessig utvalg, som gjør at flere land på flere tidspunkter har ”for stor” avstand til den predikerte regresjonslinjen.

Figur 1: Normalfordelte restledd:

9.1.4 Stasjonaritet

For å undersøke om noen av variablene er ikke-stasjonære vil der gjennomføres en Fisher-test for hver av de tidsvarierende forklaringsvariablene i den endelige modellen. Denne testen viste at ingen av disse hadde problemer med ikke-stasjonaritet med unntak av interaksjonsleddet bistand og Afrika som hadde en p-verdi på 0,7961. Dette kan være et resultat av at den ene delen som utgjør interaksjonsleddet er en tidskonstant variabel.

Tabell 21: Stasjonaritet

Variabel	Sig.
Politisk globalisering	0.0000
Bistand	0.0000
Bistand * Afrika	0.7961

9.1.5 Multikollinearitet

Ingen av forklaringsvariablene i modellene som er brukt har en bivariat korrelasjon med en problematisk høy verdi. Den høyeste korrelasjonen mellom forklaringsvariablene i undersøkelsen er mellom forventet levealder og Afrika (-0,74), noe som likevel kan regnes for å være akseptabelt. I den endelige modellen er det også gjennomført en test av toleransen til de ulike forklaringsvariablene, og ingen har lavere verdi enn 0,8. Modellen kan dermed ikke sies å ha problemer med multikollinearitet.

Tabell 22: Multikollinearitet

Variabel	Toleranse
Politisk globalisering	0,8974
Oljeinntekter (innenfor)	0,9497
Islam	0,9356
Bistand	0,8075
Afrika	0,9799
Bistand*Afrika	0,8895
Militær alliert (innenfor)	0,9943

9.1.6 Ingen korrelasjon mellom de uobserverte effektene og forklaringsvariablene

Forutsetningen som tilfeldig effekt modellen baserer seg på er at det ikke er korrelasjon mellom de uobserverte effektene og forklaringsvariablene. I Hausmantesten er nullhypotesen at det ikke er korrelasjon mellom dem. Ved å gjennomføre en Hausmanttest på den endelige modellen, der man sammenlikner modellen med både fast effekt og tilfeldig effekt estimering, får man en p-verdi på 0,5217. Dette er langt fra signifikant, og man kan dermed beholde nullhypotesen om at forutsetningen for tilfeldig effekt modellen ikke er brutt. Denne testen viste for øvrig også at regresjonskoeffisientene (til de tidsvarierende variablene, vel å merke), hadde samme retning og signifikansnivå som i tilfeldig effekt modellen, noe som er med på å styrke resultatenes troverdighet.